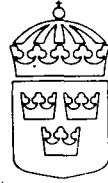

Kulturutskottets betänkande

1987/88:21

om kulturmiljövård (prop. 1987/88:104, prop. 1987/88:100 bil. 10)

KrU
1987/88:21

Sammanfattning

Kulturmiljövård är en sammanfattande benämning på vården av den av människan skapade miljön. Begreppet kulturminnesvård avser de särskilda insatser för delar av kulturarvet som sedan länge har ett, i allmänhet i lag, preciserat, långtgående skydd.

I proposition 104 preciseras i fem satser målen för den statliga kulturmiljövården.

Huvuddelen av propositionen avser ett lagförslag om kulturminnesvården. Utskottet tillstyrker med en detaljändring av lagteknisk natur regeringens förslag till kulturminneslag. I vissa avseenden gör utskottet uttalanden av betydelse för lagens tillämpning. Lagen skall ersätta lagen om fornminnen, lagen om byggnadsminnen, lagen om skydd mot utförelse av vissa kulturföremål samt de särskilda bestämmelserna rörande kyrkor m.m. i kungörelsen om det offentliga byggnadsväsendet liksom förordningen angående vården av vissa kyrkliga inventarier. I väsentliga delar bygger den nya lagen på de nu gällande bestämmelserna. I många hänseenden har dock bestämmelserna systematiserats på ett annat sätt, förenklats och förtydligats. Den praxis som utvecklats har i en del fall lagfästs.

Utskottet tillstyrker förslag av regeringen om att fyra områden inom kulturmiljövården skall utpekade som prioriterade för ökade insatser. Det gäller åtgärder mot luftföroreningarnas och försurningens skadeverkningar på miljön, insatser för vård av kulturlandskap och fornlämningar, insatser för stöd till byggnadsvården samt information och kunskapsuppbyggnad om kulturmiljön. Regeringens förslag till medelsanvisning på kulturmiljöområdet för nästa budgetår tillstyrks.

Med anledning av motioner gör utskottet uttalanden – av betydelse bl.a. för regeringens budgetarbete avseende budgetåret 1989/90 – om vikten av satsningar på byggnadsvård och fornvård.

Vid betänkandet har fogats 16 reservationer.

Propositionerna

Regeringen har i proposition 1987/88:104 (utbildningsdepartementet) föreslagit riksdagen att

dels anta i propositionen framlagda förslag till

1. lag om kulturminnen m.m.,
2. lag om ändring i lagen (1918:163) med vissa bestämmelser om sjöfynd,

3. lag om ändring i lagen (1984:983) om ensamrätt till bärgning,
4. lag om ändring i väglagen (1971:948),
5. lag om ändring i fastighetstaxeringslagen (1979:1152),
6. lag om ändring i plan- och bygglagen (1987:10),
7. lag om ändring i lagen (1963:537) om gravrätt m.m.,

dels godkänna de riktlinjer för den statliga kulturmiljövården som har förordats i propositionen när det gäller

1. insatser för att begränsa luftföroreningarnas och försurningens skadeverkningar på kulturmiljön,
2. insatser för vården av kulturlandskap och fornlämningar,
3. insatser inom byggnadsvården,
4. insatser för information och kunskapsuppbyggnad inom kulturmiljövården,
5. de centrala museernas uppgifter i kulturmiljövården,

dels till Riksantikvarieämbetet: Förvaltningskostnader för budgetåret 1988/89 anvisa ett förslagsanslag av 59 440 000 kr.,

dels till Kulturmiljövård för budgetåret 1988/89 anvisa ett reservationsanslag av 45 095 000 kr.

Lagförslagen, vilka lagts fram efter hörande av lagrådet, har intagits i *bilaga I* till betänkandet.

Regeringen har i proposition 1987/88:100 bil. 10 under punkt F 33 (s. 419–420) föreslagit riksdagen att till Riksantikvarieämbetet: Uppdragsverksamhet för budgetåret 1988/89 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

Motionerna

Motioner som väckts under den allmänna motionstiden 1988

1987/88:Kr209 av Siw Persson och Kjell-Arne Welin (fp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om en ändring av fornminneslagen så att den kan tillämpas till att skydda under mark dolda fasta fornlämningar som hotas av pågående markanvändning.

1987/88:Kr214 av Olle Svensson m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av resurser för vård av värdefulla miljöer.

1987/88:Kr222 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari yrkas

11. att riksdagen till Kulturminnesvård (F 32) för budgetåret 1988/89 anvisar 10 milj. kr. utöver vad som följer av propositionen,

12. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av en speciallagstiftning för att hålla samman kulturmiljöer.

1987/88:Kr230 av Ingela Mårtensson m.fl. (fp) vari yrkas att riksdagen begär att regeringen ger riksantikvarieämbetet i uppdrag att avsätta medel i

budgeten för 1989/90 för kulturvårdande insatser i Göteborg i enlighet med motionen.

KrU 1987/88:21

1987/88:Kr238 av Carl Bildt m.fl. (m) vari yrkas

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om arkeologiska undersökningar.

1987/88:Kr283 av Sten Svensson och Görel Bohlin (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till nya riktlinjer för arkeologiska utgrävningar i enlighet med vad som anförts i motionen.

1987/88:Kr284 av Yvonne Sandberg-Fries (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om etablering av ett regionkontor för decentraliserad fornminnesinventering i Karlskrona.

1987/88:Kr285 av Åke Wictorsson (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärder för att bevara och för framtiden säkra AB Phytagogas i Norrtälje som industrimuseum.

1987/88:Kr328 av Karl-Anders Petersson (c) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär att ett regionkontor för decentraliserad fornminnesinventering etableras i Karlskrona.

Motiveringen återfinns i motion 1987/88:A487.

1987/88:Kr418 av Göthe Knutson m.fl. (m,fp) vari yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av medel för renoveringar av kulturminnesvärda byggnader och anläggningar.

Motiveringen återfinns i motion 1987/88:Jo259.

Motioner som väckts med anledning av proposition 1987/88:104

1987/88:Kr3 av Ingrid Sundberg m.fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att i lag om kulturminnen inta en bestämmelse som ger möjlighet till samrådsförfarande mellan länsstyrelse och ägare av mark inom viktiga kulturmiljöer i enlighet med vad som anförts i motionen,

2. att riksdagen beslutar att i lag om kulturminnen inta bestämmelser gällande ersättning till ägare av mark och byggnader i enlighet med vad som anförts i motionen samt beslutar om motsvarande konsekvensändringar i andra berörda lagar,

3. att riksdagen beslutar att i lag om kulturminnen beträffande undersökning av en fornlämning inta en bestämmelse om åtskillnad mellan större och mindre företag i enlighet med vad som anförts i motionen,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om mer generösa hittelöner,

5. att riksdagen beslutar att länsstyrelses beslut gällande kostnadsansvar för arbetsföretag som berör fast fornlämning skall kunna bli föremål för domstolsprövning i enlighet med vad som anförts i motionen,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen

anförts under rubriken "överklagande" beträffande arkeologiska undersökningar,

7. att riksdagen beslutar att i lag om kulturminnen reglera även skyddet för byggnader i statlig ägo i enlighet med vad som anförts i motionen.

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om anmälningsplikt inför åtgärder med vissa byggnader som inte är byggnadsminnen men som kan komma i fråga som sådana.

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ersättning till byggnads ägare i samband med byggnadsminnesförklaring.

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utnyttjande av kyrkofonden.

11. att riksdagen hos regeringen begär att utvärdering skall ske av tillämpningen av lagen (1985:1104) om skydd mot utförsel av vissa äldre kulturföremål.

12. att riksdagen till F 32. Kulturmiljövård för budgetåret 1988/89 anvisar ett reservationsanslag av 50 095 000 kr.

1987/88:Kr4 av Gullan Lindblad (m) vari yrkas att riksdagen beslutar att 3 kap. 19 § sista stycket förslaget till lag om kulturminnen m.m. skall utgå.

1987/88:Kr5 av Gullan Lindblad och Göthe Knutson (m) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av en ökning av anslaget till kulturminnesvård med minst 10 milj. kr. för vård av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse för nästföljande budgetår.

2. att riksdagen beslutar att ordet "synnerligen" i lagförslagets 3 kap. 1 § utgår.

3. att riksdagen beslutar att handläggningen av bidragen till kulturmiljövård i ökad utsträckning decentraliseras till länsstyrelserna.

1987/88:Kr6 av Karl Boo m.fl. (c) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att hos regeringen begära utredning och förslag till skydd för dels övertaliga kyrkobyggnader, dels prästgårdar som del av en samlad miljö i enlighet med vad som anges i motionen.

2. att riksdagen antar sådan lydelse av 5 kap. 9 § i den föreslagna kulturminneslagen att samråd med regionala kulturvårdande organ föreskrivs, när utförseln gäller föremål med påtaglig anknytning till viss ort eller visst landskap.

3. att riksdagen beslutar ge regeringen till känna vad som i motionen anförts rörande betydelsen av regional kompetensuppbyggnad.

1987/88:Kr7 av Stig Bertilsson (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande behovet av statliga medel till stöd åt bevarande av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse.

1987/88:Kr8 av Christer Nilsson (s) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av resurser för vård av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse.

2. att riksdagen beslutar att ordet "synnerligen" i lagförslagets 3 kap. 1 § skall utgå,

3. att riksdagen uttalar sig för att handläggningen av byggnadsvårdsärendena i ökad utsträckning decentraliseras.

1987/88:Kr9 av Jan-Erik Wikström m.fl. (fp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om den fortsatta utbyggnaden av forn- och kulturlandskapsvården och av byggnadsvården,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ansvaret för information om kulturmiljövården,

3. att riksdagen beslutar att i Lag om kulturminnen m.m. 5 kap. 4 § punkt 2 ersätta orden "oavsett värde" med orden "med ett värde över 1 000 kr.",

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om lägre mervärdeskatt vid införsel av kulturföremål.

1987/88:Kr10 av Bo Finnkvist m.fl. (s) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av resurser för vård av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse,

2. att riksdagen uttalar sig för att handläggningen av bidrag till kulturmiljövård i ökad utsträckning decentraliseras,

3. att riksdagen beslutar att ordet "synnerligen" i lagförslagets 3 kap. 1 § skall utgå,

4. att riksdagen beslutar att lagförslagets 3 kap. 13 § ändras så att det av lagtexten klart framgår att ersättning grundas på den markanvändning som gäller när frågan om byggnadsminnesförklaring väcks,

5. att riksdagen beslutar att i lagförslagets 3 kap. 19 § stycket: "Länsstyrelsens beslut enligt 4 § att inte förklara en byggnad för byggnadsminne får överklagas endast av riksantikvarieämbetet" skall utgå.

1987/88:Kr11 av Per Olof Håkansson (s) och Gunnel Jonäng (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av att skapa en ny bas för ett långsiktigt fornvårdsarbete.

1987/88:Kr12 av Görel Bohlin (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär utredning om reducerad skatt vid gåvor för att rädda kulturarvet i enlighet med vad som i motionen anförts.

1987/88:Kr13 av Marianne Karlsson (c) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att ordet "synnerligen" i lagförslagets 3 kap. 1 § skall utgå,

2. att riksdagen beslutar höja anslaget Kulturminnesvård, för vård av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse, till ett rimligare belopp i enlighet med vad som anförts i motionen,

3. att riksdagen som sin mening uttalar att handläggningen av byggnadsvårdsärendena i ökad utsträckning bör decentraliseras.

1987/88:Kr14 av Gunhild Bolander och Gunnel Jonäng (c) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i

motionen anförs om behovet av en kraftig uppräknig av byggnadsvårdsanslaget för att propositionens målsättning skall kunna förverkligas, KrU 1987/88:21

2. att riksdagen som sin mening uttalar att handläggningen av byggnadsvårdsärenden i ökad utsträckning bör decentraliseras till länen.

1987/88:Kr15 av Göthe Knutson och Gullan Lindblad (m) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om att stödsystemet inom jord- och skogsbruksnäringen ges en utformning så att kulturlandskapets öppna karaktär kan bibehållas,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om att en skattereduktion skall kunna utgå för genomförda vårdåtgärder för att kunna bibehålla det öppna landskapet på den egna fastigheten,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs om att i samband med fastighetstaxeringen en sänkning görs av taxeringsvärdet för fastigheter som hyser fornlämningar, kulturhistoriskt värdefull bebyggelse eller intressanta kulturlandskapsavsnitt.

1987/88:Kr16 av Jan Hyttring (c) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförs i motionen om decentralisering av beslut om bidrag till bl.a. byggnadsminnesvård,

2. att riksdagen beslutar att 3 kap. 13 § andra stycket sista meningen förslaget till lag om kulturminnen m.m. skall få det innehåll som anges i motionen,

3. att riksdagen beslutar att avslå den i 3 kap. 19 § andra stycket förslaget till lag om kulturminnen m.m. föreslagna begränsningen i fråga om rätten att överklaga vissa beslut.

Ärendets beredning

Utskottet har i ärendet inhämtat yttrande från skatteutskottet (SkU 1987/88:7 y). Yttrandet fogas vid betänkandet som *bilaga 4*.

Skrivelser har inkommit från Pythagoras vänner och Svenska föreningen för byggnadsvård.

Utskottet har uppvaktats av företrädare för läns museernas samarbetsråd som också har överlämnat en skrivelse.

Utskottet

Propositionens huvudsakliga innehåll m.m.

I propositionen formuleras mål för den statliga kulturmiljövården.

Vidare föreslås en samlad reglering i lag av kulturminnesvården såvitt gäller fornminnen, byggnadsminnen, kyrkliga kulturminnen och utförelse av äldre kulturföremål. Den nya lagen avses ersätta lagen om fornminnen, lagen om byggnadsminnen, lagen om skydd mot utförelse av vissa äldre kulturföremål samt de särskilda bestämmelserna rörande kyrkor m.m. i kungörelsen om det offentliga byggnadsväsendet liksom förordningen angående vården

av vissa kyrkliga inventarier. I väsentliga delar bygger den nya lagen på de nu gällande bestämmelserna. I många hänseenden har dock bestämmelserna systematiserats på ett annat sätt, förenklats och förtydligats. Den praxis som utvecklats har i en del fall lagfästs. Den nya lagen föreslås träda i kraft den 1 januari 1989.

I propositionen utpekats fyra områden inom kulturmiljövården som prioriterade för ökade insatser. Det gäller åtgärder mot luftföroreningarnas och försurningens skadeverkningar på kulturmiljön, insatser för vård av kulturlandskap och fornlämningar, insatser för stöd till byggnadsvården samt information och kunskapsuppbbyggnad om kulturmiljön. Även de centrala museernas uppgifter i kulturmiljövården behandlas.

Slutligen läggs fram förslag till medelsanvisning under riksantikvarieämbetets (RAÄ) förvaltningsanslag och till kulturmiljövård för nästa budgetår. Utskottet behandlar i sammanhanget även budgetpropositionen, såvitt däri föreslås medelsanvisning till RAÄ:s uppdragsverksamhet.

Kulturmiljövårdens mål och inriktning

Som framhålls i propositionen är det en viktig nationell angelägenhet att skydda och vårda kulturarvet i vår byggda och odlade miljö. Frågan om hur vi bör ta till vara kulturarvet tilldrar sig i dag en ökande uppmärksamhet. Utvecklingen har ställt kulturminnesvården inför nya uppgifter, och synen på vad en god kulturminnesvård måste omfatta har vidgats och fördjupats.

I propositionen används uttrycket kulturmiljövård som en sammanfattande benämning för vården av den av människan skapade miljön. Begreppet kulturminnesvård avser de särskilda insatser för delar av kulturarvet som sedan länge har ett i allmänhet i lag preciserat långtgående skydd, exempelvis fornminnen samt profana och kyrkliga byggnadsminnen.

Utskottet ansluter sig till vad som anförs i propositionen om att de kulturkvaliteter som alltid finns i den byggda eller odlade miljön bör lyftas fram och tas till vara som en tillgång för dem som bor, lever och vistas här. Målen för kulturmiljön anges i propositionen i följande fem sats, vilka utvecklas närmare.

- Kulturmiljövården skall bevara och levandegöra kulturarvet
- Kulturmiljövården skall syfta till kontinuitet i utvecklingen av den yttre miljön
- Kulturmiljövården skall främja den lokala kulturella identiteten
- Kulturmiljövården skall möta hoten mot kulturmiljön
- Kulturmiljövården skall bidra till att öka medvetenheten om estetiska värden och historiska sammanhang

Utskottet vill framhålla att de sålunda formulerade målen synes vara väl ägnade att läggas till grund för det framtida kulturmiljöarbetet.

Utskottet vill i detta sammanhang särskilt hänvisa till vad som anförs i propositionen i anslutning till det sist redovisade målet (prop. s. 30). En förutsättning för att kulturmiljövården skall bli framgångsrik är att den har stöd i den allmänna opinionen och av den enskilde medborgaren uppfattas som angelägen och meningsfull, uttalas det i propositionen. Önskemålet är naturligtvis, anser utskottet, att det utvecklas ett bredare engagemang hos

medborgarna för att värna kulturmiljön. Som framhålls i propositionen förutsätter ett starkt gehör för kulturmiljövården ett lokalt engagemang och en fortlöpande diskussion om verksamhetens innehåll. Folkbildningen, hembygdsföreningarna och lokala miljögrupper har här en viktig roll som kunskapsförmedlare och opinionsbildare.

Utskottet anser att det synsätt som präglar propositionen och de konkreta förslag som läggs fram i denna är ägnade att starkt bidra till att främja kulturmiljövården.

I överensstämmelse med vad som anförs i propositionen, då kulturministern tar ställning till prioriterade insatsområden inom kulturmiljövården (prop. s. 121), måste kulturvärdena tas till vara som en av de grundläggande resurserna i arbetet för att utveckla en rik och stimulerande lokal miljö.

Som utskottet ytterligare kommer att beröra i anslutning till frågan om prioriterade insatser, får kulturmiljövården inte betraktas som en angelägenhet som uteslutande ankommer på de statliga eller kommunala organ som genom lagstiftning eller i annan ordning har ålagts särskilda uppgifter på området; exempelvis kan byggnadsminnesvården ställa stora krav på myndigheter eller affärsdrivande verk som har stora fastighetsinnehav. På central nivå är det inte endast insatser inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde som erfordras. Sålunda berörs även bl.a. jordbruksdepartementet, miljö- och energidepartementet och kommunikationsdepartementet. Det är viktigt att de insatser som görs även i framtiden kan förstärkas genom en fortsatt samordning av tillgängliga resurser.

Utskottet har tidigare gjort uttalanden av innehåll att kulturmiljövården måste ges en lika hög prioritet som andra miljöinsatser. Dessa uttalanden står fast. I senare avsnitt tar utskottet ställning till behovet av ökade ekonomiska resurser för kulturmiljövården.

Förslaget till lag om kulturminnen m.m.

De regler som nu gäller om kulturminnesvården har tillkommit under olika tider. De författningar som innehåller reglerna är inte enhetligt uppbyggda. Under årens lopp har det vuxit upp en omfattande praxis som kompletterat eller fyllt ut regelinnhållet. I det i propositionen framlagda förslaget till lag om kulturminnen m.m. (kulturminneslagen) har föreslagits en samlad reglering av alla de regler som gäller för vården av fornminnen, byggnadsminnen och kyrkliga kulturminnen samt för skydd mot utförelse av vissa äldre kulturföremål. I vissa avseenden föreslås genom regler i lagförslaget att rådande praxis lagfästs.

Utskottet tillstyrker att på sätt föreslagits en samlad reglering av rättsområdet kommer till stånd. I det följande tar utskottet upp till närmare diskussion främst de avsnitt i regeringsförslaget, där ändringsförslag aktualiserats motionsvägen.

Ansvar för kulturmiljövården

Det är en nationell angelägenhet att skydda och vårda vår kulturmiljö. Ansvar för detta delas av alla.

Dessa båda meningar föreslås inleda den nya lagen. Utskottet tillstyrker

att så sker. Den helt övervägande delen av lagen, kap. 2–5, föreslås innehålla preciserade bestämmelser om särskilda delar av kulturarvet, nämligen den del av kulturmiljövården som kallas kulturminnesvård. Lagen föreslås därför få sitt namn med utgångspunkt häri. De inledande bestämmelserna tar alltså sikte på det bredare begreppet kulturmiljövård, vilket närmare preciserats i de riktlinjer för kulturmiljövårdens arbete som angetts i propositionen.

Utskottet anser det angeläget att i detta sammanhang framhålla följande. I propositionen begränsar sig kulturministern i sin föredragning till de materiella förändringarna i kulturminneslagen i förhållande till de äldre författningar den föreslås ersätta. Han anför emellertid också att i den mån det i förarbeten till äldre lagar talas om hänsyn till kulturminnesvårdens intresse bör detta som regel förstås som syftande på det bredare begreppet, kulturmiljövård. Den omständigheten att en äldre bestämmelse överförs till kulturminneslagen utan närmare kommentar utesluter således inte att bestämmelsen får ett annat innehåll då den fogas in i den nya lagen. Det är därför nödvändigt att utöver den tidigare lagens förarbeten beakta särskilt innehållet i de övergripande avsnitten i den här behandlade propositionen.

I propositionen framhålls att det i vårt land sedan länge är hävdvunnet att det är ansvars- och hänsynstagandet från de enskilda ägarna, brukarna och användarna av mark, byggnader och anläggningar som utgör grund och förutsättning för tillvaratagandet av kulturmiljövårderna. Kulturministern har funnit det angeläget att detta förhållande avspeglas i inledningsbestämmelserna. Han uttalar sig i sammanhanget även om kommunernas och statens ansvar för kulturmiljövården (prop. s. 33).

Utskottet har inte något att erinra mot uttalandena och tillstyrker även att det i den inledande paragrafen i lagen – utöver vad som ovan angetts – skall tas in bestämmelser om att såväl enskilda som myndigheter skall visa hänsyn och aktsamhet mot kulturmiljön och att den som planerar eller utför ett arbete skall se till att skador på kulturmiljön såvitt möjligt undviks eller begränsas.

Enligt 86 § byggnadslagen fanns en möjlighet för länsstyrelsen att förordna om förbud att utan särskilt tillstånd företa nybyggnad inom kulturhistoriskt värdefulla områden. Denna möjlighet har försvunnit genom plan- och byggnadslagen (PBL). Bestämmelsen i nämnda paragraf fungerade i praktiken främst som ett instrument för samråd med dem som önskat bygga i områdena.

I motion Kr3 (m) föreslås att *en motsvarighet till bestämmelsen i byggnadslagen* tas in i kulturminneslagen (yrkande 1). Motionärerna hänvisar bl.a. till att vissa remissinstanser påtalat behovet av en sådan bestämmelse.

I enlighet med vad kulturministern anför finns det i och för sig flera skäl som talar för en sådan bestämmelse i kulturminneslagen. Det är t.ex. angeläget att länsstyrelsens uppfattning om bl.a. bebyggelseutvecklingen i förhållande till kulturminnesvårdens riksintressen kanaliseras vidare till och tjänar som vägledning för fastighetsägarna. Som kulturministern också framhåller är det emellertid enligt PBL i första hand en uppgift för kommunen att styra bebyggelseutvecklingen på ett sådant sätt att kulturminnesvårdens intressen tillgodoses. Det är därför naturligt att erfarenheter av PBL:s tillämpning först vinnas innan närmare överväganden görs om behovet

av bestämmelser också i kulturminneslagen till stöd för detta arbete, anför han slutligen. Utskottet instämmer i denna bedömning. Detta innebär att motionen avstyrks i här aktuell del.

Föreningen Sveriges landsantikvarier har föreslagit att länsmuseernas uppgifter inom den statliga kulturminnesvården skall avspéglas i en bestämmelse härom. Utskottet anser att, med hänsyn till länsmuseernas betydelse för kulturmiljövården, det kan framstå som väl motiverat med en sådan bestämmelse. Länsmuseerna har nämligen ett stort ansvar och en viktig uppgift att fylla för kulturminnesvården på regional nivå. Utskottet, som i ett senare avsnitt kommer att i vissa avseenden närmare beröra detta ansvar och denna uppgift, ansluter sig emellertid till den bedömning som görs i propositionen (s. 34) och som innebär att regler om samverkan mellan länsstyrelserna och exempelvis länsmuseerna kommer till uttryck i verkställighetsföreskrifterna till lagen.

Fornminnen

Allmänt om regleringen av fornminnesvården. Fasta fornlämningar och fornynd – grundläggande bestämmelser

Utskottet tillstyrker att det i 2 kap. kulturminneslagen tas in bestämmelser om fornminnesvården, vilka ersätter bestämmelserna i lagen (1942:350) om fornminnen. Utskottet tillstyrker också att de grundläggande principerna för vilka typer av lämningar som är fasta fornlämningar inte ändras. Även i övrigt ansluter sig utskottet till propositionen. såvitt avser 2 kap. 1–5 §§ i lagförslaget (se prop. s. 34, 71, 104 och 114).

Skydd, vård och undersökning av fast fornlämning och plats där fornynd påträffats.

Bestämmelser i det avseende som anges i rubriken föreslås bli intagna i 2 kap. 6–9 §§ kulturminneslagen (se prop. s. 37, 75, 105 och 115).

I 6 § anges det grundläggande skyddet som – direkt på grund av lagen – alltid skall gälla för en fornlämning. I de följande paragraferna tas upp bestämmelser om de befogenheter med fornlämningar som tillkommer RAA och länsstyrelserna.

Med anledning av motionskrav finns det skäl att här mera i detalj redovisa vissa delar av innehållet i förslaget till lydelse av 9 §. Länsstyrelsen får meddela *särskilda föreskrifter till skydd för en fast fornlämning*. Föreskrifterna får även meddelas för område som inte hör till fornlämningen under förutsättning att pågående användning av marken härigenom inte försvåras avsevärt.

Då det gäller föreskrifter av sistnämnda slag – dvs. i fråga om den miljö som omger en fornlämning och det tillhörande fornlämningsområdet (se 2 kap. 2 §) – tas i propositionen upp en diskussion om bl.a. vilka restriktioner som bestämmelserna i 9 § bör ge utrymme för. Diskussionen rör särskilt frågan om det skall vara tillåtet att reglera betestrycket och utfärda förbud mot djupplöjning, när marken i fråga används för jordbruksändamål.

Utskottet anser sig i detta hänseende kunna biträda det ställningstagande

som kommer till uttryck vid anmälan av lagrådsyttrandet (prop. s. 115). Kulturministern anför:

KrU 1987/88:21

För egen del vill jag anlägga följande synpunkter. Sådana föreskrifter som de nämnda kan sannolikt anses avsevärt försvåra en pågående markanvändning, om de avser mer omfattande arealer. Något sådant bör det dock inte bli fråga om när det gäller områden som inte hör till själva fornlämningen (jfr. 2 §). Vad det är fråga om är föreskrifter till skydd för en fornlämning. Mer omfattande restriktioner bör då naturligen begränsas till ett område närmast det som hör till själva fornlämningen. Till en del torde sådana föreskrifter kunna komma att konkretisera det skydd för fornlämningar som gäller direkt på grund av lagen och som alla är skyldiga att respektera. Enligt min mening bör från skyddssynpunkt befogade restriktioner i t.ex. betestryck och djupplöjning i området alldeles intill en känd fornlämning knappast generellt kunna anses medföra att markanvändningen försvåras väsentligt utöver det hinder som uppkommit genom själva fornlämningen. Att fornlämningen i sig kan omfatta ett stort område är en annan sak.

Länsstyrelsens beslut om skydds föreskrifter skall enligt förslaget kunna överklagas till kammarrätt. Jag anser att det bör kunna överlämnas till rättspraxis att mer konkret bestämma vad som skall anses medföra en väsentligt försvårad markanvändning.

Med utgångspunkt i förhållandena i visst område i Skåne tas i motion Kr209 (fp) upp frågan om *skyddet för fornlämningar som saknar synliga märken ovan jord* och som kan förstöras av de moderna jord- och skogsbruksmaskinerna. Motionärerna pekar särskilt på att plöjningen blir allt djupare och att fornlämningar av angivet slag förekommer främst inom de fornlämningsrika fullåkersbygderna, där intensiv odling under långa tider utplånat de synliga märkena efter fornlämningar, som främst består av förhistoriska bosättningslämningar och gravar.

Utskottet behandlade utförligt en liknande motion förra året. I sitt av riksdagen godkända betänkande KrU 1986/87:15 vitsordade utskottet att motionärerna tagit upp en fråga som måste betraktas som ett allvarligt bekymmer för fornminnesvården i södra Sverige. Liksom förra året syftar det nu aktuella motionskravet – vilket framställdes under den allmänna motions tiden – till en lagändring av innehåll att en styrning av markutnyttjandet skulle kunna ske så att mark med fornlämningar skulle få hävdas som betesmark och inte som jordbruksmark.

Utskottet vill inledningsvis erinra om att utskottet förra året hänvisade till att det i praktiken tillämpas en ordning, där RAÄ bekostar undersökning och borttagning av fornlämningar som framkommit under odling. Man avgör därvid från fall till fall när en sådan undersökning kan ge ett försvarbart utfall. Ofta kan det dock i fullåkersbygderna vara fråga om mycket stora arealer, där det inte är möjligt att göra annat än punktvisa insatser. Utskottet vill för sin del framhålla angelägenheten av att rimliga resurser kan avsättas för insatser av angivet slag. Det problem som tas upp i motionen exemplifierar således behovet av ökade resurser till kulturminnesvården. Detta är en fråga som behandlas i ett senare avsnitt.

Utskottet vill vidare anföra följande. Det förslag till kulturminneslag som regeringen lagt fram ger – liksom fornminneslagen – goda möjligheter till skydd av fornlämning vid pågående markanvändning. Som framgår av den

tidigare redovisningen finns det utrymme för att genom ordningsföreskrifter reglera bl. a. djupplöjning i ett område kring en känd fornlämning. Enligt den föreslagna lydelsen av 2 kap. 10 § kulturminneslagen skall vidare, om en fornlämning påträffas under grävning eller annat arbete, detta omedelbart avbrytas till den del fornlämningen berörs.

Utskottet anser i enlighet med det anförda att de föreslagna bestämmelserna i kulturminneslagen – liksom motsvarande bestämmelser i fornminneslagen – ger ett bra skydd i det hänseende som tas upp i motionen. Denna bör inte föranleda någon riksdagens åtgärd. Utskottet förutsätter att RAA följer den i motionen aktualiserade frågan och – om det bedöms erforderligt – i samråd med lantbruksstyrelsen utarbetar erforderliga råd till länsstyrelserna och lantbruksnämnderna.

Som framgår av det föregående får länsstyrelsens föreskrifter i fråga om område utanför ett fornlämningsområde meddelas endast om pågående markanvändning härigenom inte avsevärt försvåras. Det föreslås inte några bestämmelser om ersättning för de restriktioner i fråga om markanvändning som sådana ordningsföreskrifter innebär.

I motion Kr3 (m) uttalas att – som framhållits av moderata samlingspartiet i samband med behandlingen av PBL – *markägare i princip skall hållas skadeslös vid ingrepp i äganderätten*. Även ingrepp i pågående markanvändning skall därför ersättas, anser motionärerna. De yrkar att en bestämmelse härom tas in i kulturminneslagen och att riksdagen skall göra motsvarande konsekvensändringar i andra berörda lagar (yrkande 2).

De bestämmelser som föreslås i propositionen i fråga om kulturminneslagen i här aktuellt avseende har i allt väsentligt samma innehåll som motsvarande bestämmelser i den nuvarande fornminneslagen. Principen i denna bör bibehållas. Utskottet anser det inte motiverat att föreslå en sådan ersättningsrätt som föreslås i motionen. Utskottet, som i det följande kommer att ta upp olika frågor om ersättningsrätt vid arkeologiska undersökningar, vill här också erinra om att rätten för länsstyrelsen att meddela föreskrifter i ovan angivna hänseende har en motsvarighet i 26 § naturvårdslagen, vari regleras skyldigheten att tåla föreskrifter för naturreservat utan ersättning för markägare.

Ingrepp i fast fornlämning

Då det gäller ingrepp i fast fornlämning föreslås i propositionen att, liksom enligt fornminneslagen, utgångspunkten bör vara att tillstånd till sådant ingrepp får ges bara om det vid en noggrann intresseavvägning kan anses finnas skäl för ingrepp som är mycket tunga i förhållande till fornlämningens betydelse. Varje ingrepp bör begränsas så mycket som möjligt.

Vissa materiella ändringar i förhållande till fornminneslagen föreslås i propositionen. Avsikten är att lagtexten tydligt skall reglera och avspegla den handläggning av tillståndsärenden som reellt förutsätts.

Bestämmelserna innebär sammanfattningsvis följande. Länsstyrelsen är tillståndsmyndighet. Denna skall göra en sådan prövning som angetts ovan. Som villkor för tillstånd får vidare ställas krav på att företagaren bekostar dokumentation av fornlämningen eller särskilda åtgärder för att bevara den.

Den som planerar ett arbetsföretag bör i god tid ta reda på om någon fast fornlämning, efter vad som är känt, berörs av företaget. Vid större markexploateringar skall den exploaterande bekosta en särskild utredning, om en sådan är befogad för att ta reda på om någon fornlämning, känd eller dittills okänd, kan beröras av företaget. Innan länsstyrelsen beslutar om tillstånd till och villkor för ingrepp i en fast fornlämning skall länsstyrelsen ha möjlighet att på företagarens bekostnad göra en arkeologisk förundersökning av fornlämningen för att få ett tillfredsställande beslutsunderlag. Länsstyrelsen bör, så långt det är möjligt, kostnadsberäkna sådana särskilda åtgärder som ställs som villkor för tillstånd. Denna beräkning skall ha betydelse för företagarens kostnadsansvar. De omständigheter som medför att företaget – i motsats till normalfallet – inte skall ha ansvar för arkeologiska undersökningskostnader eller motsvarande åtgärder, anges i lagen. Det sistnämnda innebär att lagen inte föreslås innehålla någon motsvarighet till den obillighetsregel om befrielse från kostnadsansvar för exploatörer i vissa fall som nu finns och som varit föremål för tolkning av högsta domstolen i det s.k. Kransenmålet från Uppsala (NJA 1982 s. 547). Tolkningen innebär att regeln ger ett mycket begränsat utrymme för befrielse från kostnadsansvar för en markexploatör.

I den under allmänna motionstiden väckta motionen Kr283 (m) tas till utgångspunkt för yrkandet de höga kostnaderna för arkeologiska utgrävningar som drabbar exploatörer vid byggföretag i Sigtuna, Skara, Visby och andra städer med medeltida stadskärnor. Det är i sista hand de blivande hyresgästerna som drabbas av kostnaderna, framhåller motionärerna. De anser att statsmakterna skall låta utarbeta *nya riktlinjer för arkeologiska utgrävningar* som syftar till att begränsa verksamhetens totala omfattning. En precisering bör ske av vad som i framtiden skall anses vara av riksintresse, och staten bör ensam svara för kostnaderna, när detta riksintresse skall hävdas genom en arkeologisk utgrävning. Det får i ökad utsträckning överlätas till kommande generationer att svara för de utgrävningar som med hänsyn till de samhälls-ekonomiska konsekvenserna inte kan komma till stånd under de närmaste åren. Motionärerna anför ytterligare synpunkter i ämnet. Utskottet hänvisar även till motionsmotiveringen.

Utskottet vill för sin del anföra följande. Som utskottet framhöll förra året, då en motion med likartat innehåll behandlades, synes förslaget om riktlinjer med det innehåll som ovan redovisats stå i strid med såväl de principer som den nuvarande fornminneslagen bygger på som de förslag som arkeologitutredningen lagt fram och som fått stöd av det stora flertalet remissinstanser (KrU 1986/87:15 s. 7). Riksdagen uttalade år 1979, då översynen av fornminneslagen initierades, att någon saklig försämring av skyddet för fornlämningar inte borde komma i fråga. De förslag som läggs fram i propositionen tillgodoser enligt utskottets mening riksdagens önskemål. Ett bifall till motionsförslaget skulle däremot kunna leda till en försämring av skyddet för fornlämningar. Som kulturministern framhöll i budgetpropositionen 1987 (bil. 10 s. 388) skulle ett väsentligt utökat kostnadsansvar också resultera i en ökad statlig planering och styrning av den arkeologiska undersökningsverksamheten och därmed påverka kommunernas och exploatörernas planering. Utskottet vill liksom förra året uttala sin anslutning till

vad arkeologiutredningen anfört av innehåll att det är ett nationellt intresse att bevara fornlämningarna, medan det allmänt sett inte är något riksintresse att låta ta bort dem. Den för vars skull fornlämningen måste avlägsnas bör därför bekosta den arkeologiska undersökningen.

Det sagda leder till slutsatsen att riksdagen bör godta de principer på vilka regeringens lagförslag bygger i här aktuell del. Det finns därför inte anledning att begära förslag till nya riktlinjer för arkeologiska utgrävningar. Motion Kr283 avstyrks. Med anledning av vad som anförs i motionen vill utskottet framhålla att utskottet i det följande behandlar vissa frågor som rör bl.a. möjligheterna att begränsa exploatörernas kostnader i här aktuellt avseende.

Den *arkeologiska undersökningsverksamheten* i samband med exploatering utförs i flertalet fall av riksantikvarieämbetet, som har en särskild uppdragsenhet (UV) med regionala kontor ute i landet. Även vissa regionala och kommunala museer utför arkeologiska uppdrag.

I motion Kr3 (m) förordas att även andra institutioner med vetenskaplig kompetens – i Sverige och utlandet – bör få möjlighet att komma in med anbud då en undersökning är aktuell. Detta skulle bl.a. innebära en värdefull kostnadspress på undersökningen, menar motionärerna. I motion Kr238 (m) framställs ett likartat krav.

Utskottet vill liksom förra året framhålla att det inte finns något som hindrar att även andra institutioner än de som nu i allmänhet utför arkeologiska undersökningar utnyttjas för ändamålet. Även universitetsinstitutionerna gör undersökningar, men universiteten saknar en särskild organisation för att kunna åta sig uppdragsverksamhet.

I motion Kr3 tas även upp en rad frågor som – i likhet med synpunkter som anförs i den ovan behandlade motionen Kr283 – avser *möjligheterna att begränsa undersökningskostnaderna för arbetsföretagen* utan att staten drabbas av någon motsvarande kostnadsökning. I såväl denna motion som motion Kr238 förordas ökade möjligheter till ekonomiskt stöd till byggherrarna.

Utskottet vill med anledning av motionsönskemålen hänvisa till vad som anfördes i budgetpropositionen 1987 (bil. 10 s. 394–395) och i utskottets ovan nämnda betänkande KrU 1986/87:15 (s. 8–9). I propositionen framhölls bl.a. att det är angeläget att de möjligheter som finns att rationalisera verksamheten väl tas till vara i vad gäller förändringar av de fältarkeologiska metoderna. Det är också angeläget att resultaten från tidigare undersökningar kan bearbetas och utvärderas med sikte på att bl.a. i möjligaste utsträckning reducera omfattningen av undersökningarna, t.ex. beträffande fornlämningstyper som tidigare väl utforskats. I propositionen framhölls vidare att det är angeläget att de kunskaper som löpande vinnas genom de arkeologiska undersökningarna kan ligga till grund för länsstyrelsernas beslut och bedömningar av erforderliga undersökningar vid tillstånd till borttagande av fornlämningar. Det är en viktig del av riksantikvarieämbetets uppgift som central myndighet för kulturminnesvården att stödja länsstyrelsernas kunskapsuppyggnad i dessa avseenden.

Utskottet vill understryka angelägenheten av att dessa uttalanden uppmärksammas i det fortsatta arbetet rörande kulturminnesvården. Utskottet

vill också hänvisa till vad som i nämnda utskottsbetänkande redovisades om ökade möjligheter för RAA att i vissa fall bekosta fördjupade inventeringar och arkeologiska prospekteringar.

Förre året infördes efter förslag av regeringen en möjlighet att i viss utsträckning ge tilläggsån till arkeologiska undersökningskostnader i samband med bostadsbyggande (prop. 1986/87:100, bil. 13 s. 41, BoU 1986/87:10, BoU 1986/87:20, rskr. 1986/87:248, se även BoU 1987/88:10 s. 58). Kulturutskottet anser det inte motiverat att ta något initiativ för förändring av reglerna.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionerna Kr3 yrkande 6 samt Kr238 yrkande 6.

Då det gäller *lagförslaget* har i motion Kr3 föreslagits en komplettering (yrkande 3).

I fornminneslagen finns bestämmelser om att arbetsföretag som inte är allmänt eller större enskilt skall vara befriade från kostnadsansvar. Gränsdragningen mellan sådana arbetsföretag och "mindre enskilda företag" baseras på en tillämpningspraxis som innebär att gruppen "mindre enskilda företag" har en snävare avgränsning än vad som motsvarar normalt språkbruk. Kostnadsbefrielse – helt eller delvis – med stöd av denna regel ges ett mindre antal företag per år i former som reellt har karaktären av bidragsgivning från RAA.

I lagrådsremissen (prop. s. 41) föreslogs att denna ordning skulle konfirmeras, och det angavs att det borde ankomma på regeringen att i förordning reglera villkoren för bidrag. Det föreslogs också att lagtexten skulle innehålla en hänvisning till denna bidragsmöjlighet.

Lagrådet förordade att det även i fortsättningen skall göras åtskillnad mellan större och mindre arbetsföretag och att de mindre direkt i lagen befrias från kostnadsansvar och att bestämmelser om bidrag, som för övrigt ter sig främmande i detta sammanhang, därmed bör utgå (prop. s. 105).

Vid anmälan av lagrådets yttrande anförde kulturministern följande (prop. s. 115).

Lagrådet har förordat att det görs åtskillnad mellan större och mindre arbetsföretag och att de mindre direkt i lagen befrias från kostnadsansvar. Lagrådet har anført att i vart fall är en bestämmelse om möjlighet att få bidrag främmande i lagen.

Det förevarande lagförslaget ingår i en förstärkning av kulturmiljövården, inom vilken kulturminnesvården utgör en kärna. Jag har mot denna bakgrund ansett det viktigt att, när det gäller det kostnadsansvar som nu är ifråga, ha som princip, att den som vill utföra ett arbetsföretag som föranleder kostnader för undersökning m.m. också måste vara beredd att stå för dessa kostnader. Jag är inte beredd att överge denna princip. Ytterligare ett skäl för mig är att det är vanskligt att i lagen få en tillfredsställande gränsdragning mellan större och mindre arbetsföretag.

För att undvika materiellt otillfredsställande resultat i enskilda fall anser jag det smidigare och bättre att den kostnadsansvarige i vissa fall kan få statsbidrag. Det innebär i praktiken att hans kostnadsansvar sätts ned. Jag är emellertid ense med lagrådet om att lagen inte bör innehålla någon bestämmelse om sådana bidragsmöjligheter. Det blir en sak för sig att utforma bestämmelser om bidrag av det slaget.

Utskottet ansluter sig till den bedömning som i enlighet med den lämnade

redovisningen gjorts i propositionen. Om man bortser från svårigheten att lagtekniskt göra en klar avgränsning mellan arbetsföretag som skulle vara befriade från kostnadsansvar och andra företag, skulle en avgränsning av det slag som nu finns vara lämplig i en situation där statsmakterna ansåg sig kunna befria arbetsföretag från kostnadsansvar i mera betydande omfattning. Eftersom utskottet inte är berett att förorda en kostnadsbefrielse i väsentligt större omfattning än för närvarande, framstår den i propositionen valda lösningen som den bästa. Utskottet tillstyrker således regeringens förslag och avstyrker motionen i denna del. Utskottet vill tillägga att det får ankomma på RAÅ att meddela erforderliga föreskrifter för att därav berörda arbetsföretag skall få information om bidragsmöjligheterna.

I förslaget till 2 kap. 11 § kulturminneslagen har intagits de inledningsvis redovisade bestämmelserna om att *den exploaterande vid större markexploateringar* skall bekosta en särskild utredning, om en sådan är befogad för att ta reda på om någon fornlämning, känd eller dittills okänd, kan beröras av företaget. Utskottet tillstyrker förslaget i denna del.

Likaledes tillstyrker utskottet utformningen av reglerna för i vilka fall företagaren – i motsats till normalfallet – inte skall svara för arkeologiska undersökningskostnader eller motsvarande åtgärder. Reglerna föreslås bli intagna i 2 kap. 14§ andra stycket. Utskottet vill framhålla att – i motsats till vad som anges i propositionen (s. 79) – möjligheterna till kostnadsbefrielse enligt nämnda lagrum inte avser kostnader som anges i 2 kap. 11 §.

Inlösen, hittelön, fyndfördelning och metallsökare

Förslaget till kulturminneslag innebär då det gäller inlösen av fornfynd och hittelön liksom om fyndfördelning och metallsökare att motsvarande bestämmelser i fornminneslagen i princip oförändrade överförs till den nya lagen (2 kap. 16–20§§). Möjligheterna för en upphittare att få särskild hittelön för ett fornfynd föreslås dock vidgade (16§). Vad som anförs i propositionen (s. 42) innebär att lagförslaget ger utrymme för mera flexibla bedömningsgrunder då det gäller hembudspliktiga föremål och därmed också till generösa ersättningar i vissa fall. Även i fråga om särskild hittelön, som skall kunna avse fynd som har samband med en fast fornlämning, visar uttalanden i propositionen att det är nödvändigt med en individuell prövning som inte bör schabloniseras. Genom en sådan individuell prövning ges i det enskilda fallet möjlighet till generösare hittelöner än vad som för närvarande i allmänhet utgår.

Utskottet ansluter sig till vad som anförs i propositionen och godtar den föreslagna lagtexten i här aktuell del. Motion Kr3 (m) vari förordas generösare hittelöner än för närvarande får i motsvarande del (yrkande 4) anses i huvudsak tillgodosedd.

Ansvarsregler m. m.

Enligt propositionen bör ansvarsreglerna i fornminneslagen i princip inte ändras, men det bör lagfästas att den som skadar en fornlämning skall kunna straffas även om endast oaktsamhet föreligger. Den skadevållande skall

vidare kunna åläggas att betala kostnaderna för reparation eller för en arkeologisk undersökning av fornlämningen.

Utskottet tillstyrker förslaget.

Överklagande

Enligt förslaget till 2 kap. 25 § kulturminneslagen skall bl.a. länsstyrelsens beslut om kostnad för förundersökning eller särskild undersökning enligt 14 § andra stycket inte få överklagas. Däremot skall talan kunna väckas mot staten vid fastighetsdomstolen.

I det av en arbetsgrupp inom utbildningsdepartementet utarbetade lagförslaget skulle besvär anföras till regeringen. Detta förhållande kritiseras under remissbehandlingen av förslaget. Utskottet anser att genom den i propositionen valda ordningen tillgodoses den enskildes rättssäkerhet bäst. Utskottet avstyrker motion Kr3 (m) yrkande 5. Yrkanget torde vara tillgodosett genom de ändringar som vidtagits i det ursprungliga utredningsförslaget.

Förslaget till lagtext godtas av utskottet.

Byggnadsminnen

Allmänt om regleringen av byggnadsminnen

Det föreslås i propositionen att det i 3 kap. kulturminneslagen tas in bestämmelser som ersätter reglerna i lagen (1960:690) om byggnadsminnen. Utskottet tillstyrker att så sker.

Lagförslaget avser inte byggnader som ägs av staten. Avsikten är att regeringen skall utfärda särskilda förvaltningsföreskrifter till myndigheterna om skyddet för statliga byggnader som har ett särskilt kulturhistoriskt värde. Det föreslås att i 3 kap. 1 § andra stycket lagförslaget tas in en hänvisning till sådana bestämmelser. Vidare föreslås att, om statligt byggnadsminne övergår till annan ägare än staten, det därvid skall utgöra ett byggnadsminne enligt kulturminneslagen.

Enligt förslag i motion Kr3 (m) bör även *statliga byggnader* omfattas av den nya lagstiftningen (yrkande 7). Motionärerna framhåller att utvecklingen tyvärr visar att det förhållandet att en skyddsvärd byggnad är i statens ägo inte utgör en garanti för att den får den vård dess kulturhistoriska värde motiverar.

Utskottet vill framhålla att som anges i propositionen (s. 46) flertalet av de bestämmelser som behövs för att reglera förhållandet mellan staten och ägaren till den byggnad som är eller avses bli skyddsobjekt inte har någon relevans om staten själv äger byggnaden; bl.a. uppstår det inget sådant partsförhållande som i andra fall. Utskottet är därför berett att godta regeringens förslag i denna del. Motionsyrkandet avstyrks. Det finns i sammanhanget skäl att starkt understryka vad kulturministern anför, nämligen att kvalifikationsgrunderna bör vara desamma oavsett om en byggnad är i statens eller i enskild eller kommunal ägo. Som också anförts kan självfallet staten inte ställa lägre krav på sig själv än på andra i detta sammanhang. Utskottet vill med hänsyn till vad motionärerna påpekar

framhålla att det är nödvändigt att man inom hela den statliga organisationen – inkl. de affärsdrivande verken – också i praktiken lever upp till de krav som sålunda ställs för insatser för skydd av kulturhistoriskt värdefulla byggnader. Skyddet för en kulturhistoriskt värdefull statlig byggnad får inte eftersättas av den anledningen att byggnaden inte är av central betydelse för den del av den statliga organisationen som disponerar byggnaden.

Grunderna för byggnadsminnesförklaring, objekten samt skyddets innebörd

Bestämmelser i ovan angivna hänseende föreslås bli intagna i 3 kap. 1–3 §§ kulturminneslagen. I föregående avsnitt har innehållet i 1 § delvis berörts.

I propositionen föreslås att 3 kap. 1 § första stycket skall få följande lydelse.

En byggnad som är synnerligen märklig genom sitt kulturhistoriska värde eller som ingår i ett kulturhistoriskt synnerligen märkligt bebyggelseområde får förklaras för byggnadsminne av länsstyrelsen. Bestämmelserna om byggnadsminnen enligt detta kapitel får också tillämpas på park, trädgård eller annan anläggning av kulturhistoriskt värde.

I fyra motioner – Kr5 (m) yrkande 2, Kr8 (s) yrkande 2, Kr10 (s) yrkande 3 och Kr13 (c) yrkande 1 – föreslås att ordet *synnerligen* skall utgå ur lagtexten. Motionärerna menar att uttrycket *synnerligen märklig* förmedlar uppfattningen att byggnader endast i rena undantagsfall skall kunna skyddas.

Det språkliga uttrycket som valts i propositionen för att ange vilken byggnad som skall kunna förklaras för byggnadsminne överensstämmer med motsvarande uttryck i den nuvarande byggnadsminneslagen. Utskottet ansluter sig till ett uttalande i propositionen (s. 47) av innehåll att i stort sett den nuvarande nivån på betydelsen av det kulturhistoriska värdet av en byggnad som skall kunna bli förklarad som byggnadsminne bör gälla som riktpunkt för byggnadsminnesförklaring enligt den nya lagen. Med hänsyn till det anförda – och till att, som framhålls i propositionen, det skulle vara mindre lämpligt att nu ändra rekvisitet på ett sätt som skulle kunna uppfattas som en sänkning av kvalifikationskraven – tillstyrker utskottet att lagtexten får den angivna lydelsen. Motionsyrkandena avstyrks därmed.

Förfarande vid byggnadsminnesförklaring, anmälningsplikt

Det föreslås i propositionen att byggnadsminneslagens regler om förfarande vid byggnadsminnesförklaring i sak skall föras över till den nya lagen. I ett hänseende föreslås en komplettering. Sålunda föreslås att, om en byggnad kan antas komma ifråga som byggnadsminne, får länsstyrelsen, utan att fråga väckts om byggnadsminnesförklaring, förordna att anmälan till länsstyrelsen skall göras innan byggnaden rivs eller ändras på ett sätt som väsentligt minskar dess kulturhistoriska värde (3 kap. 6 § första stycket). Syftet med förslaget är bl.a. att länsstyrelsen skall få bättre möjlighet att ta upp frågorna om byggnadsminnesförklaring i den tidsföljd som är lämplig. Tidsfristen för länsstyrelsen att avgöra om den skall ta upp frågan om byggnadsminnesförklaring föreslås vara kort – en månad (se närmare om förslaget i prop. s. 51 och 88).

Vad som anförs i propositionen ger enligt utskottets mening uttryck för

uppfattningen att bestämmelserna i förslaget till 3 kap. 6 § om möjlighet för länsstyrelsen att meddela visst förordnande bör tillämpas restriktivt. Utskottet delar denna uppfattning. Ett motionskrav i motion Kr3 (m) får anses tillgodosett med det anförda (yrkande 8).

Ersättningsfrågor

Det föreslås att reglerna för ersättning till byggnadens ägare i samband med byggnadsminnesförklaring i sak oförändrade förs över från byggnadsminneslagen till den nya lagen.

Ersättningsbestämmelserna i byggnadsminneslagen fick sin utformning då riksdagen tog ställning till följdlagstiftningen till PBL (BoU 1986/87:4, rskr. 1986/87:126). Utgångspunkten för bostadsutskottets överväganden var bl.a. att ersättningsregler i byggnadsminneslagen så långt möjligt borde vara kongruenta med motsvarande regler i PBL (se även BoU 1986/87:1 s. 144).

Enligt byggnadsminneslagen är rätten till ersättning beroende av att den ekonomiska skadan av en byggnadsminnesförklaring överstiger endera av de båda kvalifikationsgränserna betydande skada eller avsevärt försvårad markanvändning. Kvalifikationsgränsen betydande skada är kopplad till skadeverkningarna av att en byggnad inte får rivras. Enligt PBL kan nämligen ersättning utgå om en riven byggnad inte får återuppföras. Skadan kan beräknas på samma sätt i fallen av vägrad rivning och vägrat återuppförande (BoU 1986/87:1 s. 144). För andra skador av en byggnadsminnesförklaring än som innefattar ett rivningsförbud utgår ersättning om pågående markanvändning avsevärt försvåras inom berörd del av fastigheten.

I överensstämmelse med vad som inledningsvis angetts bör enligt propositionen dessa principer för rätt till ersättning fortsätta att gälla. Det föreslås inte heller någon ändring i den gällande regeln att staten är skyldig att lösa fastigheten, om det genom skyddsföreskrifterna skulle uppkomma synnerligt men vid användning av den.

Närmare bestämmelser om ersättning lämnas i förslaget till 3 kap. 13 § i den nya lagen. I fråga om ersättning eller inlösen skall expropriationslagen (1972:719) tillämpas i den mån avvikande bestämmelser inte meddelas i kulturminneslagen. Ersättning för minskning av fastighetens marknadsvärde skall bestämmas som skillnaden mellan fastighetens marknadsvärde före och efter beslutet. Därvid skall bortses från förväntningar om ändringar i markanvändningen. Vidare stadgas i förslaget till paragrafen bl.a. att ersättning för skada i vissa fall skall minskas med ett belopp som motsvarar vad som skall tålas utan ersättning (se 10 § första stycket 1).

Bakgrunden till innehållet i 13 § framgår av bostadsutskottets betänkande BoU 1986/87:4 (främst s. 19–28).

De regler som föreslås bli intagna i kulturminneslagen har tillkommit efter ingående överväganden i anslutning till PBL-lagstiftningen. Bostadsutskottet anförde vid behandlingen av propositionen om PBL att det är angeläget att det finns en överensstämmelse i ersättningsreglerna mellan olika lagar och att de preciseringar och förändringar utskottet föreslog därför borde få genomslag även i följdlagstiftningen (BoU 1986/87:1 s. 144). I konsekvens härmed gjorde utskottet en ingående bearbetning av regeringens förslag till

följdlagstiftningen. Detta resulterade bl.a. i de ersättningsregler som nu finns i byggnadsminneslagen (BoU 1986/87:4, rskr. 1986/87:126). Kulturutskottet hördes i ärendet, och bostadsutskottets av riksdagen godkända förslag stod i överensstämmelse med de synpunkter kulturutskottet anförde.

Utskottet anser mot bakgrund av det anförda att det inte kan komma i fråga att nu ändra innehållet i de aktuella reglerna. Regeringsförslagen bör därför tillstyrkas. Detta innebär samtidigt att utskottet avstyrker motion Kr3 (m), såvitt däri föreslås att riksdagen som sin mening skall ge regeringen till känna att ersättningsreglerna vid byggnadsminnesförklaring skall bli generösare; markägaren skall hållas skadeslös vid ingrepp i äganderätten (yrkande 9).

I motionerna Kr10 (s) och Kr16 (c) föreslås att värdetidpunkten – den tidpunkt till vilken uppskattningen av skadan skall hänföras – skall vara den tidpunkt då frågan om byggnadsminnesförklaring väcks.

I sistnämnda hänseende finns skäl anförda följande. Frågan om värdetidpunkt diskuterades relativt ingående i proposition 1972:111 angående regional utveckling och hushållning med mark och vatten, då närmare uttalanden gjordes om bl.a. pågående markanvändning i fråga om en byggnad (bl.a. nämnda prop. bil. 2 s. 353). Utskottet hänvisar till nämnda proposition till vilken även bostadsutskottet hänvisade i sitt betänkande BoU 1986/87:1 (s. 147–148). Av 1972 års proposition (s. 353) framgår bl.a. att värderingen bör anknyta till de förhållanden som råder vid tidpunkten för värderingen. Detta skall inte utesluta att tidpunkten för meddelande av föreskrift eller tillståndsvägran beaktas så att markägaren får ersättning för den förlust han lidit genom att han vid den tidpunkten hindrades i pågående markanvändning. Kulturutskottet vill för sin del tillägga att då det gäller kulturminneslagen finns det skäl utgå från att – liksom hittills – byggnadsminnesförklaring regelmässigt kan åstadkommas efter överenskommelse. I sådant fall avgörs ersättningsfrågan i nära anslutning till beslutet om byggnadsminnesförklaring. Om ersättning skall bestämmas genom dom blir det i princip möjligt för domstolen att ta hänsyn till de förhållanden som påverkar användningsmöjligheterna och som inträffar fram till tidpunkten då ersättningsmålet skall avgöras.

Vad motionärerna föreslagit i fråga om värdetidpunkten innebär alltså att man går ifrån principer som gäller i andra ersättningsituationer. Med tanke på den strävan till enhetlighet i lagstiftningen på detta område som utskottet hänvisat till ovan, vore detta olämpligt. Utskottet avstyrker därför motionerna Kr10 yrkande 4 och Kr16 yrkande 2.

Ändring av byggnadsminne och hävande av byggnadsminnesförklaring

Utskottet tillstyrker regeringens förslag (3 kap. 14 och 15 §§).

Ansvarsbestämmelser m.m.

Även då det gäller ansvarsbestämmelser m.m. tillstyrks förslaget i propositionen (3 kap. 16–18 §§).

Enligt propositionsförslaget skall frågan om en byggnad bör förklaras för byggnadsminne kunna väckas av var och en genom ansökan eller tas upp av länsstyrelsen på eget initiativ (3 kap. 4 §). Enligt förslaget till 3 kap. 19 § andra stycket skall länsstyrelsens beslut enligt 4 § att inte förklara en byggnad för byggnadsminne få överklagas endast av riksantikvarieämbetet.

Erinringar mot denna begränsning i besvärsrätten framställs i tre motioner, nämligen Kr4 (m), Kr10 (s) och Kr16 (c). En genomgående synpunkt i motionerna är att – mot bakgrund av att ansvaret för att skydda och vårda vår kulturmiljö skall delas av alla – det inte är konsekvent att begränsa möjligheterna att överklaga ett beslut av länsstyrelsen att inte förklara en byggnad för byggnadsminne.

För närvarande finns det enligt byggnadsminneslagen en möjlighet för den som inte är sakägare att besvara sig över länsstyrelsens beslut. Utskottet har inhämtat att sedan år 1978 besvär över länsstyrelsens avslagsbeslut anförts i endast 15 fall. I merparten av dessa har besvär anförts av en enskild i en situation där lov för rivning till den aktuella byggnaden meddelats enligt byggnadsstadgan; besvärmöjligheten enligt byggnadsminneslagen har utnyttjats i syfte att förhindra en rivning i fall då den klagande på grund av att han inte varit sakägare enligt nämnda stadga eljest inte kunnat få en prövning för att förhindra en rivning. Inte i något av de angivna fallen har kammarrätten ändrat länsstyrelsens beslut att inte förklara en byggnad för byggnadsminne.

Utskottet vill framhålla att, eftersom kammarrätten inte funnit skäl ändra länsstyrelsens beslut i något av fallen, behovet av att behålla den nämnda besvärsrätten inte är påtagligt. Enligt utskottets mening kan det snarare med fog hävdas att bibehållande av en sådan rätt kan verka vilseledande, eftersom de faktiska möjligheterna att få en ändring till stånd visat sig vara små. Ett väsentligt skäl härtill torde vara att det – enligt en bestämmelse i förordningen (1960:691) om byggnadsminnen – finns en relativt långtgående skyldighet för länsstyrelsen att samråda med RAÄ i ärenden om byggnadsminnesförklaringar och att utrymmet för att i högre instans få en ändring till stånd på grund av en ändrad bedömning av de kriterier som gäller för byggnadsminnesförklaring därför är begränsat. Utskottet anser att det – i stället för att man bibehåller en besvärsrätt som i realiteten kan vara illusorisk – bör ankomma på RAÄ att då en länsstyrelse avslagit en begäran om byggnadsminnesförklaring av en enskild, noggrant överväger frågan om huruvida det är motiverat att genom överklagande få till stånd en domstolsprövning av beslutet. Utskottet förutsätter att det vid utarbetandet av regeringens tillämpningsföreskrifter eller RAÄ:s allmänna råd uppmärksammas hur myndigheterna skall fullgöra den viktiga funktionen att också bevaka allmänhetens intressen i fråga om byggnadsminnesförklaringar.

I enlighet med det anförda avstyrker utskottet motionerna Kr4, Kr10 yrkande 5 och Kr16 yrkande 3.

Utskottet anser att en jämkning i lagtexten (3 kap. 19 § andra stycket) bör göras. Hänvisningen till 4 § bör utgå.

En särskild utredning har sett över bestämmelserna om statlig tillsyn över kyrkobyggnader och begravningsplatser m.m. På grundval av utredningsförslaget föreslås i propositionen bestämmelser om skydd för kulturhistoriska värden i kyrkobyggnader, kyrkotomter, kyrkliga inventarier och begravningsplatser. Bestämmelserna föreslås bli intagna i 4 kap. i den nya lagen.

Ett grundläggande syfte med propositionsförslaget är att det nuvarande omfattande regelsystemet (se bl.a. prop. s. 55) skall förenklas genom att den dubbla prövning som nu sker – genom stat och kommun – tas bort och den statliga tillsynen koncentreras till att huvudsakligen tillgodose kulturminnesvårdens intressen i den kyrkliga miljön. Tillsynen över de kyrkliga inventarierna har redan nu denna inriktning.

Det har inte framställts några erinringar mot regeringsförslaget i denna del. Utskottet har inte heller något att erinra mot innehållet i regeringsförslaget och tillstyrker därför förslaget till 4 kap. i kulturminneslagen.

I detta sammanhang behandlar utskottet två motionsyrkanden som har nära samband med regeringsförslaget.

Den ovan angivna utredningen har lagt fram förslag till bestämmelser angående övertaliga kyrkor. Med hänsyn till remisskritiken av förslagen i denna del och till att det endast i sällsynta undantagsfall inträffar att en församling vill avlysa en kyrka och ta den ur bruk har kulturministern – som samrått med civilministern – inte tagit upp dessa förslag till behandling i propositionen.

I motion Kr6 (c) framhålls att även kyrkor som inte längre används av församlingarna har ett betydande kulturhistoriskt intresse. Mot bakgrund av att ett av propositionens syften är att bevara samlade kulturmiljöer är det angeläget att också övertaliga kyrkobyggnader kan ges ett visst skydd. Riksdagen bör därför begära att regeringen återkommer med förslag till skydd för också dessa kyrkobyggnader. Ur kulturmiljösynpunkt kan det också, anför motionärerna, vara lämpligt att frågan om bevarandet av prästgårdar får sin belysning i detta sammanhang. För många landskapsmiljöer på landsbygden och i mindre tätorter utgör kyrka och prästgård en samlad skyddsvärd enhet som kulturminnesvården bör ha möjlighet att beakta (yrkande 1).

Utskottet vill med anledning av motionsyrkandet anföra följande. De bestämmelser om byggnadsminnen, som utskottet i det föregående tillstyrkt, innebär bl.a. att det i fortsättningen blir möjligt att förklara en byggnad för byggnadsminne, även om byggnaden som solitär inte uppfyller kravet på märklighet, men där den utgör en del av ett bebyggelseområde som sammantaget är att betrakta som kulturhistoriskt synnerligen märkligt. Vad som är ett synnerligen märkligt bebyggelseområde bör därvid bedömas efter samma kriterium som när det gäller enskilda byggnader. Denna bestämmelse ger enligt utskottets mening visst utrymme att skydda sådana miljöer som avses i motionen. Det finns vidare skäl hänvisa till vad utskottet anförde i sitt av riksdagen godkända betänkande KrU 1986/87:8 om tjänstebostäder för präster och om förvaltningen av kyrklig jord (prop. 1986/87:13). Utskottet ansåg sig ha befogad anledning utgå från att pastoraten även i fortsättningen

känner stort ansvar för att bevara kulturhistoriskt värdefulla prästgårdsmiljöer. Det är av den karaktären att det kan motiveras att en prästgård behålls som tjänstebostad, anförde utskottet. Så kan vara fallet även på de orter där det finns en bostadsmarknad och prästerna således skulle kunna lösa sin bostadsfråga på annat sätt. Utskottet uppehöll sig i betänkandet också utförligt vid den vid tiden för betänkandets avgivande pågående prästgårdsinventeringen (bet. s. 5-6). Utskottet underströk vikten av att de kulturminnesvårdande myndigheterna beaktade de betydande kulturvärden prästgårdarna representerar.

Utskottet anser mot bakgrund av det anförda att det finns befogad anledning utgå från att de problem motionärerna pekar på kommer att uppmärksammas av bl.a. RAÄ och länsstyrelserna. Med hänsyn härtill anser utskottet att det inte är erforderligt att föreslå riksdagen någon åtgärd med anledning av motionsyrkandet. Detta avstyrks.

Riksdagen har nyligen – med vissa ändringar som här inte är aktuella – bifallit proposition 1987/88:31 om ny organisation på lokal- och stiftsplanet i svenska kyrkan, m.m. (KU 1987/88:30, rskr. 1987/88:181). Riksdagsbeslutet innebär bl.a. att kyrkofondens styrelse skall kunna dela ut bidrag till mera *kostnadskrävande underhåll av församlingskyrkor* (18 § kyrkofondslagen). Avsikten är även att medel skall kunna utgå för förebyggande åtgärder, t.ex. i form av en förstärkt rådgivning i syfte att åstadkomma bättre kunskaper om kyrkobyggnadernas skötsel.

Utskottet avstyrker med hänvisning till det anförda motion Kr3 (m) yrkande 10, vari förordas att medel från kyrkofonden får tas in anspråk för tillvaratagandet av kulturminnesvårdsaspekter vid kyrklig byggnadsplanering. Yrkandet får anses i huvudsak tillgodosett.

Bestämmelser om skydd mot utförsel av vissa äldre kulturföremål

Det föreslås i propositionen att bestämmelserna i lagen (1985:1104) om skydd mot utförsel av vissa äldre kulturföremål (utförsellagen) efter vissa redaktionella ändringar skall föras in som ett särskilt kapitel – 5 kap. – i kulturminneslagen. Den kompletteringen föreslås att en bestämmelse skall föras in om att avgifter får tas ut i ärenden om utförsel.

Utskottet ansluter sig till bedömningen att det är lämpligt att bestämmelserna i den nuvarande utförsellagen i princip tas in i kulturminneslagen i enlighet med vad regeringen föreslagit.

Erinringar mot de föreslagna lagtexterna framställs i två motioner.

Enligt förslaget till 5 kap. 3 § skall den som vill föra ut ett kulturföremål ur landet ha tillstånd om föremålet är av det slag, som anges i 4 och 5 §§. Då det gäller föremålskategorier som i stor utsträckning ligger inom Nordiska museets insamlingsområde och som räknas upp i 4 § punkt 2 i lagförslaget föreslås – i motsats till vad som gäller flera andra kategorier – *ingen värdegräns*. I motion Kr9 (fp) förordas en värdegräns för föremålen på 1 000 kr.

Då utskottet behandlade regeringens förslag till utförsellag hösten 1985 godtog utskottet i sitt av riksdagen godkända betänkande KrU 1985/86:7 förslag till motsvarande bestämmelse med hänsyn bl.a. till att förslaget i

aktuell del lagts fram efter samråd med Nordiska museet och med hänsyn till vad utskottet inhämtat om museets möjligheter att handlägga utförelsansökningar.

Utskottet anser att det inte är motiverat att nu införa en sådan värdegräns som motionärerna föreslår. Med avstyrkande av motionen i denna del (yrkande 3) tillstyrker utskottet lagförslaget i motsvarande del.

I regeringens förslag till 5 kap. 9 § stadgas bl.a. att frågor om tillstånd till utförelse skall prövas av kungl. biblioteket, riksantikvarieämbetet, riksarkivet, statens konstmuseer eller Stiftelsen Nordiska museet. Motionärerna bakom motion Kr6 (c) vill att det i paragrafen skall föreskrivas att *samråd med regionala kulturvårdande organ* skall ske, när utförelsen gäller föremål med påtaglig anknytning till viss ort eller visst landskap.

Enligt föreskrifter och allmänna råd som RAÄ utfärdat (KRFS 1986:18) skall tillståndsmyndigheten vid behov inhämta synpunkter från sådana institutioner, där särskilda kunskaper om de aktuella föremålskategorierna kan finnas, t.ex. specialmuseum, länsmuseum eller landsarkiv. Utskottet anser sig kunna förutsätta att ett remissförfarande tillämpas i sådana fall som anges i motionen, såvida detta inte bedöms vara obehövt; om det exempelvis framstår som uppenbart för tillståndsmyndigheten att utförelsetillstånd bör vägras är det onödigt med en sådan remiss. Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet att en sådan lagbestämmelse införs som motionärerna förordat. Motionen avstyrks i denna del (yrkande 2).

Utförelsen har varit i kraft i mindre än två år. Det finns med hänsyn härtill inte skäl för riksdagen att förorda att en *särskild utvärdering* görs av lagen. Motion Kr3 (m) yrkande 11. vari förslag härom framställs, avstyrks därför. Utskottet förutsätter vid sin bedömning att regeringkansliet genom kontakt med tillståndsmyndigheterna fortlöpande följer lagens – i fortsättningen bestämmelserna i 5 kap. kulturminneslagen – tillämpning.

I motion Kr9 förordas också att det skall göras en utredning om införande av en *lägre mervärdeskatt* vid införelse av vissa kulturföremål. Motionärerna anser att detta skulle vara ägnat att stimulera importen av sådana föremål.

Utskottet vill hänvisa till att riksdagen för kort tid sedan på hemställan av skatteutskottet avlagit ett likartat motionsyrkande (SkU 1987/88:29). Skatteutskottet anförde att ett införande av nya undantag från mervärdeskatten på det sätt som förespråkats i motionen enligt utskottets mening skulle komma i konflikt med det pågående utredningsarbetet inom kommittén med uppdrag att utreda den indirekta beskattningens omfattning och utformning (KIS) som går ut på att bredda basen för mervärdeskatten och göra den generellt tillämpbar. Med hänsyn härtill och de uppenbara kontrollsvårigheter ett sådant undantag skulle föra med sig ställde sig skatteutskottet avvisande till förslaget.

Kulturutskottet anser att det inte finns skäl till ett ändrat ställningstagande i den här aktuella mervärdeskattefrågan. Motion Kr9 yrkande 4 avstyrks därför.

Följändringar i annan lagstiftning m.m.

Utskottet tillstyrker förslagen i propositionen.

Utskottet har i ett inledande avsnitt anslutit sig till vad som anförs i propositionen om kulturmiljövårdens allmänna inriktning (propositionen främst s. 28–30). Som framhålls i propositionen måste ambitionerna vidgas när det gäller att tillvarata kulturvärdena i den yttre miljön. Bl.a. måste värdet av samlade bebyggelsemiljöer framhållas starkare och odlingslandskapets kulturvärden måste uppmärksammas. I arbetet för att utveckla en rik och stimulerande lokal miljö måste kulturvärden tillvaratas som en av de grundläggande resurserna.

Utskottet vill också uttala sin anslutning till vad som anförs i propositionen (s. 121) om att kulturmiljövården måste bygga på ett samspel mellan de enskilda ägarnas och brukarnas ansvarstagande och myndigheternas insatser. Stat och kommun måste dela ansvaret och det måste finnas en utvecklad samverkan mellan dem. Utifrån det redovisade alternativet är det, anförs det i propositionen, angeläget att den statliga kulturmiljövården kan stå väl rustad inför ökade krav och att den kan stärkas på särskilt utsatta avsnitt. Utskottet ansluter sig till denna bedömning. Utskottet behandlar i det följande de områden där bl.a. resursförstärkningar bör göras enligt vad som anförs i propositionen.

Utskottet vill då det gäller de framtida statliga insatserna för kulturmiljövården framhålla att den samverkan på departementsnivå som föregått de i propositionen framlagda förslagen inte får bli en engångsföreteelse. I linje med vad som inledningsvis anförs måste kulturmiljövården ses som lika angelägen som annan miljövård och kulturmiljövården måste ses som en viktig uppgift inom hela den statliga sektorn. En förutsättning för att man skall kunna begära att alla enskilda tar sitt ansvar för kulturmiljön är att staten gör de insatser bl.a. av övergripande och samordnande natur som inte rimligen kan läggas på kommuner eller enskilda.

I propositionen föreslår regeringen att riksdagen skall godkänna de riktlinjer för den statliga kulturmiljövården som förordas när det gäller (1) insatser för att begränsa luftföroreningarnas och försurningens skadeverkningar på kulturmiljön, (2) insatser för vården av kulturlandskap och fornlämningar, (3) insatser inom byggnadsvården, (4) insatser för information och kunskapsuppbyggnad inom kulturmiljövården och (5) de centrala museernas uppgifter i kulturmiljövården.

Åtgärder mot luftföroreningarnas och försurningens inverkan på kulturvärden

Det är nödvändigt att kraftfulla åtgärder vidtas för att begränsa luftföroreningarnas skadeverkningar på värden i kulturmiljön, anför kulturministern. Åtgärderna skall följa ett särskilt handlingsprogram och omfatta bl.a. inventeringar, insatser för konservering och forsknings- och utvecklingsarbeten. RAÄ ges ansvaret för att programmet genomförs.

I propositionen ges en utförlig redovisning för bakgrunden till förslagen (s. 122–126). Det angivna handlingsprogrammet har utarbetats av RAÄ på regeringens uppdrag. Programmet är treårigt.

Redovisningen i propositionen visar tydligt att det inte är tillräckligt att

avvakta effekterna av minskade utsläpp av luftföroreningar utan att det också behövs omedelbara åtgärder för att rädda de kulturminnen som är utsatta för akut och pågående förstöring.

Utställningen Luftangrepp på historiska museet har på ett skrämmande sätt åskådliggjort behovet av snabba insatser på området.

Enligt utskottets mening bör riksdagen ställa sig bakom de riktlinjer som angetts i propositionen. Handlingsprogrammet innehåller följande avsnitt, nämligen inventering och dokumentation, skydd och konservering, forskning och utveckling, utbildning samt uppföljning, samordning och information.

Kulturministern räknar med att insatserna enligt programmet skall rymmas inom en årsram på 10 milj. kr. Av detta belopp beräknas för nästa budgetår 5 milj. kr. under anslaget Kulturmiljövård och lika mycket under anslaget B 5. Åtgärder mot luftföroreningar och försurning på huvudtitel XIV (prop. 1987/88:85 s. 315, JoU 1987/88:23).

Utskottet tar i följande huvudavsnitt ställning till medelsanvisningen för nästa budgetår.

I motion 1987/88:Kr230 (fp) påpekas – med hänvisning till det av RAA utarbetade handlingsprogrammet – att korrosionshastigheten är större i Göteborg än i någon annan ort i landet, något som är en följd av samspelet mellan luftföroreningar, hög luftfuktighet och kloridjoner från havsvattnet. Motionärerna hänvisar vidare till att Göteborgs kommun kommer att under innevarande år ha tagit fram ett eget handlingsprogram för åtgärder i syfte att avhjälpa korrosionsskador på kulturhistoriskt värdefulla byggnader och statyer. Motionärerna vill att RAA skall få i uppdrag att avsätta medel i budgeten för 1989/90 för kulturvårdande insatser av angivet slag.

Utskottets ställningstagande i det föregående innebär att utskottet som en riktpunkt godtar en insatsram på 10 milj. kr. per år för genomförande av handlingsprogrammet. Det bör ankomma på RAA att – utifrån den självklara utgångspunkten att insatserna skall styras dit de bäst behövs – bedöma behovet av insatser i bl.a. Göteborg. Motionen aktualiserar också behovet av att begränsa trafikens miljöeffekter i storstadsregionerna. Utskottet vill därför understryka vikten av det arbete som kommer att utföras av den utredning om storstadstrafiken som, enligt vad utskottet inhämtat, nu tillsatts och som skall ta fram ett samlat program för begränsning av trafikens miljö- och hälsoeffekter i storstadsområdena (utredningen omnämnd i prop. s. 125). Utskottet anser att motionen får anses besvarad med det anförda.

Vården av kulturlandskap och fornlämningar

Enligt propositionen skall insatser göras för att kraftigare fästa uppmärksamheten på *odlingslandskapets kulturvården*. Samverkan mellan kultur- och naturvårdande insatser för bevarande av kulturlandskap skall utvecklas ytterligare. RAA skall ges ökade resurser för säkerställande och vård av kulturlandskapets miljöer och för vården av fornlämningar.

I propositionen lämnas följande beskrivning av odlingslandskapets kulturvården (s. 127).

I ett kulturmiljövårdande perspektiv är dagens kulturlandskap eller odlingslandskap summan av hur marken i olika former utnyttjats i ekonomiskt avseende under flera århundraden. I det traditionella svenska kulturlandskapet kan brukningscentrum – byn eller gården – tillsammans med inägorna – åker och äng – samt landskapets olika gräns- och sambandslinjer – hägnader, fäddrev, ägogränser och vägar – ses som grundelementen i detta landskap. Men också utmarken – skogen för bete, ved- och virkesfångst – var en del av systemet. Detta landskap har efter hand kommit att förändras i hög grad, men har också ofta i sig bevarat viktiga grundelement från äldre markanvändningar.

Kulturlandskapet är därmed en viktig del av det levande svenska kulturarvet. Kulturlandskapet, med dess mångfasetterade innehåll från många skeden, ger oss möjligheter att förstå och uppfatta landskapets historiska utveckling. Därmed förmedlar det också insikter om hela vårt kulturella arv och om tidigare generationers villkor för liv och arbete. Det innefattar de kulturbetingade biotoper för växt- och djurliv, som vi numera uppfattar som väsentliga och ofta specifikt svenska värden i landskapsbilden.

Utskottet anser att den lämnade beskrivningen av odlingslandskapets kulturvärden visar att frågan om bevarandet av odlingslandskapet eller kulturlandskapet i hög grad är en angelägenhet för kulturmiljövården. Samtidigt bör betonas att – som framhålls i propositionen – det inte går att dra någon fast gräns mellan kulturlandskapets kulturvärden och dess naturvärden. Detta konstaterande leder till slutsatsen att insatserna för vård och säkerställande av värdefulla miljöer i odlingslandskapet måste ses som en gemensam angelägenhet för kulturmiljövården och naturvården. Insikten om behovet av ökade insatser på området har under de senaste åren vuxit sig allt starkare. Utskottet har inte något att erinra mot vad som anförs i propositionen i denna del eller mot det synsätt på frågorna om hur arbetet på området skall drivas i fortsättningen. Utskottet anser därför att detta arbete bör ha den inriktning som framgår av följande fem punkter.

1. Ansvaret för kulturlandskapets vård måste i första hand läggas på jord- och skogsbruksnäringarna. Kulturvärdena måste tas till vara vid brukandet av marken.

2. Brukarna åläggs att ta hänsyn till kulturmiljövårdens intressen genom dels bestämmelserna i skogsvårdslagen (1979:429) och därtill anknutna föreskrifter, dels bestämmelser i lagen om skötsel av jordbruksmark: sistnämnda lag kommer att ändras så att det i denna uttryckligen föreskrivs en skyldighet att vid markanvändning i jordbruket hänsyn även skall tas till kulturmiljövårdens intresse (prop. 1987/88:128. JoU 1987/88:24).

3. Även specifika kultur- och naturvårdsinsatser måste sättas in, nämligen för att slå vakt om särskilda bevarandevärden och viktiga miljöer. Omfattande insatser görs efter förslag på jordbruksdepartementets samt miljö- och energidepartementets huvudtitlar (förslagen behandlas i jordbruksutskottets betänkanden JoU 1987/88:17, 18 och 24).

4. Frågan om samordning mellan natur- och kulturvårdande insatser uppmärksammas.

Tanken på ett särskilt institut för att säkerställa kulturlandskapsmiljöer avvisas på skäl som redovisas i propositionen. Det finns i sammanhanget skäl att understryka vad kulturministern anför om behovet av att i samband med den aviserade översynen av naturvårdslagen närmare överväga utformningen av naturvårdslagens bestämmelser om kulturvärdena.

En strävan efter helhetssyn måste vara vägledande både för naturvården och kulturmiljövården. Det måste vara en viktig uppgift främst för de centrala verken, RAÄ och statens naturvårdsverk, att utveckla sektorssamverkan på ett sådant sätt att de offentliga insatserna får största möjliga utfall i form av bevarade kulturlandskapsvärden. På regional nivå underlättas denna samverkan genom att länsstyrelsen svarar både för kulturmiljövården och naturvården. Det bör påpekas att allmänna samordningsfrågor i viss utsträckning behandlas i prop. 1987/88:85 om miljöpolitiken inför 1990-talet, i vilken också den angivna översynen av naturvårdslagen aviseras (se närmare nämnda prop., främst kapitel 3).

5. RAÄ bör tilldelas särskilda medel för insatser för vård och säkerställande av kulturlandskapets värden; hitintills har kostnaderna för sådana insatser helt fått ske inom ramen för naturvårdsanslagen. RAÄ:s anslag bör ökas med 4 milj. kr. för insatserna.

Utskottet har inte heller något att erinra mot vad som anförts om *kulturlandskapets byggnader*. RAÄ bör i ökad utsträckning väga in värdet av den samlade miljön vid sin bidragsfördelning i fråga om vård av kulturhistoriskt värdefulla byggnader.

För två år sedan behandlades ingående frågan om *fornvårdens inriktning* (prop. 1985/86:100 bil. 10 s. 437–438, KrU 1985/86:18, rskr. 1985/86:192). Därvid slogs fast bl.a. den enskilde markägarens ansvar inom ramen för en naturlig markhävd liksom bl.a. vikten av en samverkan mellan stat och kommun då det gäller det urval av fornminnesplatser som kan vårdas med hjälp av allmänna medel.

I den nu aktuella propositionen föreslås att RAÄ skall tillföras särskilda resurser för fornvård – 6 milj. kr. – som en följd av att resurserna till fornvården i form av beredskapsarbeten minskat.

Utskottet, som behandlar frågan om medelsanvisningen i det följande, ansluter sig även i denna del till vad som anförts i propositionen men återkommer i samband med motionsbehandlingen till frågan om ytterligare statliga insatser för bl.a. fornvården.

Utskottet diskuterade förra året i sitt av riksdagen godkända betänkande KrU 1986/87:15 relativt utförligt de problem som uppstått för fornvårdsarbetet till följd av att beredskapsarbetena minskat kraftigt. Utskottet – som också diskuterade behovet av åtgärder för odlingslandskapet – kom till slutsatsen att det är oundgängligen nödvändigt att RAÄ tillförs ökade ordinarie resurser för vård av fornlämningar och kulturlandskap.

Utskottet ser mot den angivna bakgrunden med tillfredsställelse att regeringen nu föreslås att särskilda medel beräknas till RAÄ såväl för att säkerställa kulturlandskapets värden som för att göra insatser för fornvården. Samtidigt måste utskottet konstatera att – som framgår av såväl motion Kr9 (fp) som motion Kr11 (s, c) och som står i överensstämmelse med

synpunkter i motion Kr214 (s) – de föreslagna insatserna inte är tillräckliga för att staten fullt ut skall kunna ta sitt grundansvar för fornvården. Som närmare utvecklas i motion Kr11 kan – i överensstämmelse med vad som anges i propositionen – kommunerna komma att spela en viktig roll i fornvårdsarbetet under den viktiga förutsättningen att de statliga organen kan bistå med rådgivning, utbildning och planering/projektering. Därtill kommer att det finns fornlämningsområden som kräver mer specialiserade insatser än vad flertalet kommuner och markägare kan åta sig. Även då det gäller resurser för kulturlandskapet framstår det enligt utskottets mening som nödvändigt med ökade resurser för RAÄ och länsstyrelserna. Med hänsyn till den ökade vikt vid kulturmiljövården som regeringen ger uttryck åt i propositionen anser sig utskottet kunna utgå från att regeringen i den kommande budgetbehandlingen ägnar frågan om behovet av en fortsatt utbyggnad av de här behandlade resurserna stor uppmärksamhet. Utskottet anser därför att motionerna inte behöver föranleda någon riksdagens åtgärd (Kr214, Kr9 yrkande 1 i här aktuell del och Kr11).

Med hänvisning till vad skatteutskottet anfört i det yttrande, som kulturutskottet inhämtat över motion Kr15 (m) yrkandena 2 och 3, avstyrker kulturutskottet yrkandena. Dessa innehåller önskemål om *skattereduktion för genomförda vårdåtgärder* för bibehållande av det öppna landskapet samt om *sänkning av taxeringsvärdet* för fastigheter som hyser fornlämningar, kulturhistoriskt värdefull bebyggelse eller intressanta kulturlandskapsavsnitt.

Utskottet avstyrker även yrkande 1 i den nämnda motionen, Kr15. Motionärerna vill att *stödsystemet inom jord- och skogsbruksnäringen* skall ges en sådan utformning att kulturlandskapets öppna karaktär kan bibehållas. Utskottet hänvisar till att – som framgår av den tidigare redovisningen – jordbruksutskottet i flera olika sammanhang under våren behandlar spörsmål om insatser för bevarandet av odlingslandskapet.

Vissa frågor om byggnadsvård

Det föreslås i propositionen att kulturmiljövårdens resurser för byggnadsvård stärks, bl. a. med avseende på frågor om ersättning till fastighetsägare vid byggnadsminnesförklaring.

I propositionen lämnas en redovisning för de olika vägar på vilka det statliga stödet till byggnadsvården kanaliseras. Utskottet, som hänvisar till denna redovisning (prop. s. 133), vill erinra om att utskottet i det föregående tillstyrkt en ökad satsning på insatser mot de hot om förstörelse av värdefulla byggnader som luftföroreningarna och försurningen innebär. RAÄ:s anslag för byggnadsvård föreslås bli förstärkt med 1 milj. kr. bl. a. för att länsstyrelserna skall få ökade möjligheter att driva angelägna byggnadsminnesförklaringar även i de fall där hinder möter i fråga om ersättningskrav. Utskottet – som i ett senare avsnitt behandlar frågan om medelsanvisningen för nästa budgetår – ställer sig bakom den ökade satsningen på denna del av byggnadsvården.

För innevarande budgetår uppgår anslagsposten Bidrag till vård av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse till 14 505 000 kr., vartill kommer bl. a.

ersättning enligt byggnadsminneslagen med 900 000 kr. Som förut angivits förordas en höjning av det sistnämnda beloppet med 1 milj. kr. Regeringens förslag innebär härutöver en medelsuppräknning som ger utrymme för endast en mindre höjning av bidraget till vård av kulturhistoriskt värdefulla byggnader.

I en rad motioner – Kr418 (m,fp), Kr5 (m), Kr7 (m), Kr8 (s), Kr9 (fp), Kr10 (s) och Kr14 (c) – uttrycks stor oro för att de statliga resurserna för byggnadsvård är otillräckliga. Synpunkter i frågan utvecklas särskilt utförligt i sistnämnda motion. Motionärerna hänvisar till att anslaget enligt RAÅ:s anslagsframställning urholkats med 5 milj. kr. jämfört med år 1981. Med de medel som för närvarande står till buds finns enligt motionärerna endast möjlighet att vårda ett exklusivt urval av kulturhistoriskt värdefulla byggnader. Endast en mycket liten del av resurserna kan gå till bevarande av sådana byggnader som har ett regionalt eller lokalt intresse men som är av stor betydelse för att stärka en bygds identitet. I flera av motionerna understryks särskilt vikten av att man ger ett stöd för att bevara den äldre timmerhusbebyggelsen. Även anknytningen till turismen understryks i motionerna.

Också enligt utskottets mening är det angeläget att byggnadsvårdsanslaget i fortsättningen ges en hög prioritet. Anslaget har haft stor betydelse under de gångna åren och den reala minskningen av anslaget som blivit en följd av att andra satsningar på kulturmiljösektorn varit nödvändiga bör inte få fortsätta. Prövningen av frågan om medelsanvisningens storlek får ske i budgetsammanhang. Svårigheterna för byggnadsvården att få tillräckliga resurser har också accentuerats genom minskningen av beredskapsarbeten som avsett restaureringar och upprustning av kulturhistoriskt värdefulla byggnader. Därtill kommer de förändringar i för byggnadsvården negativ riktning som sker genom regelförändringen rörande sådana arbeten (se AU 1987/88:11 s. 47).

Utskottet anser i överensstämmelse med vad som tidigare angivits att de insatser som hänger samman med luftföreningar och försurning är mycket angelägna. Det finns därför inte anledning till någon erinran mot den inriktning budgetförslaget för nästa år har. Utskottet utgår emellertid från att regeringen vid den kommande budgetberedningen överväger möjligheterna att öka byggnadsvårdsanslaget. Utskottet anser med hänsyn till det anförda att följande motioner inte påkallar någon riksdagens åtgärd, nämligen motion Kr418 yrkande 2, motion Kr5 yrkande 1, motion Kr8 yrkande 1, motion Kr9 yrkande 1, motion Kr10 yrkande 1 och motion Kr14 yrkande 1. Yrkandet i motion Kr7 behandlas under avsnittet anslagsfrågor.

I propositionen behandlas förutsättningarna för bevarande av vissa typer av kulturhistoriskt värdefulla miljöer. Det gäller särskilt herrgårdsmiljöer och industriminnen. Dessa anläggningar representerar miljöer med betydande kulturvärden, samtidigt som bevarandet ofta är knutet till särskilda problem. Det kan vara frågor om t.ex. lämplig användning av byggnader och anläggningar liksom frågor om ekonomin för drift och underhåll. Det erinras om att riksdagen tidigare (KrU 1985/86:8, rskr. 1985/86:47) uttalat sig för en vidare utredning i ämnet. Kulturministern anger också att han avser att återkomma till regeringen inom kort med förslag om formerna för den fortsatta beredningen av frågan.

Med hänsyn till det anförda anser utskottet att det inte är erforderligt med någon riksdagens åtgärd med anledning av motion Kr222 (fp) yrkande 12 vari – under hänvisning till National Trust – systemet i Storbritannien – yrkas att vad som anförs om behovet av en speciallagstiftning för att hålla samman kulturmiljöer skall ges regeringen till känna. Utskottet förutsätter att de av riksdagen begärda övervägandena kommer till stånd utan dröjsmål.

Information och kunskapsuppbyggnad om kulturmiljöns värden

Insatser för information och kunskapsuppbyggnad skall enligt propositionen få en framskjuten position i kulturmiljöarbetet. RAÄ skall ges ökade resurser för dessa ändamål.

Kulturministern framhåller att med de mål och de utgångspunkter för kulturmiljövårdens olika aspekter som angivits i propositionen är uppbyggnad och förmedling av kunskap och information om kulturmiljövårdens olika aspekter strategiskt viktiga uppgifter. Han utvecklar sina synpunkter i detta hänseende utförligt (prop. s. 134). Därvid behandlar han uppgifterna för kommunerna, för RAÄ och länsstyrelserna och för skolan. Då det gäller museernas medverkan i kulturmiljövården – något som behandlas utförligare i följande avsnitt – betonar han främst vikten av att den offentliga kulturmiljövården samverkar med och aktivt stödjer frivilligt engagemang och arbete. Kulturministern framhåller också att de enskilda medborgarnas engagemang är en bas för kulturmiljövården och att detta i hög grad kanaliseras genom bildningsförbundens cirkelverksamhet och genom hembygdsföreningarna.

Den ökade tonvikt som kulturmiljövårdens myndigheter bör lägga på kunskapsuppbyggnad, kunskapsförmedling och information förutsätter förstärkta resurser. För ändamålet beräknas en anslagshöjning till RAÄ med 2 milj. kr.

I två motioner – Kr6 (c) och Kr9 (fp) – tas upp frågor, som kan sägas ha den gemensamma utgångspunkten att det är viktigt att länsstyrelserna och de regionala museerna får resurser så att de kan ta sitt ansvar då det gäller kunskapsuppbyggnad och kunskapsförmedling på kulturmiljöområdet. I motion Kr6 innebär yrkandet att riksdagen skall uttala att resursfrågorna för den regionala nivån måste beaktas i framtiden och i motion Kr9 påtalas behovet av ett klarläggande av vem som skall ha informationsansvaret.

Utskottet vill ansluta sig till det synsätt som kommer till uttryck i motionerna och som stämmer överens med vad som anförs i propositionen, nämligen att frågan om kunskapsuppbyggnad och information rörande kulturmiljön måste ha sin tyngdpunkt på den regionala och lokala nivån. Detta är nödvändigt för att det skall bli möjligt att göra kulturmiljövården till en angelägenhet för alla. Grunden måste läggas i hemmet och i skolan. I fråga om skolans arbete vill utskottet framhålla betydelsen av att den undervisning i miljöfrågor som aviserades i årets budgetproposition även kommer att omfatta kulturmiljöfrågor. För de vuxna medborgarna är – förutom länsstyrelsernas och läns museernas verksamhet – den verksamhet av stor betydelse som bedrivs av bl.a. hembygdsrörelsen och bildningsförbunden. Regeringens förslag innebär ökade resurser till RAÄ, något som även bör vara till

nytta för länsstyrelserna. Det finns således anledning utgå från att det i fortsättningen inte kommer att finnas någon särskild anslagspost för länsstyrelsernas samhällsinformation (prop. 1987/88:100 bil. 15 s. 61, BoU 1987/88:18). Medel för ändamålet kommer i stället att räknas in i medlen för övriga förvaltningskostnader. Utskottet vill understryka att ifrågavarande medel får användas bl.a. för kulturmiljöinformation. Då det gäller ansvaret för informationen vill utskottet framhålla att, enligt vad utskottet inhämtat, det inom RAÄ pågår en studie om samarbetsmönstret ute i länen mellan RAÄ, länsstyrelserna och länmuseerna. Resultatet av denna studie bör kunna få betydelse bl.a. då det gäller den i motion Kr9 upptagna frågan.

I enlighet med det anförda anser utskottet att någon åtgärd med anledning av motionerna i här aktuell del inte är erforderlig (Kr 6 yrkande 3 och Kr9 yrkande 2).

Utskottet har inte heller i övrigt något att erinra mot vad som anförs i propositionen i här aktuellt avseende. Utskottet vill särskilt understryka vikten av att den resurs som länmuseerna utgör tas till vara. Inte minst kommunerna bör kunna utnyttja dem i ett läge då kommunerna genom PBL fått nya och vidgade uppgifter då det gäller att ta till vara kulturvärdena i miljön.

Utskottet vill här också uttala sin anslutning till vad som anförs i propositionen (s. 135) om kulturturism. Kulturminnen och andra sevärdheter spelar en mycket stor roll för turismens innehåll. På motsvarande sätt är det naturligt att kulturmiljövården bl.a. med utgångspunkt i uppgiften att levandegöra kulturarvet, uppfattar turisterna i Sverige som en viktig målgrupp för insatserna.

Utskottet har bl.a. med anledning av förslag i proposition 1987/88:64 (s. 35) om särskilda regionalpolitiska insatser i delar av Bergslagen och norra Sveriges inland uttalat sig om stöd för att ta till vara kulturen som en regional utvecklingskraft. I enlighet med vad som uttalas i den nu aktuella propositionen bör vad som då anfördes om möjligheterna att utveckla s.k. kulturturism och den betydelse sådana insatser kan ha för olika orter generellt beaktas inom den statliga kulturmiljövården som en av utgångspunkterna för dess arbete.

De centrala museernas uppgifter inom kulturmiljövården. De regionala museernas betydelse

I propositionen förordas att de kulturhistoriska centralmuseernas uppgifter och medverkan i kulturmiljövården skall utvecklas.

I propositionen redovisas innehållet i en promemoria – (Ds 1988:6) Centralmuseerna och kulturmiljövården – som utarbetats under medverkan av RAÄ, statens kulturråd och de berörda lokala museerna. Utskottet hänvisar till den redovisning för promemorian som finns i propositionen (s. 136). I överensstämmelse med vad som anförs i promemorian ställer ett vidgat kulturmiljöperspektiv nya krav på museernas verksamhet samtidigt som de kan tillföra kulturmiljöarbetet värdefulla kunskaper och i sin utåtriktade verksamhet bidra till att engagemanget i kulturmiljövården ökar. Kulturministern anser det angeläget att den hittillsvarande samverkan

mellan de centrala kulturhistoriska museerna och RAÄ kan vidareutvecklas. Han utvecklar detta närmare och anför vidare bl.a. att promemorian bör kunna ligga till grund för ett sådant samarbete, där uppgiften att tillgodose läns museernas behov av service, stöd och kunskaper är ett grundläggande moment.

Utskottet delar denna uppfattning och tillstyrker således regeringens förslag.

Då det gäller de regionala museerna och kulturmiljövården vill utskottet i anslutning till vad som anförts i föregående avsnitt framhålla följande. Eftersom utskottet anser att tyngdpunkten i kulturmiljöarbetet måste ligga på det regionala och lokala planet är det av stor vikt att samspelet mellan de regionala museerna och länsstyrelserna – med den expertfunktion som länsantikvarieorganisationen innebär – kan bibehållas och utvecklas. Synpunkter av i huvudsak detta innehåll redovisas också i propositionen, där en hänvisning till proposition 1986/87:97 om de centrala museernas uppgifter och ansvar görs. Som också anges i den nu aktuella propositionen får de regionala museerna genom kulturmiljöarbetet en naturlig kontaktyta med samhällsarbetet utanför kultursektorn. Utskottet anser det också angeläget peka på att den regionala samverkan som kan ske genom att länsstyrelsen svarar för såväl kulturmiljövård som naturvård kan få ett ytterligare stöd genom de möjligheter läns museerna har att koppla samman natur och kultur.

Anslagsfrågor för budgetåret 1988/89, m. m.

Regeringen har i proposition 104 föreslagit att riksdagen för nästa budgetår anvisar till F 31. Riksantikvarieämbetet: Förvaltningskostnader ett förslagsanslag av 59 440 000 kr. och till F 32. Kulturmiljövård ett reservationsanslag av 45 095 000 kr. Vidare har regeringen – i budgetpropositionen – föreslagit att riksdagen för samma budgetår till F 33. Riksantikvarieämbetet: Uppdragsverksamhet anvisar ett förslagsanslag av 1 000 kr.

Förslaget till medelsberäkningar under anslagen F 31 och F 32 framgår av följande sammanställningar.

F 31	1987/88	Beräknad ändring 1988/89	
		Föredraganden	
Personal	131	of.	
Förvaltningskostnader	43 423 000 ¹	+7 659 000	
(därav lönekostnader)	(35 447 000)	(+6 940 000)	
Lokalkostnader	7 379 000	+ 979 000	
Bidrag till organisationer och föreningar	318 000	– 318 000	
	51 120 000	+8 320 000	

¹ I anslagsposten ingår anslagsposterna Förvaltningskostnader med 30 643 000 kr. och Fornminnesinventering med 12 780 000 kr.

F 32	1987/88	Beräknad ändring 1988/89
		Föredraganden
Anslag		
1. Vård av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse	20 179 000 ¹	+ 1 205 000
2. Vård m. m. av kulturlandskap och fornlämningar	4 414 000	+ 9 542 000
3. Information och utvecklingsverksamhet m. m.	1 365 000	+ 2 772 000
4. Insatser mot luftförorenings- och försurningsskador	—	+ 5 000 000
5. Engångsanvisning	—	+ 618 000 ²
	25 958 000	+19 137 000

¹ I anslagsposten ingår anslagsposterna Bidrag till vård av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse med 14 505 000 kr., Bidrag till restaurering och vård av kyrkor m. m. på Gotland med 2 803 000 kr., Ersättning enligt byggnadsminneslagen med 900 000 kr. och Fastighetsförvaltning med 1 917 000 kr.

² Medel för detta ändamål har tidigare redovisats under anslaget Bidrag till särskilda kulturella ändamål.

Utskottets ställningstaganden i föregående avsnitt innebär att utskottet ställer sig bakom den inriktning på kulturmiljöbudgeten som regeringen föreslagit. Utskottet har också med anledning av motioner diskuterat behovet av fortsatta resursförstärkningar under kommande budgetår. Ett antal motionsyrkanden som avser en medelsanvisning utöver den av regeringen föreslagna har väckts. Dessa redovisas i det följande i anslutning till de olika anslagsposterna under anslaget F 32.

Utskottet tillstyrker de föreslagna medelsanvisningarna under RAÄ:s förvaltningsanslag (F 31) och under anslaget till RAÄ:s uppdragsverksamhet (F 33). I det följande tar utskottet upp till bedömning de olika anslagsposter som föreslås ingå i anslaget F 32. Kulturmiljövård.

För vård av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse föreslås i propositionen en höjning som till huvuddelen är avsedd för reglering av ersättningsfrågor i samband med byggnadsminnesförklaringar. I motion Kr3 (m) föreslås en höjning av anslagsposten med 1 milj. kr. utöver den av regeringen föreslagna.

Utskottet anser att det inte finns ekonomiskt utrymme för att bestämma anslagsposten till högre belopp än vad regeringen föreslagit eller således till 21 389 000 kr. Motion Kr3 (m) yrkande 12 i motsvarande del avstyrks därför. Ställningstagandet innebär att även motion Kr13 (c) yrkande 2 avstyrks. I utskottets ställningstagande ligger också att utskottet inte kunnat finna att det genom omprioriteringar är möjligt att tillföra anslagsposten större resurser. Motion Kr7 (m) avstyrks därför; i motionen begärs en omprioritering men det anges inte på vad sätt en sådan omprioritering skall ske.

För vård och säkerställande av värdefulla kulturlandskap beräknas i propositionen 4 milj. kr. Vidare beräknas en förstärkning med 6 milj. kr. för vård av fornlämningar. I enlighet med vad som föreslås av regeringen (prop. s. 141) tillstyrker utskottet att det för anslagsposten Vård m.m. av kultur-

landskap och fornlämningar beräknas 13 956 000 kr. Utskottet avstyrker därmed motion Kr3 yrkande 12 i vad avser en förstärkning av resurserna för kostnader för enskilda vid arkeologiska undersökningar (se 2 kap. 14 § andra stycket förslaget till kulturminneslag).

Utskottet tillstyrker att det beräknas 4 137 000 kr. till information och utvecklingsverksamhet m.m. Den förstärkning med 2 milj. kr. för kulturmiljöinformation som förslaget innebär har diskuterats i tidigare avsnitt.

För insatser mot luftförorenings- och försurningsskador beräknas i enlighet med vad som angivits i ett tidigare avsnitt 5 milj. kr. Under XIV huvudtiteln anslaget Åtgärder mot luftföroreningar och försurning har beräknats likaledes 5 milj. kr. för detta ändamål (se JoU 1987/88:23). Sammantaget har regeringen således föreslagit att 10 milj. kr. skall anvisas för åtgärder mot luftföroreningarnas och försurningens skadeverkningar på kulturmiljön. Utskottet – som i det föregående ställt sig bakom ett handlingsprogram för åtgärder på det här aktuella området – tillstyrker regeringsförslaget. Detta innebär att syftet med motion Kr222 (fp) tillgodoses i denna del (yrkande 11). Motion Kr3 yrkande 12 i motsvarande del om en ännu högre medelsberäkning – ytterligare 2 milj. kr. – avstyrks som en följd av det angivna ställningstagandet.

RAÄ bör i enlighet med regeringens förslag tilldelas 618 000 kr. som en engångsanvisning för kostnader i samband med ADB-utveckling, industriminnesinventeringar m.m.

I enlighet med det anförda bör som regeringen föreslagit ett belopp om 45 095 000 kr. anvisas under anslaget F 32.

Frågan om en *decentraliserad handläggning* av fördelningen av resurserna till främst byggnadsvård men även till annan kulturmiljövård tas upp till diskussion såväl i propositionen som i ett antal motioner, nämligen Kr5 (m), Kr8 (s), Kr10 (s), Kr13 (c), Kr14 (c) och Kr16 (c).

Kulturministern anför att när det gäller reformförslagen de ökade resurserna bör ställas till RAÄ:s förfogande. Han utgår emellertid från att kulturmiljövårdens regionala organisation skall kunna ha ett betydande inflytande över inriktningen av medelsanvändningen inom de olika insatsområdena. Han påpekar att en sådan ansvarsfördelning mellan central och regional nivå sedan länge finns inom kulturmiljövården.

Länsmuseernas samarbetsråd har vid sin uppvaktning inför utskottet understrukit vikten av att resurserna till byggnadsvården fördelas på regional nivå.

Utskottet delar denna uppfattning såtillvida att utskottet anser det angeläget att – i överensstämmelse med vad kulturministern framhåller – man så långt möjligt bör sträva efter att de tillgängliga resurserna fördelas på regional nivå. Man kan emellertid inte bortse från att en uppdelning av resurserna på länen – om man håller sig till ett budgetår – innebär att de tillgängliga medlen blir av förhållandevis begränsad storlek för varje län. Detta innebär att det inte alltid blir möjligt att satsa resurserna där de bäst behövs, eftersom tillräcklig flexibilitet inte kan uppnås. Utskottet anser därför att det regionala inflytandet på användningen av resurserna inte i första hand bör ske på det sättet att anvisade medel i dess helhet fördelas mellan länen. Utskottet anser att man bör åstadkomma ett regionalt

inflytande på medelsfördelningen på det sättet att RAÅ inforrar ett planeringsunderlag som är förhållandevis långsiktigt och med utgångspunkt häri tar ställning till vilka insatser som bör prioriteras. Utskottet gör bedömningen att det för närvarande inte finns skäl att förorda någon förändring i de principer som tillämpas i fråga om fördelningen av resurserna centralt och regionalt. Utskottet anser att liksom hitintills varit fallet vissa resurser för byggnadsvård bör disponeras så att de kan fördelas efter beslut på regional nivå. Vad som sagts i det föregående äger tillämpning även i fråga om resurserna för vård m.m. av kulturlandskap och fornlämningar.

I enlighet med det anförda anser utskottet att följande motioner inte bör föranleda någon åtgärd av riksdagen, nämligen Kr5 yrkande 3, Kr8 yrkande 3, Kr10 yrkande 2, Kr13 yrkande 3, Kr14 yrkande 2 och Kr16 yrkande 1.

Motionärerna bakom motion Kr284 (s) och motionerna Kr328 (c) vill att det skall upprättas ett *regionkontor för decentraliserad fornminnesinventering* i Karlskrona.

Efter förslag i budgetpropositionen har riksdagen bifallit ett förslag om uppbyggnad av en produktionsenhet för lanmäteriverket i Karlskrona (prop. 1987/88:100 bil. 13 s. 85, BoU 1987/88:8, rskr. 1987/88:163). Däremot har regeringen avstått från att lägga fram ett utarbetat förslag om ett sådant regionkontor, som motionärerna förordar. Enligt vad utskottet inhämtat är en av orsakerna härtill att RAÅ:s fältarbeten för säsongen 1988/89 inte är lokaliserade på ett sådant sätt som gör en Karlskronabaserad verksamhet naturlig. Bohuslän står närmast i tur för de aktuella fältarbetena.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionerna Kr284 och Kr328.

I detta sammanhang behandlar utskottet även motion Kr285 (s) om åtgärder för att bevara och för framtiden säkra *Pythagoras Motor AB i Norrtälje som industrimuseum*.

Verkstads AB Pythagoras, som företaget ursprungligen hette, grundades år 1898. Företaget har tillverkat huvudsakligen tändkulemotorer för jordbruket och fisket men även andra verkstadsprodukter. Verksamheten minskade efter hand och upphörde helt i slutet på 1970-talet. Fabriksbyggnaderna är fullt utrustade med maskiner och verktyg från 1920-talet. I motionen anförts att många sakkunniga, bland dem RAÅ, framhållit betydelsen av att industrimiljön bevaras åt kommande generationer. Ett samarbete mellan föreningen Pythagoras vänner – som vill söka skapa ett arbetande, levande museum – och Lunds tekniska högskola har påbörjats i syfte att få till stånd nytillverkning av tändkulemotorer för biståndsmarknaden.

Utskottet har fått närmare information om förhandlingar som förts för att föreningen skall kunna förvärva fastigheten med verkstadsbyggnaden. Avsikten är att museet skall drivas som en stiftelse.

Utskottet har vid sina överväganden kommit fram till att det finns skäl att i fråga om Pythagorasprojektet göra avsteg från principen att utskottet inte bör ta ställning till frågan om ett enskilt projekt på kulturområdet skall få stöd. Utskottet anser med hänsyn till den information utskottet i olika sammanhang fått om Pythagorasprojektet att det är av riksintresse att den unika verkstadsmiljön kan bevaras som industriminne. Det är motiverat att

staten nu gör särskilda insatser för att fastigheten med verkstadsbyggnaden skall kunna förvärvas. Utskottet anser således att – utöver medel som kan komma att ställas till förfogande av RAÄ inom ramen för anslaget till kulturmiljövård – särskilda statliga medel bör tillföras projektet. Det bör ankomma på regeringen att avgöra i vilken ordning detta skall ske. En möjlighet är att stöd lämnas av överskottet från Kulturlotteriet.

Vad utskottet sålunda anfört med anledning av motion Kr285 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Slutligen behandlar utskottet motion Kr12 (m) vari begärs en utredning om reducerad skatt för den som gett *gåvor i kulturvårdande syfte*. Motionären tänker bl.a. på kontanta gåvor till kostnadskrävande utgrävningsföretag och dylikt.

Med hänvisning till vad skatteutskottet anfört i yttrande över motionen avstyrker kulturutskottet denna.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *en bestämmelse om samrådsförfarande i vissa fall* att riksdagen avslår motion 1987/88:Kr3 yrkande 1,
2. beträffande *föreskrifter till skydd för en fast fornlämning* att riksdagen med avslag på motion 1987/88:Kr209 antar 2 kap. 9§ i det i proposition 1987/88:104 framlagda förslaget till lag om kulturminnen m.m.,
3. beträffande *ersättning till ägare vid vissa markgrepp m.m.* att riksdagen avslår motion 1987/88:Kr3 yrkande 2,
4. beträffande *utarbetande av nya riklinjer för arkeologiska utgrävningar* att riksdagen avslår motion 1987/88:Kr283,
5. beträffande *den arkeologiska undersökningsverksamhetens bedrivande m.m.* att riksdagen avslår motionerna 1987/88:Kr3 yrkande 6 och 1987/88:Kr238 yrkande 6,
6. beträffande *åtskillnad mellan större och mindre arbetsföretag* att riksdagen med avslag på motion 1987/88:Kr3 yrkande 3 antar 2 kap. 14 § i förslaget till lag om kulturminnen m.m.,
7. beträffande *generösare hittelöner vid fornyfynd* att riksdagen *dels* med bifall till proposition 1987/88:104 och med anledning av motion 1987/88:Kr3 yrkande 4 godkänner vad utskottet anfört, *dels* antar 2 kap. 16 § förslaget till lag om kulturminnen m.m.,
8. beträffande *överklagande av länsstyrelsens beslut i vissa fall* att riksdagen med avslag på motion 1987/88:Kr3 yrkande 5 antar 2 kap. 25 § förslaget till lag om kulturminnen m.m.,
9. beträffande *statliga byggnadsminnen* att riksdagen med avslag på motion 1987/88:Kr3 yrkande 7 antar 3 kap. 1 § andra stycket förslaget till lag om kulturminnen m.m.,
10. beträffande *den språkliga beskrivningen av byggnad som bör*

förklaras som byggnadsminne

att riksdagen med avslag på motionerna 1987/88:Kr5 yrkande 2, 1987/88:Kr8 yrkande 2, 1987/88:Kr10 yrkande 3 och 1987/88:Kr13 yrkande 1 antar 3 kap. 1 § första stycket förslaget till lag om kulturminnen m.m.,

11. *beträffande viss anmälningsplikt*

att riksdagen *dels* med bifall till proposition 1987/88:104 och med anledning av motion 1987/88:Kr3 yrkande 8 godkänner vad utskottet anfört, *dels* antar 3 kap. 6 § förslaget till kulturminneslag m.m.,

12. *beträffande uttalande om generösare ersättningsregler vid byggnadsminnesförklaringar*

att riksdagen avslår motion 1987/88:Kr3 yrkande 9,

13. *beträffande värdetidpunkten vid byggnadsminnesförklaring*

att riksdagen med avslag på motionerna 1987/88:Kr10 yrkande 4 och 1987/88:Kr16 yrkande 2 antar 3 kap. 13 § förslaget till lag om kulturminnen m.m.,

14. *beträffande rätten i vissa fall att överklaga länsstyrelsens beslut rörande byggnadsminnesförklaring*

att riksdagen med avslag på motionerna 1987/88:Kr4, 1987/88:Kr10 yrkande 5 och 1987/88:Kr16 yrkande 3 antar 3 kap. 19 § andra stycket förslaget till lag om kulturminnen m.m. med den ändringen att stycket erhåller i bilaga 2 som *Utskottets förslag* betecknade lydelse,

15. *beträffande uredning av skydd för övertaliga kyrkobyggnader m.m.*

att riksdagen avslår motion 1987/88:Kr6 yrkande 1,

16. *beträffande umyttjande av kyrkofonden för viss kulturminnesvård*

att riksdagen avslår motion 1987/88:Kr3 yrkande 10,

17. *beträffande viss värdegräns för skydd mot utförsel av vissa äldre kulturföremål*

att riksdagen med avslag på motion 1987/88:Kr9 yrkande 3 antar 5 kap. 4 § förslaget till lag om kulturminnen m.m.,

18. *beträffande samråd med regionala kulturvårdsorgan*

att riksdagen avslår motion 1987/88:Kr6 yrkande 2,

19. *beträffande särskild utvärdering av lagsifningen om skydd mot utförsel av vissa äldre kulturföremål*

att riksdagen avslår motion 1987/88:Kr3 yrkande 11,

20. *beträffande lägre mervärdeskatt vid införsel av vissa kulturföremål*

att riksdagen avslår motion 1987/88:Kr9 yrkande 4,

21. *beträffande lagförslagen i propositionen*

att riksdagen *dels* antar förslaget till lag om kulturminnen m.m. i den mån det inte omfattas av vad utskottet ovan hemställt, *dels* antar övriga lagförslag som framlagts i proposition 1987/88:104,

22. *beträffande insatser för att begränsa luftföroreningarnas och försurningens skadeverkningar på kulturmiljön*

att riksdagen godkänner de riktlinjer som förordats i proposition 1987/88:104,

23. beträffande *resurser mot luftföroreningarna i Göteborg*
att riksdagen avslår motion 1987/88:Kr230,

24. beträffande *vården av kulturlandskap och fornlämningar*
att riksdagen godkänner de riktlinjer som förordats i proposition
1987/88:104,

25. beträffande *framtida resurser för vården av fornlämningar och
kulturlandskap m.m.*

att riksdagen avslår motionerna 1987/88:Kr214, 1987/88:Kr9 yrkande
1 i motsvarande del, 1987/88:Kr11 och 1987/88:Kr15,

26. beträffande *insatser inom byggnadsvården*
att riksdagen godkänner de riktlinjer som förordats i proposition
1987/88:104,

27. beträffande *framtida resurser till byggnadsvård*
att riksdagen avslår motionerna 1987/88:Kr418 yrkande 2, 1987/
88:Kr5 yrkande 1, 1987/88:Kr8 yrkande 1. 1987/88:Kr9 yrkande 1 i
motsvarande del, 1987/88:Kr10 yrkande 1 och 1987/88:Kr14 yrkande
1,

28. beträffande *speciallagstiftning för att hålla samman kulturmil-
jöer*

att riksdagen avslår motion 1987/88:Kr222 yrkande 12,

29. beträffande *insatser för information och kunskapsuppbyggnad
inom kulturmiljövården*

att riksdagen med avslag på motionerna 1987/88:Kr6 yrkande 3 och
1987/88:Kr9 yrkande 2 godkänner de riktlinjer som förordats i
proposition 1987/88:104,

30. beträffande *de centrala museernas uppgifter i kulturmiljövården*
att riksdagen godkänner de riktlinjer som förordats i proposition
1987/88:104,

31. beträffande *medelsanvisningen under anslaget F 31*
att riksdagen med bifall till proposition 1987/88:104 till *Riksantikvarie-
ämbetet: Förvaltningskostnader* för budgetåret 1988/89 anvisar ett
förslagsanslag av 59 440 000 kr.,

32. beträffande *medelsanvisningen under anslaget F 32*
att riksdagen med bifall till proposition 1987/88:104, med anledning av
motion 1987/88:Kr222 yrkande 11 samt med avslag på motionerna
1987/88:Kr3 yrkande 12, 1987/88:Kr7 och 1987/88:Kr13 yrkande 2 till
Kulturmiljövård för budgetåret 1988/89 anvisar ett reservationsanslag
av 45 095 000 kr.,

33. beträffande *medelsanvisningen under anslaget F 33*
att riksdagen med bifall till proposition 1987/88:100 till *Riksantikvarie-
ämbetet: Uppdragsverksamhet* för budgetåret 1988/89 anvisar ett
förslagsanslag av 1 000 kr.,

34. beträffande *vissa decentraliseringsfrågor*
att riksdagen avslår motionerna 1987/88:Kr5 yrkande 3, 1987/88:Kr8
yrkande 3. 1987/88:Kr10 yrkande 2, 1987/88:Kr13 yrkande 3, 1987/
88:Kr14 yrkande 2 och 1987/88:Kr16 yrkande 1,

35. beträffande *visst regionkontor i Karlskrona*
att riksdagen avslår motionerna 1987/88:Kr284 och 1987/88:Kr328,

36. beträffande *stöd till Pythagorasprojektet i Norrtälje* att riksdagen med anledning av motion 1987/88:Kr285 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

37. beträffande *frågan om skattereduktion vid vissa gåvor* att riksdagen avslår motion 1987/88:Kr12.

Stockholm den 24 maj 1988

På kulturutskottets vägnar

Ingrid Sundberg

Närvarande: Ingrid Sundberg (m), Ing-Marie Hansson (s), Catarina Rönnung (s), Maja Bäckström (s), Karl Boo (c), Berit Oscarsson (s), Anders Nilsson (s), Sylvia Pettersson (s), Margareta Mörck (fp), Gunnel Liljegren (m), Kerstin Göthberg (c), Alexander Chrisopoulos (vpk), Margareta Fogelberg (fp), Håkan Stjernlöf (m) och Björn Kaaling (s).

Reservationer

1. En bestämmelse om samrådsförfarande i vissa fall (mom. 1)

Ingrid Sundberg, Gunnel Liljegren och Håkan Stjernlöf (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 9 börjar med "I motion" och på s. 10 slutar med "aktuell del" bort ha följande lydelse:

Som framhålls i motionen talar flera skäl för att det tas in en bestämmelse om samrådsförfarande i kulturminneslagen. Det är angeläget att länsstyrelsens uppfattning om bl.a. bebyggelsutvecklingen i förhållande till kulturminnesvärdens riksintressen förs vidare och kan vägleda fastighetsägarna. Till detta kommer att kommunerna ofta torde sakna tillräcklig kompetens att bedöma frågor av denna art. Det bör således i den nya lagen införas en bestämmelse som föreskriver ett samrådsförfarande mellan länsstyrelse och markägare i de aktuella situationerna. Bestämmelser bör tas in i en särskild paragraf i den nya lagen, 1 kap. 4 §.

dels att moment 1 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

1. beträffande *en bestämmelse om samrådsförfarande i vissa fall* att riksdagen med anledning av motion 1987/88:Kr3 yrkande 1 beslutar att i lag om kulturminnen m.m. skall införas in en paragraf, 1 kap. 4 §, med i bilaga 3 som *Reservanternas förslag* betecknade lydelse.

2. Ersättning till ägare vid vissa markingrepp m.m. (mom. 3)

Ingrid Sundberg, Gunnel Liljegren och Håkan Stjernlöf (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 12 börjar med "De bestämmelser" och slutar med "för markägare" bort ha följande lydelse:

Företrädare för moderata samlingspartiet har i olika sammanhang i anslutning till PBL-lagstiftningen gett uttryck åt uppfattningen att markägare i princip skall hållas skadeslös vid ingrepp i äganderätten. Detta betyder bl.a. att ingrepp i pågående markanvändning skall ersättas. I överensstämmelse med vad som anförs i motionen bör ersättning utgå även vid mera begränsade intrång. Äganderätten måste respekteras. I reservation 1 till bostadsutskottets betänkande BoU 1987/88:14 om plan- och bygglagen samt vissa fastighetsbildningsfrågor m.m. har denna inställning närmare utvecklats på PBL-området. Utskottet anser att vid intrång med stöd av bestämmelser i kulturminneslagen bör motsvarande gälla. Konsekvensändringar bör göras i andra berörda lagar. Ett reformarbete med den angivna inriktningen bör inledas. Vad utskottet sålunda anfört bör riksdagen med anledning av motion Kr3 yrkande 2 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 3 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

3. beträffande *ersättning till ägare vid vissa markingrepp m.m.*

att riksdagen med anledning av motion 1987/88:Kr3 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

3. Den arkeologiska undersökningsverksamhetens bedrivande m.m. (mom. 5)

Ingrid Sundberg, Gunnel Liljegren och Håkan Stjernlöf (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 14 börjar med "Den arkeologiska" och på s. 15 slutar med "Kr238 yrkande 6" bort ha följande lydelse:

I den i det föregående behandlade motion Kr283 (m) har motionärerna pekat på att de regler för kostnadsansvaret som finns i fornminneslagen – och som i allt väsentligt föreslås bli överförda till kulturminneslagen – kan leda till att byggherrarna tvingas planera på ett sätt som innebär förfång för utformning och lämplighet i den miljö som byggnationen avser. Utskottet har dock övertygats om att kostnadsproblemet bör angripas utan att den sedan länge gällande huvudprincipen rubbas. Motionens syfte bör i första hand tillgodoses genom insatser som innebär att de arkeologiska undersökningsskostnaderna pressas ner.

I två motioner Kr3 (m) och Kr238 (m) framställs yrkanden som har bl.a. det angivna syftet. I motionerna förordas även att byggherrarna skall få ökade möjligheter till ekonomiskt stöd.

För närvarande utförs arkeologiska undersökningar i flertalet fall av riksantikvarieämbetet men i viss utsträckning även av regionala och kommunala museer. Enligt motion Kr3 bör även andra institutioner med vetenskaplig kompetens – i Sverige och i utlandet – få möjlighet att komma in med anbud då en undersökning är aktuell. Det skulle ge vetenskaplig bredd åt verksamheten, vidga de internationella kontakterna och dessutom kunna tjäna som en värdefull kostnadspress. Även i motion Kr238 framhålls vikten av att det inte föreligger en monopolsituation på undersökningsområdet.

Rent formellt finns det inte något som hindrar att även andra institutioner än de som nu i allmänhet utför arkeologiska undersökningar utnyttjas för ändamålet. Även universitetsinstitutionerna gör undersökningar, men uni-

versiteten saknar en särskild organisation för att kunna åtaga sig uppdragsverksamhet. Eftersom universitetens potentiella undersökningsresurser är betydande och därtill av hög vetenskaplig klass är detta en allvarlig brist. I överensstämmelse med de i motion Kr3 redovisade åsikterna om vikten av att bredda ramen, då det gäller institutioner som kan komma i fråga för arkeologiska undersökningar, bör denna brist avhjälpas. Även åtgärder för att ge vetenskapliga institutioner i andra länder möjlighet att göra arkeologiska undersökningar på uppdragsbasis i vårt land bör undersökas.

Utskottet anser också – i överensstämmelse med vad som uttalas i motion Kr3 – att det måste skapas möjligheter att rationalisera de fältarkeologiska metoderna. Det är också angeläget att resultaten från tidigare undersökningar bearbetas och utvärderas med sikte på att bl.a. i möjligaste utsträckning reducera omfattningen av kommande undersökningar. Det är slutligen angeläget att de kunskaper som löpande vinnas genom de arkeologiska undersökningarna kan ligga till grund för länsstyrelsernas beslut och bedömningar vid beviljande av tillstånd till borttagande av fornlämningar.

Riksantikvarieämbetet bör som central myndighet för kulturminnesvården ha som uppgift att stödja länsstyrelsernas kunskapsuppbyggnad i dessa avseenden. Det bör vidare skapas möjligheter att ge tilläggsån för arkeologiska undersökningskostnader oberoende av byggnadens ändamål. Utskottet anser att nuvarande begränsning till bostadsfastigheter inte är befogad.

Med hänsyn till vad som anförs i motionerna Kr3 – och Kr283 – vill utskottet här också hänvisa till att det i reservation 4 föreslås viss vidgning av utrymmet för att befria en byggherre från kostnadsansvaret vid mindre arbetsföretag.

Utskottet anser att riksdagen som sin mening bör ge regeringen till känna vad utskottet anfört med anledning av motionerna Kr3 yrkande 6 och Kr238 yrkande 6.

dels att moment 3 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

5. *beträffande den arkeologiska undersökningsverksamhetens bedrivande m.m.*

att riksdagen med anledning av motionerna 1987/88:Kr3 yrkande 6 och 1987/88:Kr238 yrkande 6 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

4. Åtskillnad mellan större och mindre arbetsföretag (mom. 6)

Ingrid Sundberg, Gunnel Liljegren och Håkan Stjernlöf (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 15 börjar med "Utskottet ansluter" och på s. 16 slutar med "i 2 kap. 11 §" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att ett genomförande av lagrådets förslag ger den som utför ett mindre arbetsföretag bättre möjlighet att ta till vara sin rätt än om man godtar förslaget i propositionen. Lagrådets förslag innebär nämligen att det direkt i lagtexten skall anges att mindre arbetsföretag under alla förhållanden är undantagna från kostnadsansvar. Regeringens förslag innebär däremot att företagaren är utlämnad till i första hand bedömningen av en

administrativ myndighet, som skall ta ställning till om bidrag kan utgå till den arkeologiska undersökningen. Utskottet anser således att den avgränsning som nu finns i förminneslagen mellan större och mindre arbetsföretag skall bibehållas. I förhållande till den praxis som nu finns då det gäller gränsdragningen mellan olika arbetsföretag vill utskottet framhålla att den hittillsvarande avgränsningen av små företag – sådana som har rätt till kostnadsbefrielse – är alltför snäv. I kulturminneslagen bör det finnas utrymme för viss vidgning av begreppet "mindre företag". I konsekvens med detta ställningstagande föreslås det i reservation 15 en ökad medelsanvisning till bl.a. kostnader som uppstår genom att mindre företag befrias från kostnadsansvar.

I förslaget (=utskottet 5 rader) denna del.

Utskottets ställningstagande i det föregående innebär att det i 2 kap. 14 § första stycket kulturminneslagen skall göras en åtskillnad mellan större och mindre arbetsföretag. I övrigt tillstyrker utskottet utformningen i propositionen av reglerna för i vilka fall företagen inte skall svara för arkeologiska undersökningskostnader eller motsvarande åtgärder. Reglerna föreslås bli intagna i 2 kap. 14 § andra stycket. Utskottet vill framhålla att – i motsats till vad som anges i propositionen (s. 79) – möjligheterna till kostnadsbefrielse enligt nämnda lagrum inte avser kostnader som anges i 2 kap. 11 §.

dels att moment 6 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

6. beträffande *åtskillnad mellan större och mindre arbetsföretag* att riksdagen med bifall till motion 1987/88:Kr3 yrkande 3 antar 2 kap. 14 § i det i proposition 1987/88:104 framlagda förslaget till lag om kulturminnen m.m. med den ändringen att lagrummet erhåller i bilaga 3 som *Reservanternas förslag* betecknade lydelse.

5. Överklagande av länsstyrelsens beslut i vissa fall (mom. 8)

Under förutsättning av bifall till reservation. 4

Ingrid Sundberg, Gunnel Liljegren och Håkan Stjernlöf (alla m) anser

dels att den mening i utskottets yttrande som på s. 17 börjar med "Förslaget till" och slutar med "av utskottet" bort ha följande lydelse:

Som en följd av ställningstagandet i reservation 4 till frågan om åtskillnad mellan större och mindre arbetsföretag bör lagtexten jämkas så till vida att orden "andra stycket" utgår i lagtexten i 2 kap. 25 § första stycket 3.

dels att moment 8 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

8. beträffande *överklagande av länsstyrelsens beslut i vissa fall* att riksdagen med avslag på motion 1987/88:Kr3 yrkande 5 antar 2 kap. 25 § förslaget till lag om kulturminnen m.m. med den ändringen att lagrummet erhåller i bilaga 3 som *Reservanternas förslag* betecknade lydelse,

6. Statliga byggnadsminnen (mom. 9)

KrU 1987/88:21

Ingrid Sundberg, Gunnel Liljegren och Håkan Stjernlöf (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 17 börjar med "Utskottet vill" och på s. 18 slutar med "disponerar byggnader" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning att även statliga byggnader bör omfattas av den nya lagstiftningen. Som framhålls i motionen visar utvecklingen att det förhållandet att en skyddsvärd byggnad är i statens ägo inte utgör en garanti för att den skall få den vård dess kulturhistoriska värde motiverar. Det finns nämligen exempel på att byggnader i statlig ägo drabbats av ett oacceptabelt förfall.

Det finns skäl att – bl.a. med hänsyn till att sedvanligt partsförhållande inte föreligger – i vissa avseenden ha särskilda regler för byggnadsminnesförklaringar av statliga byggnader. Regeringen bör förelägga riksdagen förslag härom i sådan tid att erforderliga lagändringar kan träda i kraft vid årsskiftet.

I avvaktan härpå bör – för att den antagna lagen skall vara fullständig – den av regeringen föreslagna lagtexten godtas. Utskottet ställer sig således i princip bakom motion Kr3 yrkande 7.

dels att moment 9 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

9. beträffande *statliga byggnadsminnen*

att riksdagen *dels* antar 3 kap. 1 § andra stycket förslaget till lag om kulturminnen m.m., *dels* med anledning av motion 1987/88:Kr3 yrkande 7 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

7. Uttalande om generösare ersättningsregler vid byggnadsminnesförklaringar (mom. 12)

Ingrid Sundberg, Gunnel Liljegren och Håkan Stjernlöf (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 20 börjar med "Utskottet anser" och slutar med "(yrkande 9)" bort ha följande lydelse:

I reservation 2 har framhållits vikten av att äganderätten respekteras även då det gäller intrång med stöd av bestämmelser i kulturminneslagen. Då det gäller byggnadsminnesförklaringar finns skäl framhålla att de i propositionen föreslagna reglerna, vilka överensstämmer med motsvarande regler i byggnadsminneslagen, ger en alltför låg ersättning till ägarna av byggnader som byggnadsminnesförklaras. Reglerna bör ses över med syfte att ersättningarna skall bli generösare. Det bör ankomma på regeringen att avgöra om översynen skall ske särskilt eller i samband med en övergripande översyn av PBL-lagstiftningen. Propositionsförslaget bör kunna accepteras i avvaktan på den begärda översynen.

dels att moment 12 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

12. beträffande *uttalande om generösare ersättningsregler vid byggnadsminnesförklaringar*

att riksdagen med anledning av motion 1987/88:Kr3 yrkande 9 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

8. Rätten i vissa fall att överklaga länsstyrelsens beslut rörande byggnadsminnesförklaring (mom. 14)

KrU 1987/88:21

Ingrid Sundberg (m), Karl Boo (c), Margareta Mörck (fp), Gunnel Liljegren (m), Kerstin Göthberg (c), Margareta Fogelberg (fp) och Håkan Stjernlöf (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 21 börjar med "Utskottet vill" och slutar med "bör utgå" bort ha följande lydelse:

Utskottet konstaterar att den av regeringen föreslagna begränsningen i rätten att överklaga länsstyrelsens beslut, att inte förklara en byggnad för byggnadsminne, i propositionen motiveras med att byggnadsminnesvårdens knappa resurser inte onödigtvis skall tas i anspråk för processer. Med hänvisning till att besvärprocesser av här aktuellt slag sedan år 1978 förekommit i endast 15 fall, finns det enligt utskottets uppfattning inte anledning befara att ett bibehållande av besvärsrätten skulle få sådana konsekvenser. Som motionärerna framhåller är det – mot bakgrund av att ansvaret för att skydda och vårda vår kulturmiljö skall delas av alla – inte heller konsekvent att möjligheterna att överklaga länsstyrelsens beslut begränsas. Det finns tvärtom starka skäl att tillmötesgå dem som av ideella skäl arbetar för att vårda vårt nationella kulturarv.

Utskottet delar således motionärernas uppfattning att den föreslagna inskränkningen i rätten att överklaga skall utgå ur lagförslaget. Motionsyrkandena tillstyrks.

dels att moment 14 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

14. beträffande *rätten i vissa fall att överklaga länsstyrelsens beslut rörande byggnadsminnesförklaring*

att riksdagen med bifall till motionerna 1987/88:Kr4, 1987/88:Kr10 yrkande 5 och 1987/88:Kr16 yrkande 3 avslår 3 kap. 19 § andra stycket förslaget till lag om kulturminnen m.m.,

9. Viss värdegräns för skydd mot utförsel av vissa äldre kulturföremål (mom. 17)

Margareta Mörck och Margareta Fogelberg (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 23 börjar med "Då utskottet" och på s. 24 slutar med "motsvarande del" bort ha följande lydelse:

Då utskottet behandlade regeringens förslag till utförsellag hösten 1985 föreslogs i reservation 3 till betänkande KrU 1985/86:7 att det skulle införas en sådan värdegräns – 1 000 kr. – för föremålen som motionärerna nu vill få till stånd.

Enligt utskottets mening innebär regeringens förslag att ett mycket stort antal allmogeföremål kommer att omfattas av lagens tillståndskrav. Detta skulle, om lagen efterlevdes, leda till en avsevärd byråkrati. Om däremot motionsförslaget följs skulle Nordiska museet befrias från ett stort antal utförselärenden. I de få fall då föremål av detta slag kan anses vara av stor betydelse för det nationella kulturarvet, trots att värdet inte överstiger 1 000

kr., har museerna uppenbarligen möjlighet att köpa in föremålen.

KrU 1987/88:21

I enlighet med det anförda tillstyrker utskottet motion Kr9 yrkande 3.

dels att moment 17 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

17. *beträffande viss värdegräns för skydd mot utförsel av vissa äldre kulturföremål*

att riksdagen med bifall till motion 1987/88:Kr9 yrkande 3 antar 5 kap. 4 § förslaget till lag om kulturminnen m.m. med den ändringen att paragrafen erhåller i bilaga 3 som *Reservanternas förslag* betecknade lydelse.

10. Samråd med regionala kulturvårdsorgan (mom. 18)

Karl Boo och Kerstin Göthberg (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 24 börjar med "Enligt föreskrifter" och slutar med "(yrkande 2)" bort ha följande lydelse:

Utskottet konstaterar att – i enlighet med vad som framhålls i motionen – åtskilliga kulturföremål har en påtaglig anknytning till en viss ort eller ett visst landskap. Det är angeläget att berörda regionala kulturvårdande organ – exempelvis länsstyrelsen genom länsantikvarien eller länsmuseum – får tillfälle att avge sin bedömning till tillståndsmyndigheten innan tillstånds- ärendet prövas. Med anledning av motionen i denna del (yrkande 2) bör därför en sådan lagbestämmelse införas som motionärerna förordat. Bestäm- melsen bör intas i 5 kap. 11 § andra stycket kulturminneslagen.

dels att moment 18 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

18. *beträffande samråd med regionala kulturvårdsorgan*
att riksdagen med anledning av motion 1987/88:Kr6 yrkande 2 beslutar att i 5 kap. 11 § lag om kulturminnen m.m. skall införas ett andra stycke med i bilaga 3 som *Reservanternas förslag* betecknade lydelse.

11. Särskild utvärdering av lagstiftningen om skydd mot utförsel av vissa äldre kulturföremål (mom. 19)

Ingrid Sundberg, Gunnel Liljegren och Håkan Sjöernlöf (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 24 börjar med "Utförsellagen har" och slutar med "kulturminneslagen – tillämpning" bort ha följande lydelse:

Då regeringens förslag till utförsellag behandlades av riksdagen hösten 1985 riktades från företrädare från moderata samlingspartiet kritik mot lagförslaget. Kritiken avsåg bl.a. vilka föremål som skulle omfattas av lagen och hur kontrollen av lagens efterlevnad skulle tillgå. Det finns fortfarande fog för de invändningar som då framfördes, men i detta sammanhang föreslår utskottet inte några ändringar i bestämmelserna. Däremot anser utskottet att det är angeläget att en utvärdering av hur den nya ordningen fungerat kommer till stånd. Utskottet tillstyrker därför motion Kr3 (m) yrkande 11 vari förslag om en sådan utvärdering läggs fram.

dels att moment 19 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

19. beträffande *särskild utvärdering av lagstifningen om skydd mot införsel av vissa äldre kulturföremål*

att riksdagen med bifall till motion 1987/88:Kr3 yrkande 11 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

12. Lägre mervärdeskatt vid införsel av vissa kulturföremål (mom. 20)

Margareta Mörck och Margareta Fogelberg (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 24 börjar med "Utskottet vill" och slutar med "avstyrks därför" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det av kulturpolitiska skäl är motiverat att undanta sådana kulturföremål som motionärerna åsyftar från mervärdeskatt vid införsel. Om mervärdeskatt på kulturföremål vid import avskaffades eller sattes lägre än vad som nu gäller, skulle detta vara ägnat att stimulera införseln till Sverige av sådana föremål.

Med hänsyn till det anförda anser utskottet att riksdagen bör begära en utredning om lägre mervärdeskatt på vissa kulturföremål som tas hem från utlandet.

Utskottet tillstyrker följaktligen motion Kr9 i här aktuell del.

dels att moment 20 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

20. beträffande *lägre mervärdeskatt vid införsel av vissa kulturföremål*

att riksdagen med bifall till motion 1987/88:Kr9 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

13. Speciallagstiftning för att hålla samman kulturmiljöer (mom. 28)

Karl Boo (c), Margareta Mörck (fp), Kerstin Göthberg (c) och Margareta Fogelberg (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 31 börjar med "Med hänsyn" och slutar med "utan dröjsmål" bort ha följande lydelse:

För två och ett halvt år sedan begärde riksdagen på hemställan av ett enigt kulturutskott en översyn av frågor om bevarande av kulturhistoriskt värdefulla byggnader och miljöer. Utskottet anser det anmärkningsvärt att regeringen ännu inte tagit ställning till riksdagens framställning. Riksdagen bör därför med anledning av motion Kr222 (fp) yrkande 12 återupprepa framställningen.

dels att moment 28 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

28. beträffande *speciallagstiftning för att hålla samman kulturmiljöer*

att riksdagen med anledning av motion 1987/88:Kr222 yrkande 12 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

14. Insatser för information och kunskapsuppbyggnad inom kulturmiljövården (mom. 29)

KrU 1987/88:21

Karl Boo (c), Margareta Mörck (fp), Kerstin Göthberg (c) och Margareta Fogelberg (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 31 börjar med "Utskottet vill" och på s. 32 slutar med "Kr9 yrkande 2)" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill (=utskottet 18 rader) kulturmiljöinformation.

Även om det således beräknas vissa resurser till länsstyrelserna för information på bl.a. kulturmiljöområdet är det uppenbart att resurserna är otillräckliga för att länsstyrelserna skall kunna ta sitt ansvar för den kunskapsförmedling på området som är nödvändig. Resurserna behöver stärkas likaväl på detta område som då det gäller kunskapsuppbyggnad. I båda avseendena är det också angeläget att de regionala museerna tar sitt ansvar och det kan finnas skäl att överväga ett särskilt resurstillskott som kan tillföras dem utöver det statliga stöd som utgår genom grundbeloppssystemet.

Som framhålls i motion Kr9 har informationsansvaret inte klarlagts i propositionen. Regeringen bör därför överväga denna fråga och redovisa den senast i nästa års budgetproposition.

Vad utskottet sålunda anfört bör riksdagen med anledning av motionerna Kr6 yrkande 3 och Kr9 yrkande 2 som sin mening ge regeringen till känna. I övrigt har utskottet inte något att erinra mot vad som anförs i propositionen i här aktuellt avseende. Utskottet vill (=utskottet 5 rader) miljön.

dels att moment 29 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

29. beträffande *insatser för information och kunskapsuppbyggnad inom kulturmiljövården*

att riksdagen med anledning av proposition 1987/88:104 och motionerna 1987/88:Kr6 yrkande 3 och 1987/88:Kr9 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

15. Medelsanvisningen under anslaget F 32 (mom. 32)

Ingrid Sundberg, Gunnel Liljegren och Håkan Stjernlöf (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 34 börjar med "För vård" och på s. 35 slutar med "under anslaget F 32" bort ha följande lydelse:

I motion Kr3 (m) yrkande 12 föreslås en väsentlig förstärkning redan för nästa budgetår av resurserna för kulturmiljövård. Motionärerna yrkar att anslaget bestäms till ett belopp som överstiger det av regeringen föreslagna med 5 milj. kr. Av detta belopp bör 1 milj. kr. tillföras anslagsposten Vård av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse för att vidga möjligheterna till bidrag till antikvariska överkostnader vid ombyggnad. Ett belopp om 2 milj. kr. bör tillföras anslagsposten Vård m.m. av kulturlandskap och fornlämningar så att en förstärkning av resurserna för kostnader för enskilda vid arkeologiska undersökningar kan ske. Ett lika stort belopp bör tillföras anslagsposten Insatser mot luftförorenings- och försurningsskador utöver vad som innefattas i regeringens förslag.

I föregående avsnitt har utskottet framhållit angelägenheten av fortsatta satsningar på resurser till bl.a. byggnadsvård och insatser mot luftförorenings- och försurningsskador. Utskottet delar motionärernas uppfattning att det för nästa budgetår bör anvisas medel till dessa ändamål som överstiger de belopp som föreslås i propositionen. Det sagda gäller även bidrag till enskilda vid arkeologiska undersökningar. Utskottet tillstyrker på grund av det anförda motionsyrkandet. Ställningstagandet tillgodoser syftet med motionerna Kr7 (m) och Kr13 yrkande 2. Även motion Kr222 (fp) yrkande 11 tillgodoses genom den av utskottet förordade medelsberäkningen. Utskottet har inte något att erinra mot regeringens förslag till medelsberäkning i den mån förslaget inte berörts i det föregående.

Under anslaget F 32 Kulturmiljövård bör således anvisas ett reservationsanslag av 50 095 000 kr.

dels att moment 32 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

32. beträffande *medelsanvisningen under anslaget F 32*

att riksdagen med bifall till motion 1987/88:Kr3 yrkande 12 samt med anledning av proposition 1987/88:104, motionerna 1987/88:Kr222 yrkande 11, 1987/88:Kr7 och 1987/88:Kr13 yrkande 2 till *Kulturmiljövård* för budgetåret 1988/89 anvisar ett reservationsanslag av 50 095 000 kr.,

16. Frågan om skattereduktion vid vissa gåvor (mom. 37)

Ingrid Sundberg, Gunnel Liljegren och Håkan Stjernlöf (alla m) anser

dels att den mening i utskottets yttrande som på s. 37 börjar "Med hänvisning" och slutar med "kulturutskottet denna" bort ha följande lydelse:

Som framhålls i motionen skulle en skattereduktion i fall då gåvor ges för att rädda kulturarvet vara av stort värde. Om sådan skattereduktion tilläts skulle staten indirekt bidra till att rädda detta arv. Vid arkeologiska utgrävningar drabbas nu ofta kommuner och enskilda mycket hårt genom de kostnader som uppstår.

Som ett led i en bredare utredning av avdragsrätt för gåva till ideella ändamål bör motionärernas önskemål kunna tillgodoses.

Vad utskottet sålunda anför med anledning av motion Kr12 bör riksdagen som mening ge regeringen till känna.

dels att moment 37 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

37. beträffande *frågan om skattereduktion vid vissa gåvor*

att riksdagen med anledning av motion 1987/88:Kr12 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

1 Förslag till

Lag om kulturminnen m. m.

Härigenom föreskrivs följande.

1 kap. Inledande bestämmelser

1 § Det är en nationell angelägenhet att skydda och vårda vår kulturmiljö.

Ansvaret för detta delas av alla. Såväl enskilda som myndigheter skall visa hänsyn och aktsamhet mot kulturmiljön. Den som planerar eller utför ett arbete skall se till att skador på kulturmiljön såvitt möjligt undviks eller begränsas.

2 § I denna lag finns bestämmelser om fornminnen, byggnadsminnen och kyrkliga kulturminnen samt om utförsel av kulturföremål ur landet.

Länsstyrelsen har tillsyn över kulturminnesvården i länet.

Riksantikvarieämbetet och statens historiska museer, i denna lag i fortsättningen kallat riksantikvarieämbetet, har överinseende över kulturminnesvården i landet. Riksantikvarieämbetet får överklaga beslut av domstol eller annan myndighet enligt denna lag.

3 § Vad som föreskrivs i denna lag om ägare av fastighet eller byggnad skall, då fastigheten eller byggnaden innehas som fideikommiss eller under därmed jämförliga förhållanden eller med ständig besittningsrätt, gälla innehavaren.

2 kap. Fornminnen

Fasta fornlämningar och fornfynd

1 § Fasta fornlämningar är skyddade enligt denna lag.

Fasta fornlämningar är följande lämningar efter människors verksamhet under forna tider, som har tillkommit genom äldre tiders bruk och som är varaktigt övergivna

1. gravar, gravbyggnader och gravfält samt kyrkogårdar och andra begravningsplatser,

2. resta stenar samt stenar och bergytor med inskrifter, symboler, märken och bilder samt andra ristningar eller målningar,

3. kors och minnesvårdar,

4. samlingsplatser för rättskipning, kult, handel och andra allmänna ändamål,

5. lämningar av bostäder, boplatser och arbetsplatser samt kulturlager som uppkommit vid bruket av sådana bostäder eller platser, liksom lämningar efter arbetsliv och näringsfång,

6. ruiner av borgar, slott, kloster, kyrkobyggnader och försvarsanläggningar samt av andra märkliga byggnader och byggnadsverk,

7. färdvägar och broar, hamnanläggningar, vårdkasar, vägmärken, sjömärken och likartade anläggningar för samfärdsel samt gränsmärken och labyrinter,

8. skeppsvrak, om minst etthundra år kan antas ha gått sedan skeppet blev vrak.

Fasta fornlämningar är också naturbildningar till vilka ålderdomliga bruk, sägner eller märkliga historiska minnen är knutna liksom lämningar efter äldre folklig kult.

2 § Till en fast fornlämning hör ett så stort område på marken eller på sjöbotten som behövs för att bevara fornlämningen och ge den ett tillräckligt utrymme med hänsyn till dess art och betydelse. Detta område benämns fornlämningsområde.

När fråga uppkommer om fastställelse av gränserna för ett fornlämningsområde, prövas frågan av länsstyrelsen.

Då ett ärende om fastställelse av gränser tas upp av någon annan än ägaren av området, skall denne underrättas om ärendet och ges tillfälle att yttra sig i saken. Underrättelsen skall ske genom delgivning.

3 § Fornfynd är föremål som saknar ägare när de hittas och som

1. påträffas i eller vid en fast fornlämning och har samband med denna eller

2. påträffas under andra omständigheter och kan antas vara minst ett-hundra år gamla.

4 § Sådant fornfynd som avses i 3 § 1 tillfaller staten.

Sådant fornfynd som avses i 3 § 2 tillfaller upphittaren. Han är dock skyldig att erbjuda staten att få lösa in det mot betalning (hembud)

1. om fornfyndet innehåller föremål som helt eller delvis består av guld, silver, koppar, brons eller annan legering med koppar eller

2. om fornfyndet består av två eller flera föremål, som kan antas ha blivit nedlagda tillsammans.

5 § Den som påträffar ett fornfynd, som skall tillfalla eller hembjudas staten, skall snarast anmäla fornfyndet hos riksantikvarieämbetet, länsstyrelse, länsmuseum eller polismyndighet. Fornfynd som hör till skeppsvrak kan anmälas även till kustbevakningen.

Upphittaren är skyldig att på begäran lämna ut fornfyndet mot kvitto samt uppgge var, när och hur fornfyndet påträffades.

Skydd, vård och undersökning av fornlämning och plats där fornfynd påträffats

6 § Det är förbjudet att utan tillstånd enligt detta kapitel rubba, ta bort, gräva ut, täcka över eller genom bebyggelse, plantering eller på annat sätt ändra eller skada en fast fornlämning.

7 § Riksantikvarieämbetet och länsstyrelsen får vidta de åtgärder som behövs för att skydda och vårda en fast fornlämning. Åtgärder får avse exempelvis flyttning, iordningställande och inhägnad av fornlämningen eller röjning. Åtgärden får avse även en fornlämning som infogats i ett byggnadsverk.

Länsstyrelsen får uppdra åt annan att vidta åtgärder som avses i första stycket under de villkor som länsstyrelsen bestämmer. Åtgärd som innebär att fornlämningen rubbas eller förändras får dock inte vidtas utan att länsstyrelsens uppdrag uttryckligen gäller en sådan åtgärd.

Innan någon åtgärd vidtas skall den som äger eller har särskild rätt till marken eller byggnadsverket underrättas genom delgivning. Detsamma skall gälla i fråga om vattenområde.

Om åtgärder medför kostnader eller skada för ägaren eller någon annan, har han rätt till skälig ersättning av allmänna medel. Beslut om ersättning fattas av länsstyrelsen och delges den som berörs av beslutet.

8 § Riksantikvarieämbetet och länsstyrelsen får utan hinder av 6 § undersöka en fast fornlämning, bärga ett skeppsvrak som är en fast fornlämning samt undersöka en plats där fornfynd påträffats.

Länsstyrelsen får lämna tillstånd till annan att företa en sådan undersökning eller bärgning under de villkor som länsstyrelsen bestämmer.

Vid undersökningen eller bärgningen gäller bestämmelserna om under rättelse och ersättning enligt 7 § tredje och fjärde styckena.

Bärgas ett skeppsvrak som är en fast fornlämning, skall det tillfalla staten, om det saknar ägare.

9 § Länsstyrelsen får meddela särskilda föreskrifter till skydd för en fast fornlämning.

Föreskrifterna får även meddelas för område som enligt 2 § inte hör till fornlämningen under förutsättning att pågående användning av marken härigenom inte försvåras avsevärt.

Länsstyrelsen får fridlysa en plats där fornfynd påträffats, om det kan ske utan att någon väsentlig olägenhet uppstår. Fridlysning får ske intill dess platsen har undersökts enligt 8 §.

Föreskrifter eller fridlysning får förenas med vite.

Ett beslut om föreskrifter eller fridlysning skall kungöras på lämpligt sätt.

Ingrepp i fast fornlämning

10 § Den som avser att uppföra en byggnad eller en anläggning eller genomföra ett annat arbetsföretag bör i god tid ta reda på om någon fast fornlämning kan beröras av företaget och i så fall snarast samråda med länsstyrelsen.

Om en fornlämning påträffas under grävning eller annat arbete, skall arbetet omedelbart avbrytas till den del fornlämningen berörs. Den som leder arbetet skall omedelbart anmäla förhållandet hos länsstyrelsen.

11 § Om det behövs en särskild utredning för att ta reda på om en fast fornlämning berörs av ett planerat arbetsföretag som innebär att ett större markområde tas i anspråk, skall kostnaden för utredningen betalas av företagaren. Som sådan exploatering räknas t.ex. anläggande av allmän väg, större enskild väg, järnväg, flygfält, anläggning för energiförsörjning, större vattenföretag och mer omfattande byggande för bostads-, industri- eller handelsändamål.

Beslut om särskild utredning fattas av länsstyrelsen.

12 § Den som vill rubba, ändra eller ta bort en fast fornlämning skall ansöka om tillstånd hos länsstyrelsen.

Länsstyrelsen får lämna sådant tillstånd endast om fornlämningen medför hinder eller olägenhet som inte står i rimligt förhållande till fornlämningens betydelse.

Såvitt gäller ägaren av skeppsvrak eller fornfynd som hör till skeppsvrak får tillstånd lämnas, om inte särskilda skäl talar emot det.

Om någon annan än ägaren av marken eller vattenområdet eller ägaren av skeppsvrakets ansöker om tillstånd, skall ansökningen avslås om ägaren motsätter sig åtgärden och det inte finns några synnerliga skäl att bifalla ansökningen.

13 § Som villkor för tillstånd enligt 12 § får länsstyrelsen ställa upp skäligen krav på särskild undersökning för att dokumentera fornlämningen

eller särskilda åtgärder för att bevara den. I beslutet om tillstånd skall såvitt möjligt anges den kostnad som åtgärderna beräknas medföra.

Innan länsstyrelsen prövar en ansökan enligt 12 §, får den besluta om en arkeologisk förundersökning av fornlämningen, om det behövs för att få ett tillfredsställande underlag för prövningen eller för att bedöma behovet av att ställa krav på särskild undersökning.

14 § Den som utför ett arbetsföretag som berör fast fornlämning svarar för kostnaden för åtgärder enligt 13 §.

Företagaren svarar dock inte för kostnad som

1. hänför sig till en fornlämning som inte förut varit känd,
2. väsentligt överstiger vad länsstyrelsen angett i beslut om tillstånd enligt 13 § första stycket,
3. hänför sig till arkeologisk förundersökning enligt 13 § andra stycket, om länsstyrelsen inte lämnar tillstånd till ingrepp i fornlämningen enligt 12 § andra stycket, eller
4. hänför sig till arkeologisk förundersökning eller särskild undersökning enligt 13 §, om det visar sig att någon fornlämning inte berörs av arbetsföretaget.

Beslut enligt denna paragraf fattas av länsstyrelsen och delges företagaren.

15 § Vägras någon tillstånd enligt 12 § beträffande fornlämning som när den påträffas var helt okänd och utan synligt märke ovan jord, är han berättigad till skälig ersättning av allmänna medel, om fornlämningen vållar honom betydande hinder eller olägenhet. Ansökan om sådan ersättning görs hos länsstyrelsen. Ansökningen skall ha kommit in till länsstyrelsen inom två år från det att fornlämningen påträffades genom grävning eller annat arbete, annars är rätten till ersättning förlorad. Vad som nu sagts om ersättning skall inte tillämpas om marken exproprieras.

Ersättning för hinder eller olägenhet skall deponeras hos länsstyrelsen. I fråga om fördelning och utbetalning av deponerade belopp samt rättsverkan av fördelning och utbetalning gäller i tillämpliga delar vad som är föreskrivet för det fall att nyttjanderätt eller servitutsrätt upplåts enligt expropriationslagen (1972:719). Beloppet utbetalas dock direkt till sökanden om det är väsentligen utan betydelse för annan rättsinnehavare än sökanden.

Inlösen och hittelön vid fornyfynd

16 § Vid inlösen av fornyfynd som enligt 4 § är hembudspliktigt skall ersättning utgå med ett belopp som är skäligt med hänsyn till fyndets beskaffenhet, för föremål av ädelmetall dock minst motsvarande metallvärdet efter vikt, uppräknat med en åttondel.

För fornyfynd får även särskild hittelön lämnas.

Frågor om inlösen, ersättning och hittelön prövas av riksantikvarieämbetet.

Fyndfördelning

17 § Riksantikvarieämbetet får genom fyndfördelning överlåta statens rätt till fornyfynd på museum som åtar sig att vårda det i framtiden på ett tillfredsställande sätt.

18 § Apparat som kan användas för att på elektronisk väg spåra metallföremål under markytan (metallsökare) får inte medföras på fasta fornlämningar annat än vid färd på sådan väg som är upplåten för allmänheten.

19 § Metallsökare får inte användas inom Gotlands län.

Metallsökare får inte heller användas inom område där fornfynd av det slag som skall hembjudas enligt 4 § andra stycket tidigare har påträffats. Sådant område omfattar fyndplatsen och den omgivande mark där ytterligare fornfynd kan tänkas förekomma med hänsyn till det tidigare fyndets karaktär, fyndplatsens och den omgivande markens utseende samt förekomsten av andra kända fyndplatser i närheten.

Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om den närmare avgränsningen av sådant område som avses i andra stycket.

20 § Utan hinder av vad som sägs i 19 § får metallsökare användas i militär verksamhet och för att yrkesmässigt söka efter annat än fornfynd.

Után hinder av vad som sägs i 18 och 19 §§ gäller att metallsökare får medföras och användas

1. vid undersökningar av fornlämningar eller platser där fornfynd påträffats, när undersökningen utförs av riksantikvarieämbetet eller av någon annan efter medgivande av länsstyrelsen eller

2. om länsstyrelsen i annat fall har lämnat tillstånd att medföra och använda metallsökare.

Ansvar m. m.

21 § Till böter eller fängelse i högst sex månader döms den som av uppsåt eller oaktsamhet

1. gömmer, skadar, ändrar, avyttrar eller förvärvar föremål som enligt 4 § skall tillfalla eller hembjudas staten,

2. inte anmäler fornfynd enligt 5 §,

3. bryter mot 6 §,

4. bryter mot bestämmelserna i 10 § andra stycket eller

5. bryter mot 18 eller 19 §.

Den som bryter mot 5 § har förlorat all rätt på grund av fyndet.

Metallsökare som har använts vid brott enligt första stycket 5, skall förklaras förverkad, om det inte är uppenbart oskäligt.

22 § Vid överträdelse av beslut eller föreskrift enligt detta kapitel får tingsrätten besluta om handräckning för att åstadkomma rättelse. Ansökan om handräckning får göras av riksantikvarieämbetet och länsstyrelsen.

I fråga om handräckning finns bestämmelser i handräckningslagen (1981:847).

23 § I ärenden enligt 2 § andra stycket och 9 § får länsstyrelsen, om det behövs, meddela föreskrift att gälla tills vidare i avvaktan på att ärendet avgörs slutligt.

Överklagande m. m.

24 § Beslut av länsstyrelsen överklagas hos kammarrätten när det gäller

1. fastställelse av gränserna för ett fornlämningsområde enligt 2 §,

2. särskilda ordningsföreskrifter enligt 9 §.

3. fridlysning enligt 9 § eller
4. tillstånd att medföra och använda metallsökare enligt 20 § andra stycket.

Detsamma gäller i fråga om beslut om sådana föreskrifter som avses i 19 § tredje stycket och som meddelas av annan myndighet än regeringen.

Beslut av riksantikvarieämbetet enligt 16 § överklagas hos kammarrätten.

Beslut i övrigt enligt detta kapitel av länsstyrelsen eller riksantikvarieämbetet får överklagas hos regeringen, om inte annat följer av 25 §.

Kommunen får överklaga länsstyrelsens beslut enligt 2 § andra stycket, 9 § första–fjärde styckena och 12 § andra stycket.

25 § Länsstyrelsens beslut får inte överklagas när det gäller

1. ersättning för kostnader eller skada enligt 7 § fjärde stycket,
2. ersättning enligt 8 § tredje stycket,
3. beslut om kostnad för förundersökning eller särskild undersökning enligt 14 § andra stycket eller
4. ersättning enligt 15 § första stycket.

Den som är missnöjd med beslut som avses i första stycket kan väcka talan mot staten vid fastighetsdomstolen. Talan skall ha väckts inom ett år från delfäendet av länsstyrelsens beslut.

Ersättning som beslutats av domstol enligt 15 § första stycket skall deponeras enligt bestämmelserna i 15 § andra stycket.

3 kap. Byggnadsminnen

1 § En byggnad som är synnerligen märklig genom sitt kulturhistoriska värde eller som ingår i ett kulturhistoriskt synnerligen märkligt bebyggelseområde får förklaras för byggnadsminne av länsstyrelsen. Bestämmelserna om byggnadsminnen enligt detta kapitel får också tillämpas på park, trädgård eller annan anläggning av kulturhistoriskt värde.

I fråga om byggnad av sådant värde som sägs i första stycket och som tillhör staten gäller de bestämmelser som regeringen meddelar om statliga byggnadsminnen. Om ett statligt byggnadsminne övergår till annan ägare än staten, skall det därmed utgöra ett byggnadsminne enligt denna lag.

Bestämmelserna i detta kapitel gäller inte en byggnad som är fast fornlämning eller kyrkobyggnad enligt denna lag.

Skyddets innebörd och omfattning

2 § När en byggnad förklaras för byggnadsminne, skall länsstyrelsen genom skyddsföreskrifter ange på vilket sätt byggnaden skall vårdas och underhållas samt i vilka avseenden den inte får ändras.

Om det behövs får föreskrifterna också innehålla bestämmelser om att ett område kring byggnaden skall hållas i sådant skick att byggnadsminnets utseende och karaktär inte förvanskas.

3 § Skyddsföreskrifter skall så långt möjligt utformas i samförstånd med byggnadens ägare och ägare till kringliggande markområde. Ägaren får inte äläggas mera omfattande skyldigheter än vad som är oundgängligen nödvändigt för att bibehålla byggnadsminnets kulturhistoriska värde. Hänsyn skall tas till byggnadens användning och ägarens skäligen önskemål.

Byggnadsminnesförklaring

4 § Fråga om en byggnad bör förklaras för byggnadsminne kan väckas av var och en genom ansökan eller tas upp av länsstyrelsen på eget initiativ.

Ansökan om att en byggnad skall förklaras för byggnadsminne skall innehålla uppgifter om vilken fastighet byggnaden är belägen på och om fastighetens ägare samt beskrivning av byggnaden. I ansökningen bör även anges vilka omständigheter som åberopas för att byggnaden bör förklaras för byggnadsminne.

Innan länsstyrelsen fattar beslut som enligt detta kapitel kan medföra rätt till ersättning eller inlösen för ägare eller någon annan, skall länsstyrelsen undersöka om medel för detta finns tillgängliga.

5 § Då fråga väckts eller tagits upp om att en byggnad skall förklaras för byggnadsminne, får länsstyrelsen i avvaktan på ärendets slutliga prövning meddela förbud mot åtgärder som kan minska eller förstöra byggnadens kulturhistoriska värde. Förbudet får gälla för en tid av högst sex månader. Om det finns synnerliga skäl får det förlängas, dock högst med sex månader för varje gång.

6 § Om en byggnad kan antas komma ifråga som byggnadsminne, får länsstyrelsen, utan att fråga väckts om byggnadsminnesförklaring, förordna att anmälan till länsstyrelsen skall göras, innan byggnaden rivs eller ändras på ett sätt som väsentligt minskar dess kulturhistoriska värde.

Länsstyrelsen skall inom en månad från det anmälningen kom in dit avgöra om den skall ta upp fråga om byggnadsminnesförklaring av den berörda byggnaden. Under denna frist får den anmälda åtgärden inte vidtas utan att länsstyrelsen har medgett det.

7 § Om ett statligt byggnadsminne har övergått till att bli byggnadsminne enligt detta kapitel, skall länsstyrelsen utfärda förklaring om detta.

8 § Länsstyrelsen skall för anteckning i fastighetsboken ofördröjligen underrätta inskrivningsmyndigheten

1. då fråga väckts eller tagits upp om att en byggnad skall förklaras för byggnadsminne eller förklaring utfärdats enligt 7 §,
2. då förordnande enligt 6 § första stycket meddelats eller upphävts,
3. då beslut om byggnadsminnesförklaring vunnit laga kraft eller hävts, eller
4. då ansökan om byggnadsminnesförklaring avslagits.

9 § Riksantikvarieämbetet, länsstyrelsen eller den som arbetar på länsstyrelsens uppdrag har rätt att få tillträde till byggnader med tillhörande markområde samt att där vidta de åtgärder och undersökningar som behövs för lagens tillämpning.

Bestämmelser om ersättning och inlösen

10 § Ägare och innehavare av särskild rätt till fastighet har rätt till ersättning av staten om skyddsföreskrifter

1. utgör hinder för rivning av en byggnad och skadan därav är betydande i förhållande till värdet av berörd del av fastigheten, eller
2. på annat sätt innebär att pågående markanvändning avsevärt försvåras inom berörd del av fastigheten.

Ersättning enligt första stycket får, om det är lämpligt, utgå med årliga belopp med rätt för sakägaren eller staten att erhålla omprövning vid ändrade förhållanden.

Medför skyddsföreskrifter att synnerligt men uppkommer vid använd-

ningen av fastigheten, är staten skyldig att lösa fastigheten om ägaren begär det.

Bestämmelserna enligt första stycket tillämpas också då länsstyrelsen meddelat förbud enligt 5 §. Ersättning som därvid utgår skall, om det finns skäl, avräknas mot ersättning som sedermera kan komma att utgå med stöd av denna paragraf.

Vid tillämpningen av första och tredje styckena skall, utan hinder av föreskrifterna om förlust av talan eller rätt till ersättning eller inlösen i 11 och 20 §§ eller 15 kap. 4 § plan- och bygglagen (1987:10), även beaktas andra beslut om skyddsföreskrifter samt beslut som avses i 14 kap. 8 § första stycket 2 och 3 plan- och bygglagen, under förutsättning att besluten meddelats inom tio år före det senaste beslutet om skyddsföreskrifter.

11 § Har fråga väckts om att en byggnad skall förklaras för byggnadsminne, får länsstyrelsen förelägga den som vill göra anspråk på ersättning eller inlösen att inom viss tid, minst två månader från det han fått del av föreläggandet, anmäla detta till länsstyrelsen. Ett sådant föreläggande skall åtföljas av uppgift om de skyddsföreskrifter som avses bli utfärdade. Den som inte anmäler sina anspråk inom den utsatta tiden har förlorat sin rätt till ersättning eller inlösen.

Länsstyrelsen beslutar om ersättning och inlösen.

Avtal mellan staten och en sakägare eller vad de uppenbarligen har förutsatt skall gälla mellan dem i fråga om ersättning eller inlösen skall även gälla för den som senare förvärvar sakägarens rätt.

12 § Om en fastighet till följd av ett beslut enligt detta kapitel minskar i värde så att den inte längre kan antas utgöra full säkerhet för borgenärerna, skall den ersättning som fastighetsägaren är berättigad till enligt 10 § deponeras hos länsstyrelsen. Bestämmelsen gäller dock endast borgenärer som hade panträtt i fastigheten när ersättningsrätten uppkom och ersättningsbelopp som skall utgå på en gång.

Om en borgenär lider skada, därför att depositionen inte skett i enlighet med första stycket, är han berättigad till ersättning från staten. Ersättningen lämnas mot avskrivning på fordringshandlingen. Detsamma gäller om en borgenär lider förlust genom att ersättningen blivit för lågt beräknad och den inte blivit prövad av domstol till följd av överenskommelse mellan staten och fastighetsägaren eller av annan anledning.

13 § I fråga om ersättning eller inlösen enligt 10 eller 12 § andra stycket skall expropriationslagen (1972:719) tillämpas i den mån avvikande bestämmelser inte meddelas i denna lag.

Ersättning för minskning av fastighetens marknadsvärde i fall som avses i 10 § skall bestämmas som skillnaden mellan fastighetens marknadsvärde före och efter beslutet. Därvid skall bortses från förväntningar om ändring av markanvändningen.

Ersättning för skada enligt 10 § första stycket 1 skall minskas med ett belopp som motsvarar det som enligt samma punkt skall tålas utan ersättning.

Om staten begär det och det inte är uppenbart oskäligt, skall domstolen förordna att ersättning enligt 10 § första stycket skall betalas ut först när vissa åtgärder med byggnaden har utförts.

Ogillas talan om ersättning eller inlösen som har väckts av fastighetsägaren eller annan sakägare, kan domstolen förordna att han skall bära sina egna kostnader, om han har inlett rättegången utan tillräckliga skäl. Har rättegången uppenbart inletts utan skälig grund, får domstolen dessutom åläggas honom att ersätta staten dess rättegångskostnader.

Ändring och hävande

KrU 1987/88:21

Bilaga 1

14 § Om det finns särskilda skäl, får länsstyrelsen lämna tillstånd till att ett byggnadsminne ändras i strid mot skyddsföreskrifterna.

Länsstyrelsen får ställa de villkor för tillståndet som är skäligen med hänsyn till de förhållanden som föranleder ändringen. Villkoren får avse hur ändringen skall utföras samt den dokumentation som behövs.

15 § Om bibehållandet av ett byggnadsminne medför hinder, olägenhet eller kostnad som inte står i rimligt förhållande till dess betydelse, får länsstyrelsen jämka skyddsföreskrifterna eller häva byggnadsminnesförklaringen. Länsstyrelsen får också häva en byggnadsminnesförklaring som framstår såsom ändamålslös.

Regeringen får häva en byggnadsminnesförklaring eller jämka skyddsföreskrifter, om regeringen ger tillstånd till expropriation som rör byggnaden eller kringliggande område och byggnadsminnesförklaringen eller skyddsföreskrifterna inte kan bestå utan olägenhet för expropriationsändamålet.

Vid beslut om att häva en byggnadsminnesförklaring eller att jämka skyddsföreskrifter får länsstyrelsen eller regeringen förordna att den som begär hävandet eller jämkningen skall bekosta särskild dokumentation av byggnaden, om det är skäligen.

Ansvarsbestämmelser m. m.

16 § Om ägaren till ett byggnadsminne försummar det som åligger honom enligt skyddsföreskrifterna, får länsstyrelsen förelägga honom att inom viss skäligen tid vidta nödvändiga åtgärder. Föreläggandet får inte omfatta åtgärder som med hänsyn till byggnadens användning och omständigheterna i övrigt är oskäligt betungande. Om föreläggandet inte följs, får länsstyrelsen utföra åtgärderna på ägarens bekostnad.

17 § Om ett byggnadsminne har ändrats i strid mot meddelade skyddsföreskrifter, får länsstyrelsen förelägga ägaren att återställa ändringen om det är möjligt. Ett sådant föreläggande får förenas med vite.

Tingsrätten får besluta om handräckning för att avbryta pågående förstörelse av ett byggnadsminne eller för att återställa det. Även i annat fall får handräckning beslutas, om det behövs för att bestämmelse i detta kapitel skall efterlevas.

Ansökan om handräckning får göras av länsstyrelsen eller allmän åklagare. I fråga om sådan handräckning finns bestämmelser i handräckningslagen (1981:847).

18 § Till böter döms den som

1. i strid mot meddelade skyddsföreskrifter river eller på annat sätt förstör ett byggnadsminne eller ändrar det utan tillstånd enligt 14 § eller utan iakttagande av villkor för sådant tillstånd eller

2. bryter mot förbud som meddelats enligt 5 § eller förordnande enligt 6 § första stycket eller vidtar åtgärder i strid mot bestämmelserna i 6 § andra stycket.

Den som inte efterkommer ett vitesföreläggande eller ett vitesförbud döms inte till straff för det som omfattas av föreläggandet eller förbudet.

Överklagande m. m.

19 § Beslut av länsstyrelsen överklagas hos kammarrätten när det gäller

1. byggnadsminnesförklaring enligt 1 §.

2. skyddsföreskrifter enligt 2 §.
 3. förbud mot åtgärder enligt 5 §.
 4. anmälningsplikt enligt 6 §.
 5. deposition enligt 12 § första stycket.
 6. tillstånd eller villkor för tillstånd enligt 14 §.
 7. jämkning av skyddsföreskrifter eller hävande av byggnadsminnesförklaring enligt 15 § första stycket.
 8. dokumentation enligt 15 § tredje stycket.
 9. föreläggande enligt 16 § eller
 10. föreläggande enligt 17 § första stycket.
- Länsstyrelsens beslut enligt 4 § att inte förklara en byggnad för byggnadsminne får överklagas endast av riksantikvarieämbetet.

20 § Länsstyrelsens beslut om ersättning och inlösen får inte överklagas. Den som är missnöjd med ett sådant beslut får väcka talan mot staten vid fastighetsdomstolen inom ett år från det han fått del av länsstyrelsens beslut. Väcks inte talan inom denna tid, är rätten till ersättning eller inlösen förlorad.

Staten får, när fråga väckts eller tagits upp om att förklara en byggnad för byggnadsminne, väcka talan vid fastighetsdomstolen mot sakägare om fastställande av de villkor som skall gälla för ersättning. Om beslut om byggnadsminnesförklaring inte kommer till stånd inom ett år från det att målet avgjorts genom lagakraftägande dom, skall domen inte längre vara bindande för parterna.

Talan om ersättning enligt 12 § andra stycket skall väckas vid fastighetsdomstolen.

21 § Beslut enligt 1, 5 eller 6 § skall tillämpas utan hinder av att talan förs mot beslutet.

4 kap. Kyrkliga kulturminnen

1 § Kulturhistoriska värden i kyrkobyggnader, kyrkotomter, kyrkliga inventarier och begravningsplatser är skyddade enligt bestämmelserna i detta kapitel.

Kyrkobyggnader och kyrkotomter

2 § Kyrkobyggnader och kyrkotomter skall vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskas och deras utseende och karaktär inte förvanskas.

Kyrkobyggnader enligt denna lag är byggnader som invigts för svenska kyrkans gudstjänst och som vårdas av en kyrklig kommun samt domkyrkor som står under egen förvaltning.

Kyrkotomt är ett område kring en kyrkobyggnad som hör samman med byggnadens funktion och miljö och som inte är begravningsplats.

3 § Kyrkobyggnader som är uppförda och kyrkotomter som har tillkommit före utgången av år 1939 får inte på något väsentligt sätt ändras utan tillstånd av riksantikvarieämbetet.

I fråga om en kyrkobyggnad krävs alltid tillstånd för rivning, flyttning eller ombyggnad av byggnaden liksom för ingrepp i eller ändring av dess exteriör och interiör med dess fasta inredning och konstnärliga utsmyckning samt för ändring av dess färgsättning.

I fråga om en kyrkotomt krävs alltid tillstånd för utvidgning av tomten samt för uppförande eller väsentlig ändring av byggnader, murar, portaler eller andra fasta anordningar på tomten.

Riksantikvarieämbetet får ställa de villkor för tillståndet som är skäliga med hänsyn till de förhållanden som föranleder ändringen. Villkoren får avse hur ändringen skall utföras samt den dokumentation som behövs.

4 § Om riksantikvarieämbetet beslutar det, skall bestämmelserna i 3 § om tillståndsprovning tillämpas också i fråga om en kyrkobyggnad eller en kyrkotomt som har tillkommit efter utgången av år 1939 och som är märklig genom sitt kulturhistoriska värde.

5 § Sedvanliga underhållsarbeten eller brådskande reparationsåtgärder får utföras utan tillstånd. Sådana åtgärder skall utföras med material och metoder som är lämpliga med hänsyn till byggnadens eller anläggningens kulturhistoriska värde.

Kyrkliga inventarier

6 § Inventarier av kulturhistoriskt värde, som hör till kyrkobyggnad eller annan kyrklig byggnad eller begravningsplats, skall förvaras och vårdas väl.

7 § I varje församling samt i domkyrkor som står under egen förvaltning skall det finnas en förteckning över kyrkliga inventarier av kulturhistoriskt värde. I förteckningen skall anges om ett föremål ägs eller förvaltas av någon annan än församlingen eller domkyrkan och om det förvaras på någon annan plats än i kyrkan.

Förteckningen skall föras av kyrkoherden och en av kyrkorådet utsedd kyrkvård, som skall vara ledamot eller suppleant i rådet. De skall också se till att föremålen förvaras och vårdas väl.

8 § Kontraktsposten skall minst vart sjätte år kontrollera att alla föremål i förteckningen finns kvar. Sådan kontroll skall också göras vid byte av kyrkoherde eller sådan kyrkvård som anges i 7 § andra stycket. I en församling där kontraktsposten är kyrkoherde skall biskopen se till att kontroll sker.

9 § I fråga om ett föremål i förteckningen, som inte ägs av någon enskild person eller släkt, krävs tillstånd från riksantikvarieämbetet

1. för att avyttra det,
2. för att avföra det från förteckningen,
3. för att reparera eller ändra det, eller
4. för att flytta det från den plats där det sedan gammalt hör hemma.

Tillstånd krävs inte för mera obetydliga reparationer. Sådana reparationer får inte utföras så, att föremålets kulturhistoriska värde minskas.

10 § Riksantikvarieämbetet får besiktiga kyrkliga inventarier.

Riksantikvarieämbetet får också besluta att ett föremål skall tas upp i förteckningen.

Om det finns allvarlig fara för att ett föremål skadas, får riksantikvarieämbetet tills vidare ta hand om det eller vidta någon annan nödvändig åtgärd för att skydda eller vårda det. Innan en sådan åtgärd vidtas, skall samråd ske med kontraktsposten eller biskopen och, om föremålet ägs av någon enskild, med denne.

Begravningsplatser

11 § I vården av en begravningsplats skall dess betydelse som en del av vår kulturmiljö beaktas. Begravningsplatserna skall vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskas eller förvanskas.

12 § Begravningsplatser enligt detta kapitel är sådana områden eller utrymmen som avses i 1 § lagen (1963:537) om gravrätt m. m.

Bestämmelserna om begravningsplatser omfattar också sådana byggnader på begravningsplatsen som inte är kyrkobyggnader samt fasta anordningar såsom murar och portaler.

13 § I fråga om en begravningsplats som anlagts före utgången av år 1939 krävs tillstånd av länsstyrelsen

1. för att utvidga eller på något annat sätt väsentligt ändra begravningsplatsen,

2. för att där uppföra någon ny byggnad eller fast anordning eller riva eller väsentligt ändra befintlig byggnad eller fast anordning.

14 § Om riksantikvarieämbetet beslutar det, skall bestämmelserna i 13 § tillämpas också i fråga om en begravningsplats som tillkommit efter utgången av år 1939, om begravningsplatsen ligger invid en kyrkobyggnad som uppförts dessförinnan eller är märklig genom sitt kulturhistoriska värde.

15 § Om det på en begravningsplats eller i en byggnad på en begravningsplats som ägs och förvaltas av en borgerlig kommun finns föremål av kulturhistoriskt värde, tillämpas bestämmelserna i 6, 7, 9 och 10 §§ också på sådana föremål. Kommunen skall därvid ansvara för förteckningen samt förvaringen och vården av föremålen. I stället för vad som sägs i 7 § skall i förteckningen anges om ett föremål ägs eller förvaltas av någon annan än kommunen.

Överklagande

16 § Beslut som anges i 3, 9 och 13 §§ får överklagas hos kammarrätten. Sådana beslut får alltid överklagas av domkapitlet.

Beslut enligt 4, 10 och 14 §§ får överklagas hos regeringen.

5 kap. Skydd mot utförelse av vissa äldre kulturföremål

1 § Äldre svenska och utländska kulturföremål som anges i detta kapitel och som är av stor betydelse för det nationella kulturarvet, får inte föras ut ur landet utan särskilt tillstånd.

2 § Med svenska kulturföremål avses föremål som är eller kan antas vara framställda i Sverige eller i ett annat land av en svensk.

Med utländska kulturföremål avses föremål som är framställda i ett annat land av annan än en svensk.

De gränser som Sverige hade den 1 juli 1986 är avgörande vid bestämmandet enligt lagen om ett föremål skall anses vara ett svenskt kulturföremål.

3 § Den som vill föra ut ett kulturföremål ur landet skall ha tillstånd till utförelsen, om föremålet är av det slag som anges i 4 och 5 §§.

4 § Svenska kulturföremål:

1. Föremål, som har framställts före år 1600, oavsett värde:
 - a) tryckta skrifter, kartor och bilder samt
 - b) handskrifter på pergament eller papper.
2. Mer än 100 år gamla föremål oavsett värde:
 - a) dryckeskärl, seldon och textilredskap, om de är av trä och har målad eller skuren dekor.
 - b) folkdräkter och broderad eller mönstervävd folklig textil.
 - c) bonadsmåleri.
 - d) möbler, speglar och skrin.
 - e) golvur, väggur och bordsur.
 - f) signerade fajanser.
 - g) musikinstrument samt
 - h) skjutvapen, blankvapen och skyddsvapen.
3. Mer än 100 år gamla föremål med ett värde över 50 000 kronor, i den mån föremålet inte kan hänföras under punkt 2:
 - a) målningar, teckningar och skulpturer.
 - b) föremål av keramik, glas och porfyr.
 - c) föremål av guld, silver och brons med undantag av mynt och medaljer samt
 - d) ljuskronor och vävda tapeter.
4. Mer än 50 år gamla föremål med ett värde över 2 000 kronor, i den mån föremålet inte kan hänföras under punkt 1 eller 2:
 - a) samiska föremål.
 - b) icke tryckta protokoll, brev, dagböcker, manuskript, noter och räkenskaper.
 - c) handritade kartor och ritningar samt
 - d) tekniska modeller och prototyper samt vetenskapliga instrument.

5 § Utländska kulturföremål, som kan antas ha kommit till Sverige före år 1840, och som har ett värde över 50 000 kronor:

- a) möbler, speglar och skrin.
- b) golvur, väggur och bordsur.
- c) musikinstrument.
- d) skjutvapen, blankvapen och skyddsvapen.
- e) målningar, teckningar och skulpturer.
- f) föremål av keramik, glas och elfenben.
- g) föremål av guld, silver och brons med undantag av mynt och medaljer samt
- h) ljuskronor och vävda tapeter.

6 § Tillstånd krävs även för utförelse av en del av ett föremål som anges i 4 eller 5 §.

7 § Ett kulturföremål får föras ut ur landet utan tillstånd, om

1. föremålets ägare flyttar från Sverige för att bosätta sig i ett annat land.
2. föremålet genom arv, testamente eller bodelning har förvärvats av en enskild person som är bosatt i annat land.
3. föremålet förs ut av en offentlig institution här i landet eller en institution som får bidrag av stat, kommun eller landstingskommun och det skall föras tillbaka till Sverige.

4. föremålet förs ut av en enskild person för att användas i samband med offentlig kulturverksamhet och det skall föras tillbaka till Sverige eller
5. föremålet är tillfälligt inlånat från utlandet.

Prövningen av ansökningar om tillstånd till utförelse

8 § Tillstånd till utförelse av kulturföremål skall ges, om föremålet inte är av stor betydelse för det nationella kulturarvet.

Även om föremålet har stor betydelse för det nationella kulturarvet får tillstånd ges till utförelse, om föremålet förvärvas av en institution i utlandet.

9 § Frågor om tillstånd till utförelse skall prövas av kungl. biblioteket, riksantikvarieämbetet, riksarkivet, statens konstmuseer eller Stiftelsen Nordiska museet (tillståndsmyndigheter).

För varje slag av föremål som anges i 4 och 5 §§ föreskriver regeringen vilken tillståndsmyndighet som skall pröva ansökan om tillstånd.

Handläggningen av tillståndsärenden m. m.

10 § Ansökan om tillstånd skall ges in till riksantikvarieämbetet. Om det med stöd av 9 § har föreskrivits att ansökningen skall prövas av annan tillståndsmyndighet, skall ansökningen överlämnas till denna.

11 § Rör en ansökan mer än en av tillståndsmyndigheterna beslutar riksantikvarieämbetet vilken tillståndsmyndighet som skall handlägga ansökningen. Den tillståndsmyndigheten får fatta beslut i ärendet först efter samråd med den eller de övriga tillståndsmyndigheter som är berörda. I sådana ärenden skall ansökningen avslås, om någon av de berörda tillståndsmyndigheterna anser att tillstånd inte skall beviljas.

12 § Den som ansöker om tillstånd att föra ut ett föremål skall till ansökningen foga två svartvita fotografier av föremålet. Fotografier behövs dock inte, om ansökningen avser föremål som avses i 4 § 1 a) och 4 b). Fotografier behövs inte heller, om tillståndsmyndigheten medger undantag från detta krav.

Sökanden skall på begäran av tillståndsmyndigheten ställa föremålet till dess förfogande för granskning.

13 § Förvaltningslagen (1986:223) skall tillämpas även i fråga om tillståndsärenden som handläggs av Stiftelsen Nordiska museet. Beslut i ett sådant ärende fattas av stiftelsens styresman eller någon annan tjänsteman som styresmannen utser.

14 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om avgifter för att täcka kostnaderna i ärenden om utförelse.

Överklagande

15 § Om en tillståndsmyndighet har avslagit en ansökan om tillstånd till utförelse, får beslutet överklagas hos kammarrätten.

Andra beslut som en tillståndsmyndighet har meddelat enligt detta kapitel, får inte överklagas.

16 § Även om ett kulturföremål är av stor betydelse för det nationella kulturarvet, får regeringen, om synnerliga skäl föreligger, medge att föremålet förs ut ur landet.

Ansvar

17 § Bestämmelser om ansvar för olovlig utförelse av kulturföremål och för försök därtill finns i lagen (1960:418) om straff för varusmuggling.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1989.

2. Genom lagen upphävs

a) lagen (1942:350) om fornminnen,

b) lagen (1960:690) om byggnadsminnen,

c) lagen (1985:1104) om skydd mot utförelse av vissa äldre kulturföremål.

3. Beslut meddelade enligt äldre lag skall vid tillämpning av den nya lagen anses ha meddelats med stöd av denna.

4 kap. 16 § andra meningen tillämpas endast i ärenden som väckts efter ikraftträdandet.

Äldre föreskrifter gäller fortfarande i fråga om överklagande av beslut som har meddelats före den 1 januari 1989. Ärenden som vid utgången av år 1988 kommit in till regeringen men som ännu inte avgjorts handläggs enligt äldre föreskrifter.

4. Har beslut om skyddsföreskrifter eller beslut om förbud enligt 7 § lagen (1960:690) om byggnadsminnen meddelats av länsstyrelsen före den 1 juli 1987, skall dessförinnan gällande bestämmelser om ersättning tillämpas.

5. Vid tillämpning av 3 kap. 10 § femte stycket får beaktas även beslut som meddelats före ikraftträdandet.

I mål enligt 5 § lagen (1960:690) om byggnadsminnen i vilka talan har väckts före den 1 juli 1987 skall 12 § andra stycket nämnda lag i dess lydelse före den 1 juli 1987 tillämpas.

6. Punkterna 2 och 3 i övergångsbestämmelserna till lagen (1985:1104) om skydd mot utförelse av vissa äldre kulturföremål skall fortsätta att gälla.

Lag om ändring i lagen (1918:163) med vissa bestämmelser om sjöfynd

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1918:163) med vissa bestämmelser om sjöfynd

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 8 a §, av följande lydelse,

dels att 9 § skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 a §

Polismyndighetens beslut i frågor som avses i denna lag får överklagas hos länsstyrelsen. Länsstyrelsens beslut får inte överklagas.

9 §¹

Om vissa äldre sjöfynd finns bestämmelser i *lagen (1942:350) om fornminnen*. Särskilda bestämmelser om hittegods finns i *lagen (1938:121) om hittegods*. Särskilda bestämmelser om sjunket eller ilandflutet virke finns i *lagen (1919:426) om flottning i allmän flottled*. Bestämmelser om ensamrätt till bärgning finns i *lagen (1984:983) om ensamrätt till bärgning*.

Om vissa äldre sjöfynd finns bestämmelser i *lagen (1988:000) om kulturminnen m.m.* Särskilda bestämmelser om hittegods finns i *lagen (1938:121) om hittegods*. Särskilda bestämmelser om sjunket eller ilandflutet virke finns i *lagen (1919:426) om flottning i allmän flottled*. Bestämmelser om ensamrätt till bärgning finns i *lagen (1984:983) om ensamrätt till bärgning*.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1989. I fråga om överklagande av beslut som länsstyrelsen har meddelat före ikraftträdandet gäller äldre bestämmelser.

¹Senaste lydelse 1984:984.

3 Förslag till

KrU 1987/88:21

Bilaga 1

Lag om ändring i lagen (1984:983) om ensamrätt till bärgning

Härigenom föreskrivs att 6 § lagen (1984:983) om ensamrätt till bärgning skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 §

För vissa skeppsvrak och vissa föremål gäller bestämmelserna i lagen (1942:350) om fornminnen.

För vissa skeppsvrak och vissa föremål gäller bestämmelserna i lagen (1988:000) om kulturminnen m. m.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1989.

4 Förslag till

KrU 1987/88:21

Lag om ändring i väglagen (1971:948)

Bilaga 1

Härigenom föreskrivs att 4 § väglagen (1971:948)¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §

Väghållning omfattar byggande av väg och drift av väg.

Vid väghållning skall tillbörlig hänsyn tagas till enskilda intressen och till allmänna intressen, såsom trafiksäkerhet, miljöskydd, naturvård och fornminnesvård.

Vid väghållning skall tillbörlig hänsyn tagas till enskilda intressen och till allmänna intressen, såsom trafiksäkerhet, miljöskydd, naturvård och kulturmiljövård.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1989.

¹Lagen omtryckt 1987:459.

Lag om ändring i fastighetstaxeringslagen (1979:1152)

Härigenom föreskrivs att 7 kap. 13 § fastighetstaxeringslagen (1979:1152) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 kap.

13 §¹

Byggnadsvärde för en byggnad, som enligt lagen (1960:690) om byggnadsminnen har förklarats för byggnadsminne, är sammanlagda värdet av byggnaden och tillhörande tomt. Samma skall gälla en byggnad som avses i 3 kap. 12 § plan- och bygglagen (1987:10) för vilken rivningsförbud eller skyddsbestämmelser har meddelats.

Byggnadsvärde för en byggnad, som har förklarats för byggnadsminne, är sammanlagda värdet av byggnaden och tillhörande tomt. Samma skall gälla en byggnad som avses i 3 kap. 12 § plan- och bygglagen (1987:10) för vilken rivningsförbud eller skyddsbestämmelser har meddelats.

För mark till sådan taxeringsenhet bestäms inte något värde.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1989.

¹ Senaste lydelse 1987:146.

Lag om ändring i plan- och bygglagen (1987:10)

Härigenom föreskrivs att 8 kap. 2 § och 14 kap. 8 § plan- och bygglagen (1987:10)¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 kap.

2 §

I fråga om andra anläggningar än byggnader krävs bygglov för att

1. anordna nöjesparker, djurparker, idrottsplatser, skidbackar med liftar, campingplatser, skjutbanor, småbåtshamnar, friluftsbad, motorbanor och golfbanor,

2. anordna upplag eller materialgårdar,

3. anordna tunnlar eller bergrum som inte är avsedda för tunnelbana eller gruvdrift,

4. inrätta fasta cisterner eller andra fasta anläggningar för kemiska produkter, som är hälso- och miljöfarliga, och för varor som kan medföra brand eller andra olyckshändelser,

5. uppföra radio- eller telemaster eller torn,

6. uppföra vindkraftverk, om vindturbinens diameter är större än två meter eller om kraftverket placeras på ett avstånd från gränsen som är mindre än kraftverkets höjd över marken eller om kraftverket skall fast monteras på en byggnad,

7. uppföra murar eller plank,

8. anordna parkeringsplatser utomhus,

9. väsentligt ändra anläggningar som avses i 1-8.

1. anordna nöjesparker, djurparker, idrottsplatser, skidbackar med liftar, campingplatser, skjutbanor, småbåtshamnar, friluftsbad, motorbanor och golfbanor,

2. anordna upplag eller materialgårdar,

3. anordna tunnlar eller bergrum som inte är avsedda för tunnelbana eller gruvdrift,

4. inrätta fasta cisterner eller andra fasta anläggningar för kemiska produkter, som är hälso- och miljöfarliga, och för varor som kan medföra brand eller andra olyckshändelser,

5. uppföra radio- eller telemaster eller torn,

6. uppföra vindkraftverk, om vindturbinens diameter är större än två meter eller om kraftverket placeras på ett avstånd från gränsen som är mindre än kraftverkets höjd över marken eller om kraftverket skall fast monteras på en byggnad,

7. uppföra murar eller plank,

8. anordna parkeringsplatser utomhus,

9. anordna begravningsplatser,

10. väsentligt ändra anläggningar som avses i 1-9.

¹ Lagen omtryckt 1987:246.

Bygglov för att inrätta eller uppföra en anläggning enligt första stycket 4 eller 5 eller för att ändra anläggningen krävs inte, om anläggningen är avsedd för endast en viss fastighets behov. Bygglov för åtgärder enligt första stycket 8 behövs inte, om det på fastigheten finns endast ett eller två enbostadshus eller ett tvåbostadshus och parkeringsplatsen är avsedd uteslutande för fastighetens behov eller om parkeringsplatsen anläggs med stöd av väglagen (1971:948) eller på mark som i detaljplan har avsatts till gata eller väg.

Enligt 5 § får kommunen medge undantag från kravet på bygglov. I 10 § finns särskilda bestämmelser för vissa anläggningar och anordningar avsedda för totalförsvaret.

14 kap.

8 §

Ägare och innehavare av särskild rätt till fastigheter har rätt till ersättning av kommunen, om skada uppkommer till följd av att

1. bygglov vägras till att ersätta en riven eller på annat sätt än genom olyckshändelse förstörd byggnad med en i huvudsak likadan byggnad och ansökan om bygglov har gjorts inom fem år från det att byggnaden revs eller förstördes,

2. rivningsförbud meddelas i detaljplan eller områdesbestämmelser eller rivningslov vägras med stöd av 8 kap. 16 § 2 eller 3,

3. skyddsbestämmelser för byggnader som avses i 3 kap. 12 § meddelas i en detaljplan eller i områdesbestämmelser,

4. bestämmelser om vegetation samt markytans utformning och höjdläge inom sådana områden som avses i 8 kap. 9 § tredje stycket meddelas i områdesbestämmelser,

5. marklov vägras med stöd av 8 kap. 18 § första stycket 2 eller 3.

Rätt till ersättning föreligger, i fall som avses i första stycket 1 och 2, om skadan är betydande i förhållande till värdet av berörd del av fastigheten och, i fall som avses i första stycket 3-5, om skadan medför att pågående markanvändning avsevärt försvåras inom berörd del av fastigheten.

Medför beslut som avses i första stycket att synnerligt men uppkommer vid användningen av fastigheten, är kommunen skyldig att lösa fastigheten, om ägaren begär det.

Vid tillämpningen av andra och tredje styckena skall även beaktas andra beslut som avses i första stycket samt beslut enligt 2 § lagen (1960:690) om byggnadsminnen, 8, 9, 11 och 19 §§ naturvårdslagen (1964:822), och 19 kap. 2 § vattenlagen (1983:291), under förutsättning att besluten meddelats inom tio år före det senaste beslutet. Dessutom skall beaktas sådan inverkan av hänsynstaganden enligt 21 § skogsvårdslagen (1979:429) som i särskilda fall har inträtt inom samma tid. Har talan eller rätt till ersättning eller inlösen med anledning av nyss angivna beslut förlorats på grund av bestämmelserna i 15 kap. 4 § eller motsvarande bestämmelser i lagen om byggnadsminnen, naturvårdslagen eller vattenlagen, utgör detta förhållande inte något hinder mot att beslutet beaktas.

Vid tillämpningen av andra och tredje styckena skall även beaktas andra beslut som avses i första stycket samt beslut enligt 3 kap. 2 § lagen (1988:000) om kulturminnen m.m., 8, 9, 11 och 19 §§ naturvårdslagen (1964:822), och 19 kap. 2 § vattenlagen (1983:291), under förutsättning att besluten meddelats inom tio år före det senaste beslutet. Dessutom skall beaktas sådan inverkan av hänsynstaganden enligt 21 § skogsvårdslagen (1979:429) som i särskilda fall har inträtt inom samma tid. Har talan eller rätt till ersättning eller inlösen med anledning av nyss angivna beslut förlorats på grund av bestämmelserna i 15 kap. 4 § eller motsvarande bestämmelser i lagen om kulturminnen m.m., naturvårdslagen eller vattenlagen, utgör detta förhållande inte något hinder mot att beslutet beaktas.

Har kommunen efter föreläggande enligt 12 kap. 6 § beslutat om rivningsförbud eller skyddsbestämmelser som avses i första stycket 2 eller 3 för att tillgodose ett riksintresse enligt lagen (1987:12) om hushållning med naturresurser m.m., är staten skyldig att ersätta kommunen dess kostnader för ersättning eller inlösen. I fall som avses i första stycket 4 och 5 är ägaren till den anläggning för vilken skydds- eller säkerhetsområdet har beslutats skyldig att ersätta kommunen dess kostnader för ersättning eller inlösen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1989.

Lag om ändring i lagen (1963:537) om gravrätt m.m.

Härigenom föreskrivs att 2 § lagen (1963:537) om gravrätt m.m. skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*2 §¹

Det åligger församling, eller om regeringen för särskilt fall så förordnat, borgerlig kommun att hålla allmän begravningsplats med erforderligt antal gravplatser av vedertagen typ.

På regeringens prövning ankommer, huruvida och på vilka villkor enskild begravningsplats må anordnas.

Om *anläggning*, utvidgning eller väsentlig förändring av *begravningsplats* gäller vad *regeringen* förordnar.

Om *anordnande*, utvidgning eller väsentlig ändring av *begravningsplatser* finns *särskilda bestämmelser*.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1989.

¹ Senaste lydelse 1980:127.

Av utskottet föreslagen ändring i regeringens lagförslag

KrU 1987/88:21

Bilaga 2

Förslag till lag om kulturminnen m. m.

Mom. 14 i utskottets hemställan

Regeringens förslag

Utskottets förslag

3 kap.

19 § andra stycket

Länsstyrelsens beslut *enligt 4 §* att inte förklara en byggnad för byggnadsminne får överklagas endast av riksantikvarieämbetet.

Länsstyrelsens beslut att inte förklara en byggnad för byggnadsminne får överklagas endast av riksantikvarieämbetet.

Av reservanternas föreslagna ändringar i regeringens lagförslag

KrU 1987/88:21

Bilaga 3

Förslaget till lag om kulturminnen m. m.

Reservation 1 (mom. 1)

Regeringens förslag

Reservanternas förslag

1 kap.

4 §

Kan arbetsföretag, som ej omfattas av tillståndsvång enligt 2 kap. 12 §, komma att väsentligt ändra kulturmiljön, skall, innan företaget utföres, samråd ske med länsstyrelsen. Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer kan föreskriva att inom landet eller del därav anmälan för samråd alltid skall göras i fråga om särskilda slag av arbetsföretag.

Reservation 4 (mom. 6)

Regeringens förslag

Reservanternas förslag

2 kap.

14 §

Den som utför ett arbetsföretag som berör fast fornlämning svarar för kostnaden för åtgärder enligt 13 §.

Vid utförande av ett allmänt eller större enskilt arbetsföretag som berör fast fornlämning svarar företagaren för kostnaden för åtgärder enligt 13 §.

Företagaren svarar dock inte för kostnad som

1. hänför sig till en fornlämning som inte förut varit känd,
2. väsentligt överstiger vad länsstyrelsen angett i beslut om tillstånd enligt 13 § första stycket,
3. hänför sig till arkeologisk förundersökning enligt 13 § andra stycket, om länsstyrelsen inte lämnar tillstånd till ingrepp i fornlämningen enligt 12 § andra stycket, eller
4. hänför sig till arkeologisk förundersökning eller särskild undersökning enligt 13 §, om det visar sig att någon fornlämning inte berörs av arbetsföretaget.

Beslut enligt denna paragraf fattas av länsstyrelsen och delges företagaren.

Reservation 5 (mom. 8)

Regeringens förslag

Reservanternas förslag

2 kap.

25 §

Länsstyrelsens beslut får inte överklagas när det gäller

1. ersättning för kostnader eller skada enligt 7 § fjärde stycket.
2. ersättning enligt 8 § tredje stycket.
3. beslut om kostnad för förundersökning eller särskild undersökning eller särskild undersökning eller särskild undersökning

ning enligt 14 § *andra stycket* eller ning enligt 14 § eller

Bilaga 3

4. ersättning enligt 15 § första stycket.

Den som är missnöjd med beslut som avses i första stycket kan väcka talan mot staten vid fastighetsdomstolen. Talan skall ha väckts inom ett år från delfåendet av länsstyrelsens beslut.

Ersättning som beslutats av domstol enligt 15 § första stycket skall deponeras enligt bestämmelserna i 15 § andra stycket.

Reservation 9 (mom. 17)

Regeringens förslag

Reservanternas förslag

5 kap.

4 §

Svenska kulturföremål:

1. Föremål, som har framställts före år 1600, oavsett värde:

- a) tryckta skrifter, kartor och bilder samt
- b) handskrifter på pergament eller papper.

2. Mer än 100 år gamla föremål
oavsett värde:

- a) dryckeskärl, seldon och textilredskap, om de är av trä och har målad eller skuren dekor,
- b) folkdräkter och broderad eller mönstervävd folklig textil,
- c) bonadsmåleri,
- d) möbler, speglar och skrin,
- e) golvur, väggur och bordsur,
- f) signerade fajanser,
- g) musikinstrument samt
- h) skjutvapen, blankvapen och skyddsvapen.

2. Mer än 100 år gamla föremål
med ett värde över 1 000 kr.:

- a) dryckeskärl, seldon och textilredskap, om de är av trä och har målad eller skuren dekor,
- b) folkdräkter och broderad eller mönstervävd folklig textil,
- c) bonadsmåleri,
- d) möbler, speglar och skrin,
- e) golvur, väggur och bordsur,
- f) signerade fajanser,
- g) musikinstrument samt
- h) skjutvapen, blankvapen och skyddsvapen.

3. Mer än 100 år gamla föremål med ett värde över 50 000 kronor, i den mån föremålet inte kan hänföras under punkt 2:

- a) målningar, teckningar och skulpturer,
- b) föremål av keramik, glas och porfyr,
- c) föremål av guld, silver och brons med undantag av mynt och medaljer samt
- d) ljuskronor och vävda tapeter.

4. Mer än 50 år gamla föremål med ett värde över 2 000 kronor, i den mån föremålet inte kan hänföras under punkt 1 eller 2:

- a) samiska föremål,
- b) icke tryckta protokoll, brev, dagböcker, manuskript, noter och räkenskaper,
- c) handritade kartor och ritningar samt
- d) tekniska modeller och prototyper samt vetenskapliga instrument.

5 kap.

11 § andra stycket

Vid prövning av ansökan som rör föremål med stark anknytning till viss ort eller region skall tillståndsmyndighet inhämta yttrande från lokal eller regional myndighet eller institution som företräder kulturområdet. Vad nu sagts gäller inte om sådant yttrande bedöms vara obehövt.

1987/88:7 y

om kulturmiljövård (prop. 1987/88:104)

Till kulturutskottet

Kulturutskottet har berett skatteutskottet tillfälle att yttra sig över motion 1987/88:Kr12 av Görel Bohlin (m) och motion 1987/88:Kr15 yrkandena 2 och 3 av Göthe Knutson och Gullan Lindblad (m). Båge motionerna har väckts med anledning av proposition 1987/88:104 om kulturmiljövård.

Skatteutskottet får anföra följande.

I motion Kr12 av Görel Bohlin (m) begärs en utredning om reducerad skatt för den som gett gåvor i kulturvårdande syfte. Motionären tänker bl.a. på kontanta gåvor till kostnadskrävande utgrävningsföretag o.d.

Tanken på att införa en rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till allmännyttiga ändamål har under en lång följd av år avvisats av riksdagen. Därvid har åberopats såväl principiella och kontrolltekniska skäl som svårigheter att åstadkomma en tillfredsställande gränsdragning mellan organisationer till vilka bidrag kan ges med avdragsrätt och övriga mottagare. Dessa invändningar gäller enligt utskottets uppfattning också den inte närmare preciserade form av skattelättnad för gåvor till vissa kulturella ändamål som motionären förespråkar. För närvarande arbetar inkomstskattutredningen (Fi 1987:07) med uppdrag att göra en översyn av inkomstskattesystemet med att försöka åstadkomma ett mera rättvist och enkelt skattesystem, bl.a. genom lägre skattesatser för den statliga inkomstskatten, en breddad skattebas och minskade avdragsmöjligheter. En sådan avdragsrätt eller skattereduktion som motionären föreslår skulle enligt utskottets uppfattning vara ägnad att komplicera skattelagstiftningen och dess tillämpning och således direkt strida mot inriktningen av det pågående utredningsarbetet.

Mot bakgrund av det anförda avstyrker utskottet motionen.

I motion Kr15 (yrkande 2) av Göthe Knutson och Gullan Lindblad (m) begärs en skattereduktion för vårdåtgärder som syftar till att bibehålla det öppna landskapet på den egna fastigheten.

Utskottet har tidigare framhållit att sådana kulturvårdande insatser som att behålla öppna ängs- och hagmarker i allmänhet torde kunna hänföras till åtgärder för att bevara jordbruksfastigheten i sitt tidigare skick och att kostnader av detta slag normalt sett är avdragsgilla vid beskattningen. Att införa en särskild, längre gående rätt till avdrag för kulturvård skulle enligt utskottets uppfattning strida mot vedertagna principer för beskattningen.

Utskottet har vidare i olika sammanhang uttalat att kulturella och andra allmännyttiga ändamål bör främjas på ett annat sätt än genom en rätt till avdrag vid beskattningen. Med det anförda avstyrker utskottet motion Kr15 i denna del.

KrU 1987/88:21
Bilaga 4

I samma motion (yrkande 3) begärs en sänkning av taxeringsvärdet för fastigheter med fornlämningar, kulturhistoriskt värdefull bebyggelse eller intressanta kulturlandskapsavsnitt.

Utskottet har tidigare uttalat att i de fall möjligheterna att utnyttja en fastighet på lämpligt sätt av olika skäl är begränsade, t.ex. enligt lagen om fornminnen, detta givetvis är något som bör kunna beaktas vid fastighetstaxeringen. Frågan tas också upp i proposition 1987/88:164 om vissa frågor inför allmän fastighetstaxering år 1990, som utskottet skall behandla senare i vår. När det gäller fastigheter med betydelse för kulturminnesvärden är det finansministerns bedömning att den nya planlagstiftningens särbestämmelser om skydd för kulturhistoriskt intressanta och liknande byggnader inte bör föranleda någon ändring i fastighetstaxeringslagen. Något markvärde skall således enligt hans mening inte åsättas taxeringsenheter som består av mark med kulturhistoriskt intressant och liknande bebyggelse för vilka skyddsbestämmelser eller rivningsförbud har meddelats. Höga underhållskostnader och liknande som åsamkas ägare till sådana fastigheter skall enligt propositionen även fortsättningsvis beaktas vid värderingen genom justering för säregna förhållanden. Vidare bör enligt propositionen en sådan justeringsmöjlighet finnas även för andra byggnader än slott och liknande eller byggnader på lantbruksenheter.

Med det anförda avstyrker utskottet motion Kr15 även i denna del.

Stockholm den 26 april 1988

På skatteutskottets vägnar

Jan Bergqvist

Närvarande: Jan Bergqvist (s), Knut Wachtmeister (m), Olle Westberg (s), Bo Forslund (s)*, Kjell Johansson (fp), Stig Josefson (c), Torsten Karlsson (s), Bo Lundgren (m), Anita Johansson (s)*, Karl-Anders Petersson (c), Sverre Palm (s), Margit Gennser (m), Gunnar Nilsson (s), Leif Olsson (fp) och Paul Lestander (vpk)*.

* Ej närvarande vid justeringen.

Avvikande mening

Knut Wachtmeister, Bo Lundgren och Margit Gennser (alla m) anför:

När det gäller avdrag för gåvor till ideellt arbete har m:s representanter i skatteutskottet tidigare framhållit att män i syfte att öka bidragen från enskilda personer bör pröva om en rätt till avdrag i taxeringen upp till ett fastställt belopp kan införas. Avdragsrätten bör enligt m i så fall vara generell

och avse all ideell verksamhet. M har också gett uttryck för uppfattningen att denna fråga bör ses i samband med de andra förändringar i inkomstbeskattningen som kan komma att genomföras och att en utredning bör tillsättas med uppgift att analysera förutsättningarna för en rätt till avdrag för enskilda personers gåvor till idella ändamål.

Vi delar m:s nu redovisade uppfattning i denna fråga och anser att riksdagen bör begära en utredning med den inriktning som vi angett ovan. Detta innebär att vi tillstyrker motion Kr12.

Innehållsförteckning

KrU 1987/88:21

Sammanfattning	1
Propositionerna	1
Motionerna	2
Ärendets beredning	6
Utskottet	6
Propositionens huvudsakliga innehåll m.m.	6
Kulturmiljövårdens mål och inriktning	7
Förslaget till lag om kulturminnen m.m.	8
Ansvar för kulturmiljövården	8
Fornminnen	10
Allmänt om regleringen av fornminnesvården. Fasta fornlämningar och fornyfynd – grundläggande bestämmelser	10
Skydd, vård och undersökning av fast fornlämning och plats där fornyfynd påträffats	10
Ingrepp i fast fornlämning	12
Inlösen, hittelön, fyndfördelning och metallsökare	16
Ansvarsregler m.m.	16
Överklagande	17
Byggnadsminnen	17
Allmänt om regleringen av byggnadsminnen	17
Grunderna för byggnadsminnesförklaring, objektet samt skyddets innebörd	18
Förfarande vid byggnadsminnesförklaring, anmälningsplikt	18
Ersättningsfrågor	19
Ändring av byggnadsminne och hävande av byggnadsminnesförklaring	20
Ansvarsbestämmelser m.m.	20
Överklagande	21
Kyrkliga kulturminnen	22
Bestämmelser om skydd mot utförelse av vissa äldre kulturföremål	23
Följdändringar i annan lagstiftning m.m.	24
Prioriterade insatser inom kulturmiljövården, m.m.	25
Åtgärder mot luftföroreningarnas och försurningens inverkan på kulturvården	25
Vården av kulturlandskap och fornlämningar	26
Vissa frågor om byggnadsvård	29
Information och kunskapsuppbyggnad om kulturmiljöns värden	31
De centrala museernas uppgifter inom kulturmiljövården.	
De regionala museernas betydelse	32
Anslagsfrågor för budgetåret 1988/89, m.m.	33
Hemställan	37

Reservationer

1. En bestämmelse om samrådsförfarande i vissa fall (m)	40
2. Ersättning till ägare vid vissa markingrepp m.m. (m)	40
3. Den arkeologiska undersökningsverksamhetens bedrivande m.m. (m)	41
4. Åtskillnad mellan större och mindre arbetsföretag (m)	42
5. Överklagande av länsstyrelsens beslut i vissa fall (m)	43
6. Statliga byggnadsminnen (m)	44
7. Uttalande om generösare ersättningsregler vid byggnadsminnesförklaringar (m)	44
8. Rätten i vissa fall att överklaga länsstyrelsens beslut rörande byggnadsminnesförklaring (m,fp,c)	45
9. Viss värdegräns för skydd mot utförelse av vissa äldre kulturföremål (fp)	45
10. Samråd med regionala kulturvårdsorgan (c)	46
11. Särskild utvärdering av lagstiftningen om skydd mot utförelse av vissa äldre kulturföremål (m)	46
12. Lägre mervärdeskatt vid införelse av vissa kulturföremål (fp)	47
13. Speciallagstiftning för att hålla samman kulturmiljöer (fp,c)	47
14. Insatser för information och kunskapsuppbyggnad inom kulturmiljövärderna (fp,c)	48
15. Medelsanvisningen under anslaget F 32 (m)	48
16. Frågan om skattereduktion vid vissa gåvor (m)	49

Bilagor

1. I proposition 1987/88:104 framlagda lagförslag	50
2. Av utskottet föreslagna ändring i regeringens lagförslag	73
3. Av reservanterna föreslagna ändringar i regeringens lagförslag	74
4. Skatteutskottets yttrande 1987/88:7 y	77

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...